

क. शा. श. ॥१॥

॥ श्रीवासुदेवस्वामिने नमो नमः ॥ जयत्यधर्मान्वयन्परिवैरामनुत्तचर्यवतचक्रवर्ती ॥ धर्मा
 न्वयैकाश्रयमूर्तिराशः श्रीनीलकंठो भुविसङ्करुर्मै ॥ १ ॥ अदाकलेः प्राप्य बलं विद्विष्टैः पुष्टिग
 तैरासुरसंघदैव ॥ दशास्यवद्वेदिकवस्त्रधुर्यैर्भ्रावदैवैर्गुरुभिः प्रजज्ञे ॥ २ ॥ प्रवर्त्यमानो वि
 परात हृत्स्यायदाचवर्णाश्रमधर्मगभिः ॥ ज्ञानेच भक्त्या सह नान्यमानं निरंकुशैः ॥ ३ ॥
 एतत्स्वमासीत् ॥ ४ ॥ आ विबन्धोत्तरकोसलेषु दद्यानिधिर्बुद्धरूपेस्तदानाम् ॥ हरिप्रसा
 दादिह धर्मतोयस्तद्गुणैस्तं प्रणामाभिबुद्धम् ॥ ५ ॥ आसांख्यसहस्रं विरागयोगभक्त्या नि
 ताश्रीकपिलोक्तगीता ॥ कुर्वन्तदीयां सुखबुद्ध्यन्तरांटीकां तदा देशतर्जुं ह्वानाम् ॥ ६ ॥
 ॥ श्रीनीलकंठनामैजेमारासङ्करुते जेते पृथ्वीने विषे जयकारिप्रवर्तते छे ते श्रीनीलकंठ
 केवा छे तो अर्धमर्नो जे वंशते ना अतिशो वेरि छे अने श्रेष्ठएवुं जे बुद्धचर्यवततेने विषे चक्र
 वर्ति छे अने धर्मनो जे वंशतेने राक आश्रयरूप छे मूर्ति जे नीरावा छे ने ईशके तां समर्थ छे ॥१॥

अने ह्वेते जे श्रीनीलकंठतेना प्रागदत्तनो हेतुकहाये छइये जे कलिना बलनेपोमिने
 अतिशो वृद्धिनेपोम्याने आसुरीसंपदाये करिने पुष्टयया अने रावणाना पेवेवेदनामा
 र्गने विषे रह्याएवा जे दैत्यना अंशगुरुते जे ज्यारे पृथ्वीने विषे प्रगटयया अने पापकर
 बाने विषे संशयैरहितने मदीन्मन्त्रावाजेरदैत्यांशगुरुते मरावर्णाश्रमसंबंधो जे धर्मते
 जेते ज्यारे विपरात हृत्सिये करिने प्रवर्ताव्यो अने भक्तिये सहितएवुं जे ज्ञानते पुराविपरा
 त हृत्सिये करिने प्रवर्ताव्युं अने तेवर्णाश्रमसंबंधि धर्मने भक्तिये सहित ज्ञानते जेते अ
 तिशो द्वापरायणाने प्रमाउंते समयने विषे तेवर्णाश्रमसंबंधि धर्मने भक्तिये सहित ज्ञान
 तेनिरक्षा करवाने अर्थे दयानानिधिरावाजे श्रीनीलकंठते जेते आ पृथ्वीमां जे उत्तरको
 सले देशतेने विषे धर्म मूर्तिरावाजे हरिप्रसादनामै बुद्धरूपिने थकी प्रगटहोताहवाएवा
 जेते श्रीनीलकंठतेने ऊं नित्यानंदसु निजेतेन मस्कारकसंबुं अने सांख्यसहस्रं विराग्यने

योगादलेजुक्त एवाजे भक्ति ते भक्तिये जुक्त एवाजे श्री कपिलदेव भगवानना कहेली
 गाताते निजेटाकातेने ऊं जे ते ते श्रीनालकं रखा मिना अज्ञायेक रिन उडवसंप्रदायवाला
 जे जनते मने सुखे बोधयायतेने अर्थे करुं ॥ पूर्व आश्वेतवाराहकल्पने विषे स्वायंभुम
 नुनामन्वंतर मांसयुगने विषे ब्रह्मायेक देम रुषिने प्रजासृज्यानि आत्ता करिते कर्दम
 रुषिजेते प्रजासृज्याना सामर्थ्यने पोमवाने अर्थे सरस्वती नदीने काठे पोताना आश्रमने
 विषे दशहजार वर्ष सुधितयने कर ताहवा अने पंचरात्रतेने विषे कश्यपे पूजाविधिते रो
 करिने भक्तिये युक्त थका श्रीवासुदेव भगवानने सेवताहवाने ध्यानकरताहवाय छे अ
 तही यपति एवाजे ते वासुदेव भगवानते जे तेने कर्दम रुषिने दर्शन देताहवा ते वासुदेव
 केवा छे तो गरुड उपरवेठा छे ने पोतांबर वस्त्र पेसां छे ने श्वेतकमलनीमाला पेरी छे ने स्निग्ध
 नेनील एवाजे के शाने निलटे जुक्त छे सुखकमलजेनु एवा छे ने किरीटमुगटे युक्त छे मस्तक

जेनुने मकराकारकं उलछे कर्णने विषे जेने एवा अने सुवर्णनांकडांने वाजुबंध इत्या
 दिक् आभूषणो करिने शोभता छे ने कौस्तभमणिये युक्त छे कीटजेनी ने वल्लस्रजने वि
 षे छे श्रीवसुचंद्रिजेने एवाने चतुर्भुज छे ने शंखचक्रगदाने धरताने श्वेत एवुं जेकम
 लतेने क्रीडाने अर्थे हाथे करीने फरवे छे ने मंदहास्ये युक्त छे सुखकमलजेनु एवाने भ
 क्तिये सहित जेथु मते नारदाक एवाने लक्ष्मी यति एवाजे ते वासुदेव भगवानतेने कर्दम
 रुषिजेते जोईने ते भगवानने साष्टांगदे डवतनमस्कारकरताहवाने ते भगवानना स्त
 तिकरताहवाने भगवानने के देताहवा जे हे भगवन् ब्रह्मा अमुने प्रजासृज्यानी आत्ता क
 रा छे ते प्रजाने ऊं जे मसंजुते वीमारे उपर अनुग्रह करीतारे भगवान वासुदेव कर्दमने कहे
 जे ब्रह्मना पुत्र जे स्वायंभुम मुते शतरूपाये सहित आ जयि त्रिजि दिवस आत मारा आश्र
 मने विषे आ वशने पोतानि पुत्रि जे देव हूति ते तमने परणावरी तेने तमने परणाजीने देव हूति

क. गी. टी
३

नागुणस्वभावतेतमसरवाछेनेतेनमारीपत्नीजेदेवहू तितेनेविषेतमारेनवपुत्रायुंछामेने
ऊंमपातमारेवार्थेकरिनेदेवहू तितेनेविषेअवतरिश्र अनेभक्तिज्ञानयोगनेवैराग्यएवा
रेमुक्तजेवास्त्रतेपूर्वक्यनेविषेहंतुंतेकालेकरिनेनाशायामागयुंछेतेशास्त्रनेऊंजेतेवला
जीवनारुदयनेविषेजेविषयवासनानांमूलतेनेउपाउवानेअर्थेनेअहंममत्वरूपजे
मोहतेनिनिवृत्तिनेअर्थेनेजीवनेवसुगतिपमाउवानेअर्थेनेमारेविषेभक्तिप्रायतेने
अर्थेदेवहू तिमातापत्येकहीशनेतेणकरिनेदेवहू तिमाताबुद्धगतिनेयांमत्रीअनेमारा
जन्मथयावेडेतेमसंन्यासाश्रमलुंगदहाकरशोनेसंन्यासिनाधर्ममांस्थाथकामारिभक्ति
येकरिनेमुंनेयांमत्रोएमकहानेभगवानजेतेयोतानाश्वेतहापधामनेविषेजाताहवा पछे
स्वायंभुमनुश्रातरूपायेसहितदेवहू तितेनेतेडिनेकरुंमरुषिनाआश्रमप्रत्येआवताहवा
तेआश्रमकेबोछेतोतपेकरिनेरुश्राएवाजेयोतानाभक्तकरुंमरुषितेनेजोइनेदयायेक

अ. २

३

रिनेभगवाननाआभ्यसांथिआसुनाविंडुपउनांतेणकरिनेजेआश्रमविंडुसरनामेश
योछेते विंडुसरआश्रमप्रत्येआविनेयोतानिपुत्रिजेदेवहू तितेनेकरुं मरुषिनेपर
णावानेजाताहवापछेकरुंमरुषिजेतेदेवहू तियेसहिततपनेकरताहवानेदेवहू तितेने
पतिब्रतानाधर्मनेविषेरह्याथकांपोतानापतिजेकरुंमरुषितेनेमेवतांदांतांरतेमेवाये
करिनेप्रसन्नथयाजेतेकरुंमरुषातेजेतेदेवहू तिनासुखनेअर्थेपोतानातपनेप्रभावेक
रिनेइंडुनालोकथिअधिकछेशोभानेभोगनीसामग्रीजेनेविषेएबुंजेविमानतेनेरवता
हवानेतेविमाननेविषेस्थायकासमग्नभूगोलनिरचनानेदेवहू तितेनेदेवाउताहवाने
तेविमाननेविषेदेवहू तिसंघाथेसोवर्षसुधीरमताहवानेतेदेवहू तितेनेविषेनवपुत्रायुंने
उपजावताहवातेनवपुत्रानांनमकलाश्रनसूया २ श्रहाइहविर्भुविषगतिथक्रियाद
ख्यातिप्रअरुंधताईशानि अनेएजेनवपोतानापुत्रितेनेकरुंमरुषिजेतेबुद्धानिआ

क. गी. टी
५

क्वादात्मप्रज्ञतयेनुरागाम् ॥१॥ अर्थः ॥ हवेशीनक जेतेसुतप्रत्येपुछेहेसुततत्वनागराना
रावा ने भगवानने अजन्मा एवा जेक पिलते जेते आत्मा जे पोते ते पोता नाखरूपने यथा
र्थे परीमनुष्यने जणावबाने अर्थे पोतानियोगमायायेक रिने पोते वासुदेवते जसा ज्ञानप्र
गटहोताहवा ॥१॥ श्लोकः ॥ नद्यस्यवर्षणाः पुंसां वरिणाः सर्वयोगिनाम् ॥ विश्रुतोऽश्रुत
देवस्य नृरिह्यंति मे सवः ॥२॥ अर्थः ॥ हेसुतसर्वपुरुषमध्ये उत्तमपुरुष एवा अने सर्वयोग
गिमध्ये श्रेष्ठरावा अने जे नाम हिमाने सांभलवेक रिने रुदयने विषे जे निमूर्त्तिनो अतिप्र
काशाय छे एवा जे एक पिलते निकर्त्तिने विषे मारां इंद्रियो जेते परिपूर्णवृत्तिने नष्टी पांम
तां ॥२॥ श्लोकः ॥ यद्यहि धत्ते भगवा स्वछंदात्मात्ममायया ॥ तानि मे श्रद्धा नम्यकीर्त्त
न्यात्यनुकान्तये ॥३॥ अर्थः ॥ अने स्वछंदात्माके तां स्वतंत्र छे मूर्त्ति जे नीरावा जे वासुदेव
भगवानते जेते पोतानियोगमायायेक रिने जे जे चरित्रने करे छे ते सर्वे कान्तनकरवायोग्य छे

अ० १

५

ते जे चरित्रतेने अज्ञाने धरि रयो रावी जेहुं ते मुने कहो ॥३॥ सुत उवाच ॥ श्लोकः ॥ हे पाय
नसखस्त्वैवं मे त्रेयो भगवांस्तथा प्राहेद विदुरथीतन्ना न्वाह्निक्यां प्रवीदितः ॥४॥ अर्थ
॥ हवेशुतके हेशीनक हे पायन जे व्यासते नासरवाने समर्थ एवा जे मे त्रेयकृषिते जेते जे
मतमे मुनेपुछो छोते मविदुरते रो आत्मविद्याने विषे प्रस्थाके तां आत्मविद्या प्रत्येपुछा
माटे प्रसन्नयथायका विदुरप्रत्ये आबचनने केहेताहवा ॥४॥ श्रीमंत्रय उवाच ॥ श्लोकः ॥
॥ पितरि प्रस्थिते रण्यमातुः प्रियत्तिकीर्षया ॥ तस्मिन्विंदुसरे वास्त्राद्भगवानकपिलः कि
ला ॥५॥ अर्थ ॥ मे त्रेयकृषि जेते विदुरप्रत्येके हे छे हे विदुरपिता जेक ईमकृषिते जेते वनप्रत्ये
गयेसते भगवानरावा जेक पिलते जेते पोता जेदेवरु तितेनु प्रियकरवाना इच्छायेकरि
नेते विंदुसरने विषे जनिवासकरिने रेहेताहवा ॥५॥ श्लोकः ॥ तमासीनमकर्माणां तत्वमा
र्गादृशीनम् ॥ ससुतं देवरुत्याह धातुः संस्मरतो वचः ॥६॥ अर्थ ॥ हे विदुरते विंदुसरने

नीमातार

क. गी. टी

॥ ६ ॥

विषेवेगाने अक मांके तां निवृत्तिधर्मने विषेर ह्या रावा अने तत्व मार्ग ना पारने देषा उ ना
 रा ए वा जे यो ताना पुत्र ते क पिल ते प्रत्ये दे बरू ति जे ते ब्रह्मा ना वचन ने संभार तां थका बो ल तां
 ह वां ते ब्रह्मा नुं वचन ते शं तु हे म नु ना पुत्री दे व कृ ति पो ते वा सु दे व विष्णु जे ते त मारा गर्भ प्र
 त्ये प्र वे रा क स्था छे ते भगवान जे ते त मारि अ विद्या ने ने सं रा य ग्रं थि ने छे दा ने प्र थ वी प्र त्ये
 वि च र शो रा वुं जे ब्रह्मा ये यो ताने वचन क रू ह तु ते ने संभार तां थका बो ल तां ह वा ॥ ६ ॥ दे
 व रू ति रु वा च ॥ श्लोकः ॥ निर्विण्णानि तरां भूमन् स हिं द्रिय त र्षणात् ॥ येन सं भा व्य मा
 ने न प्र य न्नां थं त मः प्र भो ॥ ७ ॥ अर्थः ॥ दे व हू ति जे ते क पिल प्र त्ये के हे छे हे स म र्थं हे भू म न्
 के तां अ ति शो मो दा भ ग व न् अ स त रा वो जे इं द्रि यो ना विषय नो अ भि ला ष ते थ का ऊं जे
 ते अ ति शो वै रा ग्य ने यां मां छं जे विषय अ भि ला ष ने पू र णा क र वे क रि ने ऊं जे ते अ थ त म
 जे सं सार ते ने पा म तो ह वि ॥ ७ ॥ श्लोकः ॥ त स्य त्वं त म सो ध स्य ड प्यार स्या द्य पार ग म ॥ स च्च

॥ ६ ॥

सु जं न्म ना मं ते लब्धं मे त्व द नु गृ ह्णा त ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ अ ने डुः खे क रि ने छे पार जे नो रा वो
 जे आ सं सार रू षी अ थ त म ते ना पार ने य मा डे रा वुं जे रु हे ने त ते त मे ज छो ते त मे जे ते अ
 नं त रा वा मारा यु रा य ज न्म ने अं ते त मारा अ नु गृ ह्ण थ का मु ने ह म रो प्रा प थ या छो के तां
 आ अ व तार ने वि षे ज जार ते त मे मारे उ पू र अ नु गृ ह्ण क रू ता रे ऊं त म ने यां मां छं ॥ ८ ॥ श्लो
 कः ॥ य आ द्यो भ ग वान पुं सा मां श्व रीं वै भ वा न् क्ति ल ॥ लो क स्य त म सो ध स्य च क्तः सूर्य
 इ वो दि तः ॥ ९ ॥ अर्थः ॥ अ ने पु रु ष जे जा व ई श्व र ते ना नि यं ता रा वा ने आ द्य के तां स र्व
 ना क र ण ने स ना त न रा वा जे भ ग वान वा सु दे व ना रा य ण ते ज त मे नि श्चे छो अ ने ते त मे
 जे ते त म जे अ ज्ञान ते पो क रि ने अ थ रा वो जे आ लो क ते ना अ ज्ञान ने दा ल वा ने अ थे च
 क्त रू प के तां ज्ञान मूर् ति रा वा थ का स र्थ नो पे वे उ द य थ या छो के तां जे म सूर्य जे ते रा त्रि ना
 त म ने ना श क रे छे ते म ते जे ते मा या रू प अ ज्ञान त म ने ना श क रो छो ॥ ९ ॥ श्लोकः ॥ अ

क.गो.टी
७

यमेदेवसंमोहमपाकृष्टंत्वमहंसि ॥ योवगृहीहं ममेतीत्येतस्मिन् योजितस्वया ॥ १०
॥ अर्थः ॥ हे देव के तांयको रामूर्ति एवानारायणते माटे मारी जे संमोहते ने तमे दालवा
ने योग्य होतैक ॥ यो संमोह तो जे आदिहोहादिक ने विषे आहुं ने आमाहुं राविरित्यनो
जे असत आग्रहते जे ते तमे तो तमारी माया ये करि ने जो उत्रो छे ते संमोह ने तमे ज दालवा
ने योग्य हो ॥ १० ॥ श्लोकः ॥ तंत्वागताहं शरणां शरणापं स्वभृत्यसं सारतरोः कुवारम ॥ जि
ज्ञामया प्रकृतैः पुरुषस्य न मा भिसह संविदो बरिषम ॥ ११ ॥ अर्थः ॥ अने जगत नाकार
ण एवां जे प्रकृति पुरुष ते ना स्वरूप ने जांणानी इच्छा ये करि ने ऊं जे ते तमारा शरणे
यां मिथकी तमने नमस्कार करुं छंते तमे के बाछो तो आश्रय करवा योग्य हो अने पोता
ना भक्त ने जे संसारू पिष्ट द्वावल गो छे ते ना छेद नारा हो अने मोक्ष नादा ता हो अने सह
मं जे भागवत धर्म ते ना जांणानारा जे ब्रह्म ने नारदादिक ते मध्ये अष्ट हो ॥ ११ ॥ श्रीमंत्रेय

अ. १

७

उवाच ॥ श्लोकः ॥ इति स्वमातुर्निरवद्यमाप्सितं निराम्य युंसा मयवर्गबहुतम् धियाभि
नं द्यात्सवतां सतां गतिर्बभाष ईषस्मि तत्रोभिताननः ॥ १२ ॥ अर्थः ॥ हवे मे त्रेय करुषि
जे ते एक ध्याने विदुर प्रत्ये के हे छे हे विदुर आत्मज्ञानि रावा जे पोताना नक्त साधु ते ना
गति रूप रावाने मंद एवुं जे हस बुं ते गौ करि ने शो भतुं छे सुखारविंद जे तुं रावा जे कपिल देव
ते जे ते स्फुटिकर वा योग्य रावुं ने पुरुष मात्र ने मोक्ष ने विषे घातिनु उपजाव नारु रावुं जे
पोतानि माता नु रावी रित्यनुवां छित ते ने सां भली ने अने बुद्धिये करि ने वयां गिने बोल ता
हवा ॥ १२ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्लोकः ॥ योग आध्यात्मिकः पुंसां मतो निः श्रेयसाय मे
॥ अत्यंतो परति र्यत्र ५ः स्वस्य च स्वस्य च ॥ १३ ॥ अर्थः ॥ श्री कपिल देव भगवान जे ते
देव हूति प्रत्ये के हे छे हे मात आत्मा जे जीव बुद्ध्यने परमेश्वर ते ना स्वरूप नो जणाव नारी रा
वी योग जे सांख्य योग अष्टांग योग ने भक्ति योग ते जे ते पुरुष मात्र ना कल्याणने अर्थे मे

क. गी. टी.
८

तेरोमान्यो जे योगने विषे रहे वे करिने युक्ति नागुरा अको थयुं जे सुखने दुःखते निश्च
त्यंत निश्चिन्नाय छे ॥ १३ ॥ श्लोकः ॥ तमिंतेष्वस्याभियमवो विपुरा नद्ये ॥ कृषीणां
श्रीतुका मानां यो गं सर्वा गने पु ए सा ॥ १४ ॥ अर्थः ॥ हे अनघे के तो निष्प्रापण वां देवदू
निमातरावो जे रायोगते ने कुं जे ते तमने कही राजे योगने सां भलवाने दुःख ता ए वा जे मनका
दिक कृषिते मने कुं जे ते पूर्वहंस रूपे करिने के हे तो हवी ते योगके वो छे तो सर्व अंगे करिने
छे निपुरा पणं जेने विषे रावो छे ॥ १४ ॥ श्लोकः ॥ चैतः खल्वस्य बंधाय मुक्तये चात्मनो म
तम् ॥ गुरोषु सक्तं बंधाय रतं वापुं सि मुक्तये ॥ १५ ॥ अर्थः ॥ हे मात आ जे जीवात्मा तेनुं जे
चित्तते जेते ज ए जीवना बंधनने अर्थे ने मुक्तिने अर्थे मासुं छे ते मां जो रा विन विषयने वि
षे आसक्त थाय तो बंधनने अर्थे मासुं छे अने जो रा चित्त परमेश्वरने विषे आसक्त थाय
तो मुक्तिने अर्थे मासुं छे ॥ १५ ॥ श्लोकः ॥ अहं ममाभिमानोऽस्यैः कामलोभादिभिर्मलैः ॥ ८

वातेयदामनः शुद्धमदुःखमसुखं समम् ॥ १६ ॥ अर्थः ॥ अने देहने देहना संबधि जे स्त्री
पुत्रादिक तेने विषे अहं मत्व रूप जे अभिमान तेरो करिने उल्लस्य अया जे कामको धरो
भादिक मलते मलेरहित थकुं ज्यारे आ जीवतुं मन जेते शुद्ध थाय छे तारे आमन भगवान
ने विषे आसक्त थकुं सुख दुःखने सममाने छे के तां सुख दुःखे करिने हो भनेन थी पाम
तुं ॥ १६ ॥ श्लोकः ॥ तदा पुरुष आत्मानं केवलं प्रकृतेः परम् ॥ निरंतरं स्वयं ज्योतिरगिमा
नमरवति तम् ॥ १७ ॥ ज्ञाने वैराग्य युक्तं न भक्तियुक्तं न चात्मना ॥ परिपश्यत्युदासीनेषु कृ
तिं च हतो जसम् ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ तारे आ जीवात्मा जेते ज्ञाने वैराग्यने भक्तिना बले युक्तराबुं
जे पोता तुं मन तेरो करिने प्रकृति छिपर जे पुरुष ते साथे एक भावने पां म्पोरावो जे पोतानो
जावात्मा तेने साक्षात्कार देषे छे अने पोताने बंधनना करनारो जे कार्यकारण रूप प्रकृ
तितेने बलरहित एवा ने देषे छे ने पोताना जीवात्माने बलिष्टरावो ने देषे छे ॥ ते आत्मा के वो छे

क. गी. टी.
६

१६

तो निगुणा छेने प्रकृतिधिपर छेने पुरुष संघाथे भेदेरहित छेने स्वयं ज्योति छे स्वरूप छे अखंड
उत छे साक्षिरूप छे ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ न युज्यमानया भक्त्या भगवत्पुत्रि ललात्मनि ॥ सदृशो
स्ति शिवः यथा योगिनी बुद्धसिद्धये ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ पूर्वकथां जे ज्ञान वैराग्यने भक्ति एत
एसा धन तेने विषे भक्ति रूपसा धनने अधिक पणो करिने कहै छे ॥ हे मात बुद्ध संघाथे पो
ताना जीवने एक करवाने इच्छता रावा जे ज्ञानशास्त्रवाला योगी तेमने परा बुद्धनि प्राप्ति
ने अर्थे समगु जीवइ श्वरना अंतर्था एवा जे भगवान वा सुदेव तेने विषे जो उपावी जे भ
क्ति ते सरथो विजोनि विद्युमार्ग जे तेनथी ॥ १८ ॥ श्लोकः ॥ प्रसंगमजरं पारा मात्मनः क
वयो विदुः ॥ सरावसा ध्वस्तुतो मोक्षद्वारमपाहतम् ॥ २० ॥ अर्थः ॥ हवे बुद्धनी पमाउना
रा जे भगवानने विषे भक्ति जे तेसा धनसमागमे आश्रयणमके हे छे हे मात अज्ञे जीवात्मा
तेने स्त्री पुत्रादिकने विषे जे अतिशे संगतेने विवेकी संत जे ते अजर पारा ने के हे छे के तां जी

६

वने एस्त्रियादिक नो प्रसंग छे ते अनेक जन्मने विषे पण टल तोनथी रामने रामने अजर
हे छेने अतिशे वं धन करनारो छे एमके हे छे अने ते ज प्रसंग जो साधने विषे जीवक स्यो ही
मतो मोक्षनु जे द्वार ते उघाडै छे के तां तेवो ज प्रसंग साधनां जो आश्रय तो एने मोक्ष था वामां प्र
यासनथी से हे जे ए जाव नो मोक्ष था य छे के मजेरा जीवने वी प्रसंग करे छे तेवो रा नो स्वभाव था
य छे तेने विरानिरुद्धि था य छे ॥ २० ॥ श्लोकः ॥ तिति क्षवः कारुणिकाः स्फुरदः सर्वदेहिना
म् ॥ अज्ञानशत्रवः शांताः साधवः साधुभूषणाः ॥ २१ ॥ अर्थः ॥ हवे जे साधने प्रसंगे करिने
जाव नो से हे जे मोक्ष था य ते साधनो लक्षण के हे छे हे मात ते साधन के हे वा छे तो धार्थिक
रिने मान अयमान स्वरुपः खना सहन करवा बालारवा छे अने अतिशे दया बाला छे अ
ने सर्व जीवपारिणामात्रना स्फुरदके तो हितकार एवा छे अने दृष्टवाने विषे नथी उपनो की ई
शानु जे मने रावा छे अने शानके तां कामको धलो भादिके करिने हो भनपामे रावा छे अने

शास्त्रेकस्यां जेसाधनां लक्षणाते ज छे आभूषण जेमनेरावा छे ॥२१॥ श्लोकः ॥ मय्यनन्येन
 भावेन भक्तिं कुर्वति ये हृदाम् ॥ मत्सुतेत्यक्तकर्माणस्त्यक्तस्वजनबंधवाः ॥२२॥ अर्थः
 ॥ वलीसाधक केवा छे तो अनन्यभाव जे सर्वब्रह्मादिक देव नो त्याग करिने पतिवृता स्त्रीनि
 येठे मारि विषे जरा कनिष्ठाते लो करिने जेसाध जेते मारे विषे हृद भक्तिने करे छे अने सुने प्रस
 न्न करवाने अर्थे त्यागकसां छे मारि भक्तिनां विरोधिरावां कर्म जेमरी रावा छे अने मारि प्र
 सन्नता ने अर्थे त्यागकसां छे मारि भक्तिनां विरोधिरावां स्वजननेवं धु जेमरी रावासाध
 छे ॥२२॥ श्लोकः ॥ मदाश्रयाः कथा मृष्टाः शृण्वंतिकथयन्ति च ॥ तथेति विविधा स्तापाने
 तान्मरुतचेतसः ॥२३॥ अर्थः ॥ अने वलीते साधक केवा छे तो मारा अन्नवतारने आशरीने र
 हिरावा जेमारी श्रुत कथा उंतेने सांभले छे ने के हे छे रावा अने सर्व प्रकारे मारे विषे रक्त छे चित
 जेमनुं एवा जे एसाधने मनेना ना प्रकार नाता पजे अध्यात्म अधिभूतने अधिदेवते जेते

नथीपीडापमाउता ॥२३॥ श्लोकः ॥ तएतेसाधवः साधिसर्वसंगविवर्जिताः संगस्तेषु अते
 ब्राह्म्यः संगदीषहराहिते ॥२४॥ अर्थः ॥ हे साधिके तां पतिवृता रावां देव कुतिमाता देह गेह
 स्त्रीपुत्रदिक सर्वने विषे आसक्तियेरहित के तां प्रीतियेरहित रावा जेते रासाध तेने विषे प्र
 संग जेते तमेते री प्रार्थना करवा योग्य छे तेसाध केवा छे तो एजीवे अने कज्जन्मने विषे कसा
 जेना ना प्रकार ना स्त्री आदिक विषय ना संगते नालागा जेदोषते सर्वेदोषने हरे रावानि श्रे
 ज छे ॥२४॥ श्लोकः ॥ सतां प्रसंगान्मम वार्यसंविदो भवंति रुत्कारं रासायनाः कथाः ॥ त
 ज्जोषणादाश्च ऽपवर्गो बर्त्सनि श्रद्धारतिर्भक्तिरनुक्रमिष्यति ॥२५॥ अर्थः ॥ अने रावासा
 धना प्रसंग थकि मारिकथा उंते तेथाय छे के तां राजीव ज्यारे साधनो प्रसंग करे तारे राने
 मारिकथा सुं श्रवण थाय छे ते कथा उंके वी छे तो मारा अन्नवतारनां जे पराक्रमते सुं छे स
 र्व प्रकारे माहात्म्य सहित ज्ञान जेमने विषे रावा छे अने रुदयने कांनतेने अतिश्री सुखनेक

क.गी.टी
१२

अ०१

रेखाछेअनेतेकथाउतुंजेप्रतियेयुक्तसेचनकेतांसांभलबुंतेयकाअयवर्गजेमोक्षतेछे
मार्गनेविषेजजेनाकेतांजेभगवाननेमार्गजीववालेतोनेनोसेहेजेमोक्षथाअछेएवाजेभ
गवानतेनेविषेतकाजश्रद्धापूर्वतनेभक्तिजेतेअनुक्रमकरिनेछामहे॥२५॥श्लोक
॥भक्त्यापुमानुजातविरागरोडियाइष्टश्रुतान्मद्वनानुदितया॥विचस्ययत्नोगहर्गो
योगयुक्तोयतिष्यतेरुजुभिर्योगमार्गैः॥२६॥अर्थः॥अनेमाराअवतारनांजेचरित्रते
नाचिंतवनेकरिनेछेजेमारेविषेभक्तिभक्तियेकरिनेदीवनेसांभस्युंजेआलोकपरलो
कसंबंधिइंदियोनुंविषयकरुखतेषकाउत्यन्तथयोछेवैराग्यजेनेरावोअनेयोगजेआत्म
निष्ठासुखसाख्ययोगतेरोयुक्तरावोजेरुषतेजेतेसावधानथकोभक्तिप्रधानपरोछेमा
टेकरुगमरावाजेअष्टांगयोगनामार्गतेरोकरिनेचित्तनागृहणनेविषेयतनकरेछे॥२६॥
॥श्लोकः॥अमेवयायंपरुतेसुंणानांज्ञानेनवैराग्यविज्ञंभितैन॥योगेनमय्यपित

पु

१२

याचभक्त्यामापत्यगात्मानमिहावरुंहे॥२७॥अर्थः॥अनेपरुतिनागुराजेराज्ञादि
कपंचविषयतेनिअसेवाजेतेनोत्यागकरवोतेरोकरिनेअनेवैराग्येयुक्तरावुंज्ञानजेआ
त्मनिष्ठातेरोकरिनेअनेयोगजेअष्टांगयोगतेरोकरिनेअनेमारेविषेकरिजेभक्तितेरोकरि
नेअजाजीवजेतेपोतानादेहनेविषेसाक्षिरूपेकरिनेरह्योएवोजेइंबासुदेवतेसुनेपांमेछे
॥२७॥देवरुतिरुवाच॥श्लोकः॥कानिस्वय्युचिताभक्तिःकीदृशीममगोचरः॥ययापदंते
निर्वाणमंजसात्वाश्रवाअहम॥२८॥अर्थः॥एविरित्यनुंजेकपिलदेवतुंवचनतेनेसांभ
लीनेदेवरुतिजेतेवलीपुछेछेहेभगवन्तमारेविषेयोग्यएविजेभक्तिनेकेईछेअनेतेनेविषे
षरास्त्रीएविजेइंतेमाराजांएयांनेकस्यामांआवेरावोजेभक्तिनेकेवाछे॥अनेजेभक्तिये
करिनेमोक्षरूपरावुंजेतमारुअक्षरधामतेनेइंजेतेअनायासेकरिनेपोमृतेकहो॥२८॥श्लो
कः॥योयोगीभगवद्दणोनिर्वाणार्थस्वयोदितः॥कीदृशःकतिचांगानियतस्तत्वाववो

धनम् ॥२६॥ अर्थः ॥ अने भगवान् जे वासुदेव ते ते तमारे विषे जावना विनने लक्ष्मणे वि
 षे वाणानी ये वेची टाडी देणवो अने निर्वाण जे जावने बुद्धना प्राप्ति थायरा छे प्रयो जन जे सुं ए
 वी जे योग ते ते ते ते ते गोकर्णो गजे ते के बो छे अने ते योगना अंग के टला छे ॥ अने जे योग थ
 का म ह द दिक तत्व नुं ज्ञान थाय छे एवो जे सांख्य योग ते के बो छे ते कहो ॥२६॥ श्लोकः ॥ तदे
 तन्मे विजानी हियथा हं मं दधी रं ॥ सुखं बुद्धं यदुर्बोधं योषा भवदनुग्रहात् ॥२७॥ अर्थः
 ॥ हे हेरे ए जे सर्वेषु पुत्रा ते ना उन्नर मुने सारि ये जे एवो के तां कहो अने ए भक्ति सांख्य ने
 योग ए न्नरा नी जे वाचा ते ने बुद्धा शिव मन का दिक नारद स्थायं भु मनु प्रियवत इत्या दिक ते बु
 धि ना पारने पां म्या छे तो पण निरंतर के हे छे ने सांभले छे ने विचारे छे तो पण ए मने ए वाचां उ
 र्बोधं छे माटे मं द छे बुद्धि जे नी ए विने स्त्री नो छे देह जे ने ए वा जे कुं ते कुं जे ते आवाचां ने तमारा
 अनुग्रह थका जे म सुखे करि ने जां गुं ते म ते कहो ॥२७॥ श्रीमंत्रे य उ वा वा ॥ श्लोकः ॥ वि

दित्वा र्थं कपिलो मातुरित्यं ज्ञातस्नेही यत्र तन्वाभिजातः ॥ तन्वा म्नायं यत्सुवदंति सांख्य
 प्रोवाच वै भक्तिवितानयोगम् ॥२८॥ अर्थः ॥ मंत्रे य क थि जे ते विदुरपुत्रे के हे छे हे विदुर ए
 प्रकरे पोतानी माता नुं जे प्रयो जन ते ने कपिल देव जे ते जां ए ने अने माता उपर थयो छे
 स्नेह जे ने ए वा थ या के म जे जे देव कुं ति ने विषे पोते मनुष्य देहे करि त्य न्छ थया छे माटे मा
 ता उपर पोताने हे तन्वा कुं ए वा जे कपिल देव ते जे ते तत्व ग ए वा छे जे ने विषे रा बुं जे ने सांख्य
 शास्त्र के हे छे ते सांख्य शास्त्र ने अने भक्ति वितान जे भक्ति शास्त्र ते ने अने योग जे यो
 ग शास्त्र ते ने जे विरित्ये पोतानि माता ने सारि पेठे स मज्या मां आवे ते विरित्ये पृथक पृथ
 क पृकर गोक रिने के हे ता वा ॥२८॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्लोकः ॥ देवानां गुणलिंगाना
 मानुषविक्रमं कर्मणाम् ॥ सत्व एवैकमनसो हृत्तिः स्वाभाविकी तु या ॥२९॥ अनिमित्ता
 भागवती भक्तिः सिद्धे गरीयसी ॥ जरयत्याशुया क्रोत्रां निगीर्णमनलो यथा ॥३०॥ अर्थे

क. गान्धी
॥१३॥

॥१॥

तिका

हवे देव हू तिमाता ये भक्ति योगने सांख्य राणे पुछां ताते मां प्रथम भक्तिने कपिल देव
जे ते के हे छे ॥ हे मातर एक निष्ठा ये युक्त छे मन जे नुरावो जे शुद्ध सात्विक पुरुष तेनां वैदेक
हं ॥ जेवणां अमना धर्म युक्त कर्म तेने विषे वरतां एवाने गुण जे पंचविषय तेने जणा
वनारां एवा जे ज्ञान ईदियोने अतः करणते मनि जे हृत्तिने निष्ठा मथकी भगवान नि
मूर्त्तिने विषे जे स्वाभाविक रेहे ते भक्ति के हे बाय छे ते भक्ति के बी छे तो भागवता के तां
कां छे अने सिद्धि जे केवल बुद्धि निष्ठा तिथे कां पण अथ छे अने वली जे भक्ति जे ते मनने वि
षे रहि जे भगवान विना विजावास ना तेने प्रयास विना से हे जे बालि नां घे छे जे मज सुं एवुं जे अ
न तेने जठराग्नि जे तेने हे जे पचवा नां घे छे ते म ॥ २२ ॥ २३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ नैकात्मतां मस्य हयं
तिके चिन्मत्वाद्मेवाभिरतामदीहाः ॥ येन्योन्यतो भागवताः पृथग्यसभाजयंते मम पौरुषा
णि ॥ २४ ॥ अर्थः ॥ हवे बुद्धि निष्ठा यका भक्ति लुं जे अष्टपरा के हे छे ॥ हे मात मारा चरण विद

॥२३॥

निसेवाने विषे अतिशो प्रति ये युक्त एवा अने मारे अर्थे ज छे सर्व ईदियोना क्रिया जे मने रा
वा जे के तलाक मारा एकांतीक नक्त छे ते जे ते मारि कात्मता जिवा ने ब्रह्म संघाथे एक
त्वपणारूप मूर्त्ति तेने नथी ई छता ॥ अने एवा जे मारा कां तिक नक्त ते परस्पर आसक्ति
करिने अने नेवा थेंने मारा अवतार मां ज चरित्र तेने के हे छे ने सा न लें छे ॥ २४ ॥ श्लोकः ॥
पश्यंति ते मेरु चिरार्णव संतः असन्नवक्रारु रालोचना नि ॥ रूपाणि दिव्यानि वरप्रदा
निसाकं वाचं स्पृहणीयां वदति ॥ २५ ॥ अर्थः ॥ हे मात जे मारा कां तिक संत जे अतिशो
दरावां मारा रूप जे मारा अवतार नी मूर्त्ति युं तेने समाधि ये करिने देण छे ते रूप के वा छे
प्रासन्न छे मुख कमल जे मना एवां छे ने अरुणा छे नेत्र जे मना एवां छे ॥ अने दिव्य के तां अत्रा ह
तरावां छे अने नक्त जे मन वां छि तवर नां आपना रां वां छे अने ते माल्य नक्त जे ते मारि मूर्त्ति
सुं संघाथे वाराणी ने बोले छे ते वाराणी के वा छे तो अति सिद्धने माहात्म ते रोयु

क्रमेण देवस्य स्वती देवानेपहाइव बायोगच्छे ॥३५॥ श्लोकः ॥ तैर्दर्शनीयावयवैरुदारविला
 सदासेक्षितवामसूक्तैः ॥ हृतात्मनो हृतप्राणांश्च भक्तिरनिच्छतो मे गतिमखी प्रयुंक्तै ॥ ३६
 अर्थः ॥ अने दर्शन करवा योग्य छे कर चरण मुखनेने चरयादिक समस्त अवयवके तो
 अंग जे मनां रावो अने उदार छे विलासदास जावुं ने मधुर भाषण ते जे मनुं रावो जे ते मारा
 रूप ते निशोभायेक रिनेहराईयां छे चित्र जे मनां रावा अने नृणां ईयां छे प्राणने ईडियो जे
 मना रावा जे ते मारा भक्त ते तो सुं विना बीजुं कां इ न थी इ छता तो परामारी भक्ति जे ते ते भक्तुं
 ना जीवने बुद्धसाधे एक पणाने पमाडी देखे पछे ते भक्त जे ते ते मारा यार्थ दयाय छे ॥ ३६ ॥ अ
 कः ॥ अथो विभूति ममाया विनस्तामैश्वर्यमहांगमनुपहतम श्रिये भागवती चाष्टहयतिभद्रा
 परस्मै ते श्रुवते तुलोकै ॥ ३७ ॥ अर्थः ॥ अने ते वार पछे योगमाया नो स्वा मिरावो जे कुं ते मारि विभूति
 जे समलोकादिक चोद लोक मारि रावो श्रेष्ठ जोगता संपतितेने अनतेनक्ति योगने कुं डे पोता निमले प्रास्ययुं

एतुं अष्टांगो श्वर्यजे अणि मामहिमालक्षिमांगरिमांश्चित्त्ववशित्वप्राप्तिप्राकाम्यरा-
 न्प्रावसिदियुतेने अने भागवता श्रीजैवैकुण्ठलोकने विषे रही रावो अष्टांग तदिव्यभोगना
 संपतिरा सर्वे संपत्तियुं ने मारा एकांतिक भक्त जे ते जो परानथी इ छता तो परा पुरुषोत्तम रावो
 जे कुं ते मारो जे वैकुण्ठलोक तेने विषे ते संपत्तियो ने भोगवै छे के तां ते भक्त तो कुं विना विजास
 खनेनथी इ छता तो परा बलाकारे करिने ते सर्वे सुखने कुं देउं छुं ॥ ३७ ॥ श्लोकः ॥ न कर्हि वि
 न्मत्यराः शांतरूपे न संति नो मेऽनिमिषो लेटि हेतिः ॥ देषामहेषियन्प्रात्मा सुतश्च सखा गु
 रुः सुहृदौ वैवमिष्टम ॥ ३८ ॥ अर्थः ॥ हे शांतरूपे के तां शां तस्वभाववालां देव हू तिमाता
 रां वैकुण्ठलोक ने विषे र ह्यारा वा जे मारा एकांतिक भक्त ते जे ते क्यारे य परा नाश नथी पां म
 ता के तां रा पोता नो ने ए मना भोगो श्वर्य नो क्यारे य नाश नथी आ तो शा पादे तो सम ग बुद्धां
 उने नाश कर नासं जे मारुं काल बक्त ते जे ते ए भक्त ने ने ए ना भोगने ने ए लोकने नथी ग लुं के तां

क. गी. टी.
१५

अ. १

नद्यानाशकरतुं ॥ अनेजेमाराभक्तनेहुं प्रियं हुंके तांपतिवृतास्त्रानेजेविपोतानापतिनेविषे
धी तिष्ठेतेविजेमनेमारेविषेधी तिष्ठे ॥ अनेजेभक्तनेआत्माहुं हुंके तांपोतानाजीवात्मानेविषे
जेवायातिष्ठेतेवायातिमारेविषेष्ठे ॥ अनेवलीमाबापनेजेवापोतानापुत्रनेविषेधी तिहोयतेवि
धी तिजेमनेमारेविषेष्ठे ॥ अनेमित्रनेजेवापोतानामित्रनेविषेविश्व्वासहोयष्ठेतेवीजेमनेमारेवि
षेविश्व्वासष्ठे ॥ अनेजेमनेउपदेशनीकरनारोगुरुपणाहुं जंहुं अनेसगानिपेठेहितकारिपरा
मुनेजमानेष्ठे ॥ अनेजेमनेइष्टदेवपणाहुं जंहुं राविरित्येसर्वभावैकरिनेजेमाराभक्तमारेविषज
धी तिनेकरेष्ठेतेमनेमासंकालषट्कजेतेनद्याग्रसतुं ॥ ३८ ॥ श्लोकैः ॥ इमंलोकंतथैवासुमान्वा
नमुभयाथिनम ॥ आत्मानमनुयैवेहयेरायः पशवोगृहाः ॥ ३९ ॥ विसृज्यसर्वांनन्यांश्चामेव
श्चतोमुखम ॥ भजेत्यनन्ययाभक्त्यातान्मृत्योरतिपारये ॥ ४० ॥ अर्थः ॥ अनेवलीरावाजेमारा
भक्तनेजेतेआलोकनाभोगरूषनीआसक्तिअनेपरलोकनाभोगरूषनीआसक्तिअने

वि

१५

मनुष्यदेहनीनेदेवतानादेहनाआसक्तिनेसर्वेनीत्यागकरिनेअनेपोतानादेहनाकेडेजे ।
स्त्रापुत्रधनमश्वगृहतेनीजेआसक्तिनेनीत्यागकरिनेतथातेविनाबिजुंजेजेपदार्थतथासंबंधितेस
र्वेनीत्यागकरिनेविश्वतोमुखकेतांराभक्तनेसर्वप्रकारेसन्मुखरावोजेहुं तेमुनेजअनन्यभ ।
क्तिर्यैकरिनेभजेष्ठेनेजन्ममृत्युनिनिवृत्तिनेपरासुखकीनथाइष्ठताकेवलमारिसेवाजेजइ
ष्ठेष्ठेएवाजेमाराभक्ततेमनेहुं जेतेमृत्युथकीअतिरोतासं हुंके तांतेमनेब्रह्मरूपकरुं हुं ॥ ३
८ ॥ ४० ॥ श्लोकः ॥ नान्यत्रमद्गवतः प्रधानपुरुषेश्वरात् ॥ आत्मनः सर्वभूतानां भयंतीव
निवर्त्तते ॥ ४१ ॥ अर्थः ॥ हेमातपुरुषतिपुरुषनोनियंतारावीअनेसर्वभूतप्राणिमात्रनीअ
तर्यामिरावोषट्गुणोश्वर्यसंपन्नजेहुं तेमुविनाबिजाकोयथकीआजीवनेतीव्राहुंजे
कालसुंभयतेनिवृत्तिनधीपांसतुंहुं थकीजकालसुंभयनिवृत्तिपांमेष्ठे ॥ ४१ ॥ श्लोकः ॥
मद्गयाहातिवातोयस्त्वेपनिमद्गयात् ॥ वर्षतोऽदहत्यग्निर्हृद्युश्चरतिमद्गयात् ॥ ४२ ॥

य

अथ ॥ अनेहे मात आने वायु तेने ते मारा भय थकी कुरु कुरु प्रत्ये जे मघटे ते मवा
 य छे अने आ जे सूर्य ते जे ते मारा भय थकी कुरु कुरु प्रत्ये जे मघटे ते मपे छे अने इंद्र जे ते मा
 रा भय थकी वर्षा कुरु ते विषे जे मघटे ते मवर से छे अने अग्नि जे ते मारा भय थकी अन्न ज
 लादिक पदार्थने जे मबाल बुंघटे ते मबाले छे अने मृत्यु जे ते मारा भय थकी जे जीव नुंजे बुंघ
 र्म ते पृथ्वी ते जीवने भक्षण करवाने अर्थे फरे छे ॥ ४२ ॥ **श्लोकः** ॥ ज्ञानं वैराग्यं युक्तं न भ
 क्रियोगेन योगिनः ॥ क्षीमाय पादमूलं मे प्रविशत्युक्तौ भयम् ॥ ४३ ॥ **अर्थः** ॥ माते पूर्वथ
 या जे नारदादिक योगि ते जे ते पोताना जावना कल्याणने अर्थे ज्ञान वैराग्ये युक्ता वीजे भक्ति
 योग ते गौकरिने मारा चरणानामूल प्रत्ये प्रवेश करे छे के ता मारा चरणारविंदने आचरि छे
 ते मारा चरणानु मूल के बुंछे तोन थकी कालमायादिक कोय थकी भय जेने विषे राबु छे ॥ ४३ ॥
श्लोकः ॥ रातावाने बलौके क्षिप्रं पुंसिनिः श्रियसोदयः ॥ तावैराभक्ति योगेन मनोमय्यपि ते

स्विरम् ४४ ॥ ॥ इति श्रीमद्भागवते महापुराणोपारमहंस्यां संहितायां तृतीयस्कंधे
 कपिलगीतायां योगशास्त्रे श्रीकपिलदेववृत्तिसंवादे एकांतिकभक्ति योगनिरूप
 णानामाप्तमोऽध्यायः ॥ १ ॥ **अर्थः** ॥ हे मात आ लोकेने विषे पुरुषने कल्याण
 नो उदय तो एत लीज छे ते शंती ताव वीजे भक्ति योग ते गौकरिने मने जे ते मारे विषे अपरा
 कस्मं थकुं स्थिर आय के ता एकर मारे विषे ज मन निहृत्तिरहे पराविजाकी र्पदार्थने विषे
 नरहे एत लुज कल्याण कह्यु छे ॥ ४४ ॥ एरित्ये श्रीमद्भागवत नामे जे मोदुपुराण परमहंसा
 नि संहितारूप तेने विषे जे तृतीयस्कंधे ते मां कपिलगीतारूप जे योगशास्त्र तेने विषे जे श्रीक
 पिलदेववृत्तिनो संवाद तेने विषे एकांतिक भक्ति योग नुंरूप एकर कस्मं णानामे प्रथम नो अ
 ध्याय जे ते थयो ॥ १ ॥ **प्रथम अध्यायने विषे देववृत्ति माताये भक्ति सारखने योग रात्र**
णानां स्वरूप पुच्छनां तांते मां भक्तिं सुखरूपकं ॥ हवे आ विजा अ ध्यायने विषे सारखनु

नि

क.गी.टी
२७

स्वरूपकं हे छे ॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्लोकः ॥ अथ ते संप्रवक्ष्यामि तन्वानां लक्षणं च अथ क
॥ यद्दिदित्वा विमुच्येत पुरुषः प्राकृतैर्गुणैः ॥ १ ॥ अर्थः ॥ श्री कपिलदेव भगवान् जे ते देहू ती
प्रत्येक हे छे हे मात हवे ऊ जे ते तमने तत्वनां लक्षणानां नो र्थनो यो क हिरा जै लक्षणाने जाणे ने सु
रुष जे जीवात्मा ते जे ते यो ताने विषेर ह्या जे प्रकृति ना गुण ते ए क रिने मुकार जाय छे ॥ १ ॥ श्लो
कः ॥ ज्ञाने निःश्रेयसार्थाय पुरुषस्यात्मदर्शनम् ॥ यदा ऊर्वाणयेत सै रुदयग्रंथि भेदनम् ॥ २ ॥ अर्थः ॥ अने मोटा पुरुष जे ते जीवात्माना क व्याणाने अर्थे जे ज्ञानने के हे छे ते ज्ञान तुं ऊं
जे ते तमने वर्णानक रं छं ते ज्ञान के बुं छे तो आत्मा जे क्षेत्र ब्रह्म ते तुं दर्शन आय जे ए क रिने ए
बुं छे अने जीवना रुदयने विषेर दि जे अहं ग्रंथि मत्व ग्रंथिने संशय ते ने भेदिनां षे ए बुं छे ॥
अने ए बुं जे ए ज्ञान ते जे ते पुरुष प्रकृतिने तत्व तेना लक्षणाने जां रावे क रिने आ जीवने ध्याय
छे मा ते तेना लक्षणाने क ही ये छे ये ॥ २ ॥ श्लोकः ॥ अनादि रात्मा पुरुषो निगुणः प्रकृतेः प

अ-२

गंधि

२७

२७

रः प्रत्यग्रामा स्वये ज्योतिर्विश्वं येन समन्वितम् ॥ १ ॥ अर्थः ॥ हवे प्रथम प्रकृति थि परने
निगुणारावा जे पुरुष तेना स्वरूपने के हे छे हे मात प्रकृति थि परने प्रकृति ना आ अय ए
वा जे पुरुष ते जे ते अनादि के तां संता छे ने आत्मा के तां प्रकृते निविषे व्यापक छे ने निगु
ण छे के तां प्रकृतिने विषेर या अकापणा प्रकृति ना गुणो क रिने जे पा तान थो ए वा छे अ
ने ज्यारे आ जीवना इंद्रियो निवृत्तियु जे ते वा सु देव भगवानने ध्याने क रिने रुदय सन्मुख
ध्याय छे तारे अबस्थाना साक्षि परो जगण्या मां आवे छे स्वरूप जे नु ए वा छे अने स्वयं ज्योतिके
तां स्वप्रकार छे अने अंतर्था मि परो क रिने सर्व विश्व प्रत्ये जे व्याप्या छे ए वा पुरुष छे ॥ ३ ॥
श्लोकः ॥ स एष प्रकृतिं सृजन्नां देवीं गुणमयीं विभुः ॥ मदि छे वै वापगता मभ्यपद्यत लीलया ॥ ४ ॥ अर्थः ॥ हवे स्वतंत्र ए वा जे ए पुरुष तेने परमेश्वर नी इच्छा ये क रिने जगत नी उत्पत्ति स्थिति
प्रलयने अर्थे माया नो संवंध आय छे ए म के हे छे ॥ हे मात समर्थ ए वा जे ते ए पुरुष ते जे ते

तन

क.गी.टी.
१६

अ.२

जालायेकरिनेयोतानिसमीपेआवावाजेप्रकृतितेनेपुरुषोत्तमरावोजेऊतेमाराइछाये
करिनेजयामताहवातेप्रकृतिकेवाछेतोसकृत्केतांअम्यकृत्वाछेनेदेवाकेतांदिवजेऊं
तेमारिशक्तिछेअनेगुणजेसत्वरजनेतमतेगोयुक्तएवाछे॥४॥श्लोकः॥गुरोर्विविधा
ःसजतोसरूपाःप्रकृतिप्रजाः॥विलोक्यमुमुहेसद्यःसहजानगूढया॥५॥अर्थः॥अनेगु
णजेसत्वरजनेतमतेगोकरिनेयोतासर्षानानाप्रकारनाजेप्रजातेनेसृजता॥एवाजेतेप्रकृ
तितेनेतेपुरुषजेतेजोईनेजगत्निवृत्त्यतिनेअर्थनेतेप्रकृतियेकरिनेतकालमोह्यामताहवा
तेप्रकृतिकेवाछेतोयोतानास्वरूपसुज्ञानजेप्रकाशतेनेआवरणकरेएवाछे॥५॥श्लोकः
॥रावंपराभिध्यानेनकहेत्वेप्रकृतेःपुमान्॥कर्मसक्रियमाणोयुगुणोरात्मनिमन्यते॥६॥
॥अर्थः॥अनेराप्रकारेयोतेकस्मोजेप्रकृतिनोअध्यासतेगोकरिनेरापुरुषजेतेप्रकृतिना
गुणजेसत्वादिदकतेमाणोव्यत्तिस्थितिप्रलयरूपकर्मजेतेकरेसतेतेकमेनुकत्तीपाणुपीना

१६

नाआत्मानेविषेमानेछे॥६॥श्लोकः॥तदस्यसंसृतिबंधःपारतंत्र्यंचतकृतम॥भवत्यक
र्तुरीशस्यसाक्षिणीनिवृत्तात्मनः॥७॥अर्थः॥अनेअकर्त्ताईश्वरसाक्षिनेकरूपरूपछेख
रूपजेतेएवाजेरापुरुषतेनेप्रकृतिनागुणोक्तस्यांजेव्यत्तिस्थितिप्रलयरूपकर्मतेनेविषे
जेकत्तीपाणुमनांणुतेगोकरिनेजएनेसंसृतिछेकेतांविरादरूपेकरिनेकल्पकल्पनेविषेउपज
बुंछेनेमरबुंछेअनेगुणोकरिनेबंधनछेअनेनेगुणोकरिनेराबुपरतंत्रपाणुंछे॥७॥श्लोकः
॥कार्यकरणाकरहेत्वेकारणप्रकृतिविडः॥भोक्तृत्वेकरवडुःखानांपुरुषप्रकृतेपरम्॥८॥
अर्थः॥अनेकार्यजेविराददेहनेकरणजेइंद्रियोनेकर्त्ताजेदेवतारात्रणरूपपाणानेविषेवि
वेकाजेतेप्रकृतिकेकारणांणोछेकेतांरात्रणरूपेप्रकृतिथायछेरांमजांणोछेअनेकरवडुः
खनुंजेभोक्तापाणुतेनेविषेविवेकाजेतेप्रकृतिप्रकृतिपरजेपुरुषतेनेकारणोछेकेतांकरवडुः
खनाभोक्तातेपुरुषनेजाणोछे॥८॥देवरुतिरुवाच॥श्लोकः॥प्रकृतेःपुरुषस्यापिलक्षणां

जाणो

क. गी. टी
१६

पुरुषोत्तमं बुद्धि कारणा योरस्य सदसच्चयदात्मकम् ॥७॥ अर्थः ॥ हवे देव रूपेति जैते कपिलदे
वप्रत्येयु छे छे हे पुरुषोत्तमके तां पुरुषप्रकृति शक्ति पररा वा भगवन् आ जगत ना उत्पत्ति स्थि
ति प्रलय नाकारणा वां जे प्रकृति पुरुष ते तुं जे लक्षणा ते ने तमे जैते मुने कही ते प्रकृति पुरु
ष के वा छे तो स्वरूप रूपा एतुं जे समग्र जगत ते जैते प्रकृति पुरुष छे आत्मा जे नो एतुं छे
॥८॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्लोकः ॥ यत्तन्निगुरामयत्कं नित्यं सदसदात्मकम् ॥ प्रधानं प्रकृ
तिं प्राकृतं विशीषं विशीषवत् ॥१०॥ अर्थः ॥ एरित्ये देव रूपेति ये पुछा जे श्री कपिल देव ते जैते
देव रूपेति प्रत्येके हे छे हे मात क्षेत्रज्ञ रा वा जे पुरुष ते तुं लक्षणा तो मेत मने प्रथम कहुं छे ने हवे
प्रकृति तुं लक्षणा कहुं जे जे प्रधान छे तेने ज विवेक जैते प्रकृति के हे छे ते प्रधान के तुं छे तो अ
विशेष के तां गंत मरुप छे माटे नथा जणा ना भेद जेने विषे एतुं छे अने विशेष वत के तां विशी
ष जे महत्त्वादिक तत्त्वेने जीव ईश्वर रूप भेद ते छे जेने विषे एतुं छे अने सत्त्वादिक जे त्रगा गुणा

अ-२

१६

ते छे जेने विषे एतुं अने अव्यक्त के तां कारणा पणो नथा जणा तुं स्वरूप जे तुं एतुं अने सदात्मक
के तां विराट सूत्रात्माने अव्याक्त तैरूपे जणा तुं छे स्वरूप जे तुं एतुं अने नित्य के तां सनात न
एतुं प्रधान छे ॥१०॥ श्लोकः ॥ पंचभिः पंचभिर्बुधैश्चतुर्भिर्दशभिस्तथा ॥ एतच्चतुर्विंशतिकं
गणं प्राधानिकं विदुः ॥११॥ अर्थः ॥ अने पांचवली पांचने चारने दश राट लिसंख्याने भेदेक
रिने अथां जे चौबिस तत्व ते छे जेने विषे एतुं प्रधान अकां उपर्यो रा वी गणा जे सभूह तेने बुद्धि ज
ए छे के तां ए चौबिस तत्व नो जे गणा ते जे ते अधिकार भेदेक रिने पृथक पृथक पणो बुद्धि रूपे उ
पासना करवा योग्य छे ए मत त्वे च्चा पुरुष जे ते जो ए छे ॥११॥ श्लोकः ॥ महाभूतानि पंचैव भूरा
पोग्निर्मरुत्तमः ॥ तन्मात्राणि च तावतिगंधादीनि मतानि मे ॥१२॥ अर्थः ॥ अने पांच ते पंच म
हाभूत तेनां नाम पृथ्वी जल अग्नि वायु आकाश ॥ अने पंच तन्मात्रा ते पांच विषय तेनां नाम
गंध रस रूप रस रस विरिखे पांच पांच मे ते एो मंन्या छे ॥१२॥ श्लोकः ॥ इंद्रियाणि दश श्रो

क. ग. टी
२०

अ. २

त्रं त्वग्दयसननासिकाः ॥ वाक्करोचरणीमेदं पायुर्दशमउच्यते ॥ १३ ॥ **अर्थः ॥** अनेदशतिरं
 द्वितीतेइंद्रियोनांमश्रोत्रत्वक्चक्षुजिह्वानासिकावाक्कस्वरणावपस्वनेदशमीतेपायु
 रुहोये ॥ १३ ॥ **श्लोकः ॥** मनौ बुद्धिरहंकारश्चक्षुर्मित्यंतरात्मकम् ॥ चतुर्धालक्ष्यतेभेदाह्न्याल
 क्षणारूपया ॥ १४ ॥ **अर्थः ॥** अनेमनबुद्धिअहंकारनेचित्तपचारअंतःकरणकहियेअनेअ
 तःकरणरूपजेएकवस्तुतेनिलक्षारूपजेइह्निकेतांक्रियातेद्वारेकरिनेचारप्रकारभेदज
 णायछे ॥ १४ ॥ **श्लोकः ॥** एतावानेवसंख्यातोब्रह्मणःसगुणस्यह ॥ संनिवेशीमयाश्रोकोयः
 कालःपंचविंशकः ॥ १५ ॥ **अर्थः ॥** अनेमगुणब्रह्मजेप्रधानरूपप्रकृतियुक्तित्यन्वययोएव
 बौविसतत्वज्ञोणानेनोसंनिवेशजेस्वनाविरोधकेतांपृथक्भावतेजेतेजेटजामेकह्योतेदलो
 जतत्वनाजांणानारानेमणोणयोछे ॥ अनेजेकालकेहेवायछेतेपंचविंशमीछे ॥ १५ ॥ **श्लोकः**
 ॥ प्रभावंपौरुषंप्राकःकालमेकेयतोभयम् ॥ अहंकारविमूढस्यकर्तुःप्रकृतिमायुषः ॥ १६ ॥

॥ **अर्थः ॥** अनेएकालनेकेटलाकतीपुरुषनाप्रभावेकेहेछेकेतांप्रकृतिप्ररावा
 जेपुरुषतेनोजेपराक्रमतेकालछेएमकेहेछे ॥ अनेदेहनेवियेअहंकारेरिनेविमूढययो
 नेप्रकृतिनेपांम्योएवोक्तज्ञांजेजावतेनेजेकालयकीभयथायछेएवोकालछे ॥ १६ ॥ **श्लोक**
 ॥ प्रकृतेर्युगसाम्यस्यनिर्विशेषस्यमानवि ॥ वैश्यायतःसभगवाकालइत्युषलक्षितः ॥ १७
 ॥ **अर्थः ॥** हेमानविकेतांस्वायंभूमनुनीपुत्रिराबां देवहृतिगुणजेअह्नसत्वादिकतेजेने
 विषेलीनछेएवाअनेनश्रीजणातामहदादिकतत्वरूपभेदजेनेवापेएवाजेनिर्विकाररू
 पप्रकृतिनेनिनेशजेतेजेशकीथायछेतेजेतेकालपरित्येकह्याछेतेकालकेवाछेतोभगवा
 नकेतासमर्थछे ॥ १७ ॥ **श्लोकः ॥** अंतःपुरुषरूपेणकालरूपेणयोवहिःसमन्वेत्येषसत्वा
 नांभगवानात्ममायया ॥ १८ ॥ **अर्थः ॥** अनेजेभगवानपीतानीयोगमायायेकरिनेसर्वभूत
 प्राणिमात्रनेमांहिपुरुषरूपेकरिनेकेतांअंतर्मीपणोकरिनेअन्वयवर्ततेछेअनेवाहेर

कालरूपेक रिनेवरते छे के तां निमेष संवत्सरादिक रूपेक रिनेवरते छे एवा भगवान्पुरु
 षोन्नमवासुदेव नारायणविष्णु छे ॥१६॥ **श्लोकः** ॥ देवातक्षमि त धर्मिण्यो स्वस्यां यी नो प
 रः पुमान् ॥ आधत्त वीर्यं सासू त महत्त त्वं हिरामयम ॥१७॥ **अर्थः** ॥ अने देव जे कालते प
 कि उत्यन्नावा ने अर्थे स्त्री भयां म्या छे धर्म के तां मत्वा दिक गुण जे ने विषे एवा जे पोतानी
 स्त्री रूप प्रकृति तेने विषे प्रकृति थिय पर जे पुरुष ते जे ते पर मे श्वर नी इच्छा येक रिने वार्ये निधर
 ता हवा ॥ पछे ते प्रकृति जे ते घाणिक छे प्रकाश जे ने विषे एवा जे महत्त त्व तेने शुद्ध सत्व द्वारा ये
 प्रसवति हवा ॥१८॥ **श्लोकः** ॥ विश्वमात्मगतं व्यंजनं कूटस्थो जगदंकरः ॥ स्वतेजसा पिबन्ती ब्रमा
 त्मप्रस्थापने तमः ॥१९॥ **अर्थः** ॥ अने ते महत्त त्व जे ते पोतानी विषे ह्यं रूपे रत्नं जे विश्व तेने प्रगटक
 रवाने सारु ॥ जे माया ने तेम पोतानी स्वरूप ने प्रलय का ले लीन कस्यु हतुं के तां का मुकुं हतुं एवा जे
 अतिघाटे मायां तुं तम तेने पोतानी ते जेक रिने वासुदेव नी इच्छा थिक पो जातुं हतुं ॥ ते महत्त के बुं छे

तो कूटस्थ के तां निर्विकार छे अने जगदंकर के तां जगत नि उत्पत्ति लंकार एवा छे ॥२०॥ **श्लोकः** ॥ यत्स
 त्वगुणं स्वच्छांतं भगवतः पदम् ॥ यदा ऊर्वसु देवा रं चिंतं तन्महत्त त्मकम् ॥२१॥ **अर्थः** ॥ हवे मह
 त्वना स्वरूप ने जगाववा ने अर्थे महत्त त्व लंकार के हे छे ॥ हे माते महत्त त्व के बुं छे तो शुद्ध सत्व
 गुणारूप छे अने स्वच्छ के तां निर्मल छे ने शांत के तां रजोगुणो रहित छे अने भगवान् जे वासुदेव तेनु
 स्थानक छे के तां अक्षर बुल रूप छे अने जे महत्त त्व ने वसुदेव नामेक रिने के हे छे अने जे चित्त
 छे ते परामहत्त त्मक छे ॥२१॥ **श्लोकः** ॥ स्वच्छे त्वमविकारित्वं शांतत्वमिति चैतसः ॥ हृत्तिमि
 लंक्षाणां प्रोक्तं यथाऽपां प्रकृतिः परा ॥२२॥ **अर्थः** ॥ अने ते चित्त के बुं छे तो जे मजलनी पर प्रकृ
 ति जे पृथ्वी ने पृथ्वी नां कार्य ते रीक रिने दोष ने न मां गुण बुं जे जल लुं शुद्ध निर्मल वास्तव स्वरूप
 पके तां पर्वत मां पथरा नां ऊं उने विषे भस्म गुण बुं जे जल लुं जे बुं स्वच्छ परा हीय अविकारि परां ही
 यने शांत परां हीय तेम चित्त लुं स्वच्छ परां छे ने निर्विकार परां छे ने शांत परां छे रा विरत्य नां इति

ये करिनेचिनुं लक्षणा जेते कह्यं छे ॥ २२ ॥ **श्लोकः** ॥ महनत्वाद्दिकुर्वाणाद्गुणवद्द्वयसंभवा
 त ॥ क्रियाशक्तिरहंकारस्त्रिविधः समपद्यत ॥ २३ ॥ **अर्थः** ॥ हवे अहंकारनी उत्यन्तिने लक्ष
 णातेने के हे छे ॥ हे मात भगवान् जे प्रकृतिपरपुरुषते ना वायं थकी छे उत्यन्ति जे निरावुं जे महत
 त्वते विकारने पां मुंते शक्तित्रणप्रकार नो जे अहंकारते जेते उपजतो हवोते अहंकारके वो छे
 तो क्रियाकरवाने विषे छे शक्ति जे निरावो छे ॥ २३ ॥ **श्लोकः** ॥ वैकारिकस्ते जमश्च तो ममश्च य
 तो भवः ॥ मनसश्चेंद्रियाणां च भूतानां महता मयि ॥ २४ ॥ **अर्थः** ॥ अने ते त्रणप्रकारनो अहंका
 रकी यो तो सात्त्विकराजमनेतामस ॥ अने जे त्रणप्रकारना अहंकारथकी मन इंद्रियोने पंचम
 हा भूतते नि उत्यन्तिथाय छे ॥ २४ ॥ **श्लोकः** ॥ सहस्रशिरसं साक्षाधमनंतं प्रवक्षते ॥ संकर्षणा
 र्थं पुरुषं भूतं इंद्रियमनो मयम् ॥ २५ ॥ **अर्थः** ॥ अने भूत इंद्रियोने मनते गोयुक्तरावो जे अहंका
 रते अहंकारप्रत्ये साक्षात्कारपरो रघारावा संकर्षणानामे पुरुषने के हे छे के तां अहंकारने विषे

संकर्षणानामे पुरुष जेते उपास्यरूपे रघारावा छे रामके हे छे ते संकर्षणाके वा छे तो हजार छे मस्तक
 जेने रावा अने अने नके तां अक्षरब्रह्मरूपरावा छे ॥ २५ ॥ **श्लोकः** ॥ कर्तृत्वं करणात्वं च कार्य
 त्वं चैतिलक्षणात् ॥ श्रांतघोरविमूढत्वमिति वा स्यादहं कृते ॥ २६ ॥ **अर्थः** ॥ अने ते अहंका
 रके वो छे तां जेने देवता रूपे करिने कर्ता परां छेने इंद्रियरूपे करिने करण परां छेने पंचमहा
 भूतरूपे करिने कार्य परां छे रावुं अहंकारनुं लक्षणा छे ॥ अथवा सात्त्विकरूपे करिने श्रांत
 परां छेने राजसपरां करिने घोरपरां छेनेतामसरूपे करिने विमूढपरां छे रावुं अहंकारनुं
 लक्षणा छे ॥ २६ ॥ **श्लोकः** ॥ वैकारिकाद्दिकुर्वाणान्मनस्तत्त्वमजायत ॥ यमं कल्पविकल्प्या
 भ्यां वर्त्तते कामसंभवः ॥ २७ ॥ **अर्थः** ॥ हवे मननी उत्यन्तिने कहीने पछे मननुं लक्षणाके हे छे
 ॥ हे मात विकारने पां मतीरावो जे सात्त्विक अहंकारते थकी मनतत्व जेते उपजतुं हवुं जे मननो
 संकल्प जे विषयनुं सामान्यपरो चिंतवन अने विकल्प जे विशेषपरो चिंतवनते गो करिने स

वंजावनेकामनोसंभवजेतेवरतेछेरावुंमननुंलक्षणाछे ॥ २४ ॥ **श्लोकः ॥** यद्विदुह्यनिरुद्धा
 रव्यंरुषीकाणामधोऽध्वरम ॥ शारदेदीवरत्रयामसंराध्ययोगिभिः शनैः ॥ २६ ॥ **अर्थः ॥**
 अनेजेमनपुत्रेयपास्यपगोरह्यारावाअनिरुद्धनामेपुरुषनेजांगीछेतेअनिरुद्धकेवाछे
 तोइंद्रियोनानियंताछेअनेवारदक्रतुनेविषेययुंजेनीलकमलतेसरवाश्यामंछेअनेवैव
 लमूर्त्तिछेमादेयोगितेमगोधारेधारेध्यानेकरिनेवराकरवायोग्यछे ॥ २६ ॥ **श्लोकः ॥** तेज
 सानुविक्रवाणाहुदितस्वमभूत्सति ॥ इव्यस्युराविज्ञानमिंद्रियाणामनुग्रहः ॥ २७ ॥ **अ**
र्थः ॥ हवेबुद्धिनीउत्यन्तिनेकहानेबुद्धिनुंलक्षणाकेहेछेहेमतिकेतांपतिवतारावादेवद्वुति
 माताविकारनेपांमतोराषोजेराजसाहंकारतेथकाबुद्धितस्वजेतेहोतुंदबुंअनेजेबुद्धित
 स्वनेविषेयस्युस्मनामेपुरुषजेतेउपास्यपगोरयाछे ॥ तेबुद्धिकेविछेतौइव्यजपदाथमात्रे
 निस्फुर्त्तिरुपजेविज्ञानतेछेजेनेविषेयबीअनेइंद्रियोनेछेअनुग्रहजेथकाएवीछे ॥ २७ ॥ **श्लो**

कः ॥ संशयोऽविपर्यासोनिश्चयः स्मृतिरेवच ॥ स्वापश्युच्यतेबुद्धेर्लक्षणांश्चितः पथक ॥
 ३० ॥ **अर्थः ॥** अनेवलाजेबुद्धिनेविषेसंशयरह्योछेअनेविपरीतज्ञानरह्योछेअनेश्चियर
 ह्योछेनेस्मृतिरहीछेअनेस्वापजे निद्रातेरहिछे ॥ एरित्यनिपथकदृष्टियेकरिनेबुद्धिनुंल
 क्षणाकह्यंछेएविरित्येवासुदेवसंकर्पाणपुंस्मनेअनिरुद्धएचारमूर्त्तियुंजेतेविराटपुरुष
 नेनेजावनेउपासनानेअर्थेचित्अहंकारबुद्धिनेमनएचारनेविषेरहियुंछेएमजाणवुं ३०
॥ श्लोकः ॥ तेजसानांद्रियाण्येवक्रियाज्ञानविभागशः ॥ घ्राणस्यहिक्रियाशक्तिर्बुद्धेर्विज्ञा
 नशक्तिता ॥ ३१ ॥ **अर्थः ॥** हवेइंद्रियोनाउत्यन्तिनेकेहेछे ॥ हेमानकर्मिंद्रियनेज्ञानेद्रियरावेवि
 भागेकरिनेदशइंद्रियोछेतेजेतेराजसाहंकारथकाउपनीछे ॥ अनेघ्राणछेतेपाराजसा
 हंकारथकाउपनीछेअनेतेघ्राणानीक्रियाशक्तिछेमादेक्रियाशक्तिबालांजेकर्मिंद्रियोतेनि
 राजसाहंकारथकाउत्यन्तिकही ॥ अनेबुद्धिजेतेराजसाहंकारथकाउपनीछेनेतेबुद्धिनिवि

ज्ञानशक्तिश्चेमादे ज्ञानशक्तिबालांजे ज्ञानेन्द्रियोते निराजसाहंकारथकी उत्यक्तिकही ॥ २१ ॥
 ॥ श्लोकः ॥ तामसाञ्ज्विक्रुर्वाणान्न गवहो र्यवोदितात् ॥ राष्ट्रमात्रमभूत्तस्मान्नमः श्रोत्रं तु
 राष्ट्रगम ॥ २२ ॥ अर्थः ॥ हवेतन्मात्राद्वाराभेपंचमहाभूतनी उत्यक्तिनेके हे छेनेतेनालक्षणाने
 केहे छे हेमातभगवद्यैभगवाननुंसामर्थ्यरूपकालतेणेषोनेविकारनेपामतीरावोजेता
 मसाहंकारतेषकी राष्ट्रमात्राजेते उत्यक्त्याता हवी अनेते राष्ट्रमात्राथकी आकाशउपजतुं
 हवुं अने श्रोत्रं इन्द्रियजेतेते राष्ट्रमात्रानेपामेरावुं छे ॥ २२ ॥ श्लोकः ॥ अथाश्रयत्वं राष्ट्रस्य सुलि
 गत्वमेव च ॥ तन्मात्रत्वं च न भसौ लक्षणं कवयो विदुः ॥ २३ ॥ अर्थः ॥ हवेराष्ट्रमात्रानालक्षणाने
 केहे छे हेमातराष्ट्रने अर्थलुं आश्रयपणुं छे केतां राष्ट्रविषे विचित्र अर्थरह्या छे अने इष्टाने दृ
 श्यते नास्वरूपनुं जगाववापणुं छेने आकाशनुं तन्मात्रापणुं छे केतां राष्ट्रजेते आकाशनुं
 सूक्ष्मरूपछे एरित्ये राष्ट्रमात्रानालक्षणाने विवेकिजेते जारो छे ॥ २३ ॥ श्लोकः ॥ भूतानां छिड

दान्त्वं बहिरंतरमेव च ॥ प्राणोद्भियात्माधिष्णत्वं न भसौ इच्छिलक्षणम् ॥ २४ ॥ अर्थः ॥ हवे आ
 काशानुं लक्षणकेहे छे हेमात आकाशजेतेनेमर्वभूत प्राणामात्रने अवेकाशदेवापणुं छे अ
 नेमाहिवाहेरएवौ जे व्यवहारतेनुं स्नानकपणुं छे अने प्राण इन्द्रियोनेमनतेनुं आश्रयपणुं छे
 एरित्यनिवृत्तियेकरिने आकाशानुं लक्षणकयुं ॥ २४ ॥ श्लोकः ॥ नभसः राष्ट्रतन्मात्राकाल
 गत्या विक्रवतः ॥ स्पृशो भवन्नतो वायुस्त्वकस्पर्शस्त्वसंग्रह ॥ २५ ॥ अर्थः ॥ अने राष्ट्र छे तन्मा
 त्राजेनीरावुं अनेकालनिगतियेकरिने विकारनेपामतुं एवुं जे आकाशतेषकी स्पृशामात्रा
 होतिहवि अनेते स्पृशामात्राथकी वायुजेतेही तोहवी अनेत्वचा इन्द्रियजेते स्पृशामात्रानेग्रह
 णकरेरावुं ॥ २५ ॥ श्लोकः ॥ सूक्ष्मत्वं कठिनत्वं च शीत्यसुष्मत्वमेव च ॥ एतस्य शरीरस्य शरीरत्वं त
 न्मात्रत्वं न भस्वतः ॥ २६ ॥ अर्थः ॥ हवे स्पृशामात्रानुं लक्षणकेहे छे हेमातकी मलयणुं कठि
 नपणुं शीतपणुं उष्णपणुं नेवायुनुं तन्मात्रापणुं केतां सूक्ष्मरूपपणुं एजेते स्पृशामात्रानुं स्पृश

छे

क. गी. टी.
२५

पणुं छेकेतां स्य श्रीमात्रां तु लक्षणा छे ॥ २६ ॥ **श्लोकः** ॥ बालनं व्यहनं प्राप्तिर्नैतत्वं प्रव्यराष्टयो
ः ॥ सर्वे द्विद्याणां मात्मत्वे वा योः कर्माभिलक्षणां ॥ २७ ॥ **अर्थः** ॥ हवे वायुं तु लक्षणा के हे छे हे
मातृत्वादिकनी श्रावने पत्रादिक तेनेके पाववुं अने व्यहन जे चणादिकने एकटुं करवुंने छे
प्रिजेसजोग करी देवुं अने प्रव्यजेसुगंधी मानपदार्थ तेनेनासिकां इंद्रिय प्रत्येपमाउवापणुं अने
श्रातउष्मादिकगुणोयुक्त जे प्रव्यतेनेत्वबा इंद्रिय प्रत्येपमाउवापणुं अने श्राष्टने श्रीत्र इंद्रिय प्र
त्येपमाउवापणुं ॥ अने सर्वे इंद्रियोनुं आत्मापणुं केतां संजावनपणुं राशिये वायुनी क्रियायेक
रिने वायुं तु लक्षणा क हं छे ॥ २७ ॥ **श्लोकः** ॥ बायोश्च स्मृती तन्मात्रां प्रदेवे रितादभूत् समु
स्थितं ततस्तेजश्चक्षुरूपोपलभनम् ॥ २८ ॥ **अर्थः** ॥ अने देवजे कालरूप प्रश्चरने गोषे स्यागवने
स्मृती छे तेन्मात्रा जे निरावी जे वायुतेथकी रूपमात्रा जे ते होति हवि अने ते रूपमात्रा थकी तेज ते उप
जतुं हवुं अने चक्षु इंद्रिय जे ते रूपमात्रा ने पां मेरावुं छे ॥ २८ ॥ **श्लोकः** ॥ प्रव्याकृतित्वं गुणा ताव्य

अ० २

२५

क्ति संस्था त्वमेव च ॥ तेजस्वतेजसः साधिरूपमात्रस्य ह्यन्यः ॥ २९ ॥ **अर्थः** ॥ हवे रूपमात्रां तु
लक्षणा के हे छे हे साधिकेतां पतिवृता रावा देवकृतिमाता प्रव्यजे पदार्थ तेनी जे आकारं तेनुं
समर्थक पणुं केतां जराववा पणुं अने गुणा ता जे प्रव्यने विवेगेणा पणुं करिने प्रतीतिथावाप
णुं अने व्यक्ति संस्था त्वजे विचित्रपणुं प्रव्यना रचना ते रूपे करिने प्रतीतिथावापणुं अने तेज
नुं तेजपणुं जे मात्रा पणुं केतां सूक्ष्मरूपपणुं राविरित्ये रूपमात्रा नी इत्थियो छे केतां लक्षणा
छे ॥ २९ ॥ **श्लोकः** ॥ द्योतने पचने पानमदनं हि ममर्दनम् ॥ तेजसो ह्यन्यस्त्वेताः शोषणां कृत्
उवच ॥ ४० ॥ **अर्थः** ॥ हवे तेजं तु लक्षणा के हे छे ॥ द्योतने जे प्रकाशवुंने पचने जे तं तुलनादिक अ
नने पचववुंने पान जे रसने हरी लेवुं अने अदन जे कृत प्रव्यनुं भक्षणा करवुंने हि ममर्दनं जे दा
टने टालवुंने शोषणा जे शोशी लेवुं अने कृधाने तपारा विरित्ये रा सर्वे तेजनी इत्थियो छे केतां
लक्षणा छे ॥ ४० ॥ **श्लोकः** ॥ रूपमात्रा हि कृबीणा तेजसो देवचो दितात् ॥ रसमात्रमभूत्

क. गी. टी. २६

स्मादेभोजिहारसगृहः ॥ ४१ ॥ अर्थः ॥ अनेरूपचे मात्राजे निरावुंने देवेषु एवुंने विकारने यां
मंतुरावुंजे तेजतेयकीरस मात्रा होती हवी अनेरसयकीजल होतुं हवुं अनेजिह्वा इंद्रियजे तेरस
मात्रा तु गृहण कर नां छे ॥ ४१ ॥ श्लोकः ॥ कषायो मधरस्ति क्लः कद्वप्ल इति ने कथा भौति
काना विकारण रस एको विनियते ॥ ४२ ॥ अर्थः ॥ हवे रस मात्रा तु लक्षणा के हे छे हे मान भौतिक
जे पृथ्वी नाकार्यरूपश्री पृथ्वी ये तेने विकार करिने एक जरस जे ते कषाय मधरस्ति खो क उबोखा
टोषा रो एरित्येना नायुकरे भेदने यां मे छे एवोरस छे ॥ ४२ ॥ श्लोकः ॥ क्लेदनं पिउनं दत्तिः प्राणा ना
प्यायनोदनम् ॥ तापापनो दो भूयस्त्वमंभसो हृत्तयस्तिमाः ॥ ४३ ॥ अर्थः ॥ हवे जल तु लक्षणा के
हे छे ॥ क्लेदनं जे भातुं कर बुंने पिउनं जे मृत्तिका दिक नो पिंजी करवोने दत्ति जे तस कर वा पाणुंने प्रा
णान जे जीवा उं बुं अने अप्यायने जे दधानी विकलताने टालवुने उदन जे कोमल कर बुंने ताप
ने टालवुंने बरु पाणुं के तां कूया दिक मां थिका टं भुथु कर बुंने देन ह्य एट जो राजलनी हृत्तियुं छे के तां ए

२६

जल तु लक्षणा छे ॥ ४३ ॥ श्लोकः ॥ रस मात्रा हि ऊर्वाणां देभसो देवो दितात् ॥ गंध मात्रा मभूत
स्मात्पृथ्वी आरास्तु गंधराः ॥ ४४ ॥ अर्थः ॥ अनेरस छे मात्रा जे निरावुंने देवेषु एवुंने विकारने
यां मंतुरावुंजे जल तेयकी गंध मात्रा होती हवी अने ते गंध मात्रा थकी पृथ्वी होती हवी अने आरा
इंद्रिय जे ते गंध मात्रा ने यां मे रावुं छे ॥ ४४ ॥ श्लोकः ॥ करं भूयति सौरभ्यं रातो दद्यादिभिः पृथक् ॥
उवाच यववैषम्या कंधराको विनियते ॥ ४५ ॥ अर्थः ॥ हवे गंध मात्रा तु लक्षणा के हे छे ॥ करं भजे मि
श्रित गंधने पूति जे उं गंधने सौरभ्य जे कंधर नो कू गंधने रां जे क मल अादिक नो कू गंधने उदय जे ल
शुनादिक नो गंध इत्यादिक भेदे करिने एक गंध जे ते इव्य जे पृथ्वी नाकार्यरूपसुप्यादिक पदार्थते
ना अवायव ना विषम पणा थकी पृथक् पृथक् भेदने यां मे छे ॥ ४५ ॥ श्लोकः ॥ भावनं ब्रह्मणाः स्वा
ने धारणां सहिरो पराम् ॥ सर्वं सत्त्वं गुणोद्भेदः पृथ्वी ब्रह्मि लक्षणा म ॥ ४६ ॥ अर्थः ॥ हवे पृथ्वी
तुं लक्षणा के हे छे ॥ ब्रह्म जे परमेश्वर ते तुं भावनं जे प्रतिमा रूपे करिने विश्वास करवुंके तां जे वि

त एवो गंध छे

क. गी. टी.
२७

विष्णुनिष्ठतिमाद्येतेवाभगवानवा सुदेवसाकार छे रामजगाववापरां ॥ अने स्वानजे लोकनी
रचना रूपेरे हे वापरां अने धारणा जे चराचर जीवुने धारी रे हे वापरां अने सहि शोषणा जे आका
शादिक चार भूतने विभाग करवापरां अने सत्व जे वायु आग्निमात्रतेनु प्रगट करवापरां स्त्रीपुरुष
नयुं सक पराण रूप भेदने स्वित रू घमादिक देहना वापांतेनु प्रगट करवापरां एरि सुजे पृथ्वीनी ह
त्तियुते गो करिने पृथ्वीने लक्षणा कहे छे ॥ ४६ ॥ श्लोकः ॥ नभोगुणविशेषो यो यस्मात्स्वीत्र
मुच्यते ॥ वायुगुणविशेषो यो यस्मत्स्पर्शानं विदुः ॥ ४७ ॥ अर्थः ॥ हवे श्रोत्रादिक इंद्रियोनु राधा
दिक विषयने ग्रहाकाररूप लक्षणा पूर्वभूतनि उत्पत्ति भेदं कहे हतुं तेनाते लक्षणा जे जल
के हे छे ॥ हे मात आकाशनी गुण विशेष जे रासते जे नो विषय छे तं श्रोत्र इंद्रिय कहे छे ॥ अने वायुनी
गुण विशेष जे स्पर्शते छे विषय जे नो तेने लक्षणा इंद्रिय कहे छे ॥ ४७ ॥ श्लोकः ॥ तेजोगुणविशेषो
यो यस्मत्स्पर्शरुच्यते ॥ अभोगुणविशेषो यो यस्मत्स्पर्शमं विदुः ॥ भूमे गुणविशेषो यो यस्मत्

अने गुण
जे ३

२७

धारा उच्यते ॥ ४८ ॥ अर्थः ॥ अने तेजनी गुण विशेष जे रूपते छे विषय जे नो ते चक्षु इंद्रिय क
हिये ॥ अने जलनी गुण विशेष जे रसते छे विषय जे नो ते रसना इंद्रिय कहे छे अने पृथ्वीनी गुण
विशेष जे गंधते छे विषय जे नो ते घ्राणा कहे छे ॥ ४८ ॥ श्लोकः ॥ परस्परव्यतिर्धर्मो ह्यपरस्मिन्
मन्वयात् ॥ अतो विशेषो भावानां भूमावेवौ पलक्षते ॥ ४९ ॥ अर्थः ॥ अने परजे आकाशाते नो
अपरजे वायु आदिक चार भूततेने विषे अन्वय छे ए हे तुमाटे आकाशनी धर्म जे रासते जे ते रसा
रेने विषे देवाय छे रामजवायुनी अन्वयते ज जलने पृथ्वीतेने विषे छे माटे वायुनी धर्म जे स्पर्शते ते
ज आदिकने विषे देवाय छे ते मजरा कटाकनी अन्वयरा कटाकने विषे छे माटे ते नो तेनी धर्म ते
नेतेने विषे देवाय छे ए कारणापणा माटे आकाशादिक चार भूतना गुणानु विशेषपरा पृथ्वी
ने विषे जे गंध छे केता आकाशने विषे राक रास गुण छे ने वायुने विषे रास स्पर्शरावे छे ने ते जेने
विषे रास स्पर्शने रूप रात्रा छे ने जलने विषे रास स्पर्शरूपने रस चार गुण छे ने पृथ्वीने विषे रा

क. गी. टी.
२६

हृत्स्वरारूपरसनेगंधरपांशुञ्जे ॥ ४७ ॥ **श्लोकः ॥** एतान्यः सहस्रयुगामहदादीनि सप्त वै का
लकर्मगुणोपेतोजगदादिरुपाविशत् ॥ ५० ॥ **अर्थः ॥** एविरित्येवो विमतत्वनानुत्पत्तिक
ही अने एतत्त्वभेदे चार अंतःकरणाने दश ईडियो तेना देवतानी उत्पत्ति आठे कारोने आ क हि
पराग रा देवतानी उत्पत्ति जे ते पूर्व विडर मैत्रेयना संवाद मां क ही छे माटे अहि पण सात्विक अ
हेकारथकी ए देवतानी उत्पत्ति जा रावी अने ए जे सवै तत्व तेने विषे महत्त्वा दिक सात तत्व प्रधा
न छे माटे आ श्लोकने विषे सात क ह्या छे ॥ अने ते जे ए सवै तत्व ते मन्नि माने देवता छे ने क ल्य क ल्य
ने विषे विराट देह ना सृष्टा छे ते ए सवै देव ज्यारे परस्पर अणाम लिनै र ह्या तारे विराटने सृजवाने अ
र्थे समर्थ या पुछे ए सवै देव जे ते भगवाननी स्तुति करता हवा पुछे जगतना अदि रा वा जे नाराय
ण वासुदेव ते जे ते ए मनि स्तुतिने सांभलने का ल कर्म गुणने स्वभाव तेणे युक्त थका पुरुषरू
पे करि ने ए सवै तत्व प्रत्ये प्रवेश करता हवा ॥ ते मां काल ते स्तो भनो करनारीने कर्म ते जगतनी उत्प

अ. २

नघ

२६

त्तिबुंकरनारुने गुण राक्षे करिने प्रकृति जां रा वा के मजे गुण छे ते प्रकृति बुं सजा ता थका य छे
अने स्वभाव ते परिणामनी पमाउ नारी छे ॥ ५० ॥ **श्लोकः ॥** ततस्तेनानुविद्ध्येयुक्तेभ्योऽमचे
तनम ॥ उत्थितं पुरुषो यस्माद्ददतिष्ठदसौ विराट् ॥ ५१ ॥ **अर्थः ॥** ते वार पछे युक्त कृतां परस्पर म
ल्यां ने ते भगवानने गो स्तो भने पमाउ तां रा वां जे ते तत्व ते थकी अवेतन कृतां पथकी तत्व प्रधान ए
बुं अउ जे ते ए पजतुं ह बुं ते अउ के बुं छे तो जे अउ थकी आ विराट पुरुष जे ते ए पजता हवा ॥ ५१ ॥ ॥
श्लोकः ॥ एतदंडं विशोषारम्यं क्रमं ह्येदं दशोत्तरैः ॥ तीयादिभिः परिहृतं प्रधानेनाह तैर्बहिः सत्र
लोकवितानोयं रूपं भगवतो हरेः ॥ ५२ ॥ **अर्थः ॥** अने पृथवा छे नाम जे चुरा बुं जे रा अउ ते जे ते अ
नुक्रमे करिने रा क रा क थि विस्तार परोने सूत्र परो दश गुणां अधिक रा वा अने बाहिर प्रधा
ने करिने अवरं रां रा वां जे जल आ दिक छो आ वर रा तेणे अवरं रां छे ने सात मुं प्रधान बुं आ
वरण छे अने वला जे अउ ने विषे आचौ द लोकनी विस्तार छे अने जे अउ जे ते भगवान रा वा हरि

दश

क. गी. टी.
२६

जेविस्मृतेनुमायामयरूपछे ॥५२॥ श्लोकः ॥ हिरामय्यादंडकोशाडुत्यायसजिलेशयात्
॥ तमाविश्यमहादेवोवक्रुधानिर्विभेदस्वम् ॥५३॥ अर्थः ॥ अनेएविरित्येअउनेउपजाविने
भगवान्वासुदेवजेतेयतिरेकथाताहवापुत्रेतेअउकोराजेतेआवरणरूपजलनेविषेहजारो
वर्षसंधीसुतोस्त्वोनेकालेकरिनेयक्रुषयोतेवारपछेवलीभगवानजेतेतेअउकोरापुत्रेय
वेशकरिनेजलनेविषेस्त्वोजेहिरामयरावोअउकोरातेथकीविराटपुरुषनेउवाडिनेकेतांने
षोयाडिनेपछेवलीतेविराटपुरुषपुत्रेयववेशकरिनेमहादेवजेवासुदेवतेजेतेवक्रुषकारेते
विराटशरीरनेविषेइंडियोनाछिडनेभेदपमाउताहवा ॥५३॥ श्लोकः ॥ निरभिद्यताऽस्यष
थमंसुखंवाणीततोभवत् ॥ वाण्यावक्रिरथोनामैप्राणीतोद्याणीरातयोः ॥५४॥ अर्थः ॥
एविरित्येविराटदेहनीउत्पत्तिकहनेहवेएविराटनाअभिमानिजेवैराजपुरुषतेनेविषयनेप
माउनाराजेइंडियोनेइंडियोनादेवतातेनिउत्पत्तिनेविराटदेह्यकीकेहेछे ॥ हेमातएवविराट

अ०२

२६

पुरुषतेनुसुखरूपगोलकजेतेपृथमभेदपामतुंहवुंअनेतेपछेवाणीजेवाकइंडियतेथातुं
हवुंअनेतेवारपछेअग्निदेवताजेतेहोतोहवो ॥ अनेतेपछेतेविराटपुरुषनुनासिका रूप
गोलकभेदपामतुहवुं ॥ अनेएनासिकारूपगोलकनेविषेप्राणोयुक्तद्वाराइंडि
यजेतेहोतुंहवुं ॥५४॥ श्लोकः ॥ घ्राणाद्यायुरभिद्येतामक्षिणावक्षरतयोः ॥ तस्मात्सुयोन्व
भिद्येतांकेर्णोश्चात्रंततोदिशः ॥५५॥ अर्थः ॥ अनेघ्राणाइंडियथयापछेवासुदेवजेतेहोह
वो ॥ अनेएविराटपुरुषनानेत्ररूपगोलकभेदपामतांहवांअनेतेनेत्ररूपगोलकनेविषे
वक्षुइंडियहोतुंहवुंअनेतेवक्षुइंडियथयाकेउसूर्यदेवजेतेथाताहवा ॥ अनेएविराटपुरु
षनाकरारूपगोलकभेदपामतांहवांअनेतेपछेओत्रइंडियथातुंहवुंनेओत्रइंडियथयापछे
दिशारूपदेवताहोताहवा ॥५५॥ श्लोकः ॥ निर्विभेदविराजस्वकरोमश्मश्व्वादयस्ततः
॥ ततःओषधयश्चासनशिश्नेनिर्विभेदेततः ॥५६॥ अर्थः ॥ अनेएविराटपुरुषतुंत्ववा

तो

क. गी. टी. ३०

रूपगोलकभेदपांमतुंहवुंअनेतेवचारूपगोलकअयापछेरीमनेश्मश्चादिकइंद्रियहो
तांहवां॥अनेतेरोमादिकअयापछेओषधीरूपदेवताजेतेहोताहवा॥अनेतेविराटपुरुष
कुंशिश्नरूपगोलकभेदपांमतुंहवुं॥५६॥श्लोकः॥रेतस्तस्मादापश्चात्तन्निर्भियतवैगुदम्
गुदादपानोऽपानाच्चमत्सुलोकभयंकरः॥५७॥अर्थः॥अनेतेशिश्नरूपगोलकअयावी
यंरूपइंद्रियथातुंहवुंअनेवीयंरूपइंद्रियअयापछेजलरूपदेवहोताहवा॥अनेराविराटपुरु
षकुंयुदरूपगोलकभेदपांमतुंहवुंअनेतेगुदरूपगोलकअयापछेअपानइंद्रियथातुंहवुंअ
नेतेअपानइंद्रियअयापछेलोकनेभयनोकरनारोमत्सुदेवयातोहवो॥५७॥श्लोकः॥हस्तौ
चनिरभिद्येतांबलंताभ्यांततःखराट्पादौचनिरभिद्येतांगनिस्ताभ्यांततोहरिः॥५८॥अर्थ
ः॥अनेविराटपुरुषकुंदस्तरूपगोलकभेदपांमतुंहवुंअनेहस्तरूपगोलकअयापछेबलरू
पइंद्रियथातुंहवुंअनेतेबलरूपइंद्रियअयापछेइंद्रदेवहोताहवो॥अनेराविराटपुरुषकुंयु

अ २

पछे

३०

उ

गरूपगोलकभेदपांमतुंहवुंअनेपगरूपगोलकअयापछेगतिरूपइंद्रियथातुंहवुंअनेते
गतिरूपइंद्रियअयापछेविष्णुदेवहोताहवा॥५८॥श्लोकः॥नाडोस्यनिरभिद्येताभ्योऽजो
हितमाभरतम्॥नद्यस्ततःसमभवदरंनिरभिद्यतंस्तुत्पिपासेततःस्यातांसमुद्रस्तेतयोरभूत्
॥५९॥अर्थः॥अनेराविराटपुरुषकुंनाडीरूपगोलकभेदपांमतुंहवुंअनेतेनाडीरूपगोलक
अयापछेरुधिररूपइंद्रियथातुंहवुंअनेतेरुधिररूपइंद्रियअयापछेनेदीयुंरूपदेवहोताह
वा॥अनेराविराटपुरुषकुंउदररूपगोलकभेदपांमतुंहवुंअनेतेउदररूपगोलकअयापछे
स्तुत्पिपासास्यरूपइंद्रियहोतुंहवुंअनेतेइंद्रियनेविषेसमुद्ररूपदेवहोताहवो॥५९॥श्लो
कः॥अथास्यहृदयमिन्नहृदयान्मनगत्थितम्॥मनसश्चंद्रमाजातोबुद्धिर्बुद्धिर्गिरांपतिः॥अ
हंकारस्ततोऽश्चित्तंवेत्सुततोभवत्॥६०॥अर्थः॥अनेतेवारपछेराविराटपुरुषकुंदय
रूपगोलकभेदपांमतुंहवुंअनेहृदयरूपगोलकअयापछेमनरूपइंद्रियथातुंहवुंअनेम

क. गी. टी.
३१

नथयापञ्चैवं मादेवहो तोहवो अनेराविराटपुरुषनाह दयस्यगोलकने विषेबुद्धिरूपं द्वि
यथातुं हवुं अनेपञ्चैवसादेवहो तोहवो अनेराविराटपुरुषनाह दयस्यगोलकने विषे अहंका
ररूपं द्वि यथातुं हवुं अनेतेपञ्चैव देवधातोहवो ॥ अनेवलाविराटपुरुषनाह दयस्यगो
लकने विषे विज्ञं द्वि यथातुं हवुं अनेपञ्चैवत्यजे क्षेत्रज्ञपुरुषतेजेतेदेवहोताहवा ॥ ६० ॥ श्लोक
॥ रातेव्यभ्युत्थितादेवानैवास्यापनेशकन ॥ पुनराविविष्टुः खानितमुत्थापयितुं कमात्
॥ ६१ ॥ अर्थः ॥ अनेभगवान्वास्वदेवजेतेराविरित्येरासर्वदेवनेउपजावीनेव्यतिरेकथाता
हवापञ्चैवपञ्चाएवाजेरासर्वदेवतेजेगर्भेदिकनेविषेसु तोराबीजेराविराटदेहतेनेउगउवा
नेविषेनसमर्थथाताहवातारेयञ्चैतेसर्वदेवजेतेराविराटनेउगउवासारुं योतानास्मानक
पत्येअनुक्रमेकरिनेप्रवेशकरताहवा ॥ ६१ ॥ श्लोकः ॥ वक्रिर्वाचासुरं भजेनोदतिष्ठत्तदा
विराट् ॥ घ्राणनासिकेवायुर्नोदतिष्ठत्तदाविराट् ॥ ६२ ॥ अर्थः ॥ अनेअग्निदेवजेतेवाणी

ते
पोत
३१

प्रत्ये
ह

इंद्रियेसहितसुररूपगोलकप्रत्येप्रवेशकरतोहवो तोपराविराटपुरुषनउवताहवा ॥ अने
वायुदेवजेतेघ्राणइंद्रियेसहितनासिकागोलकप्रत्येप्रवेशकरतोहवो तोपराविराटपुरुषने
तेनउवताहवा ॥ ६२ ॥ श्लोकः ॥ अस्तिष्णोचक्षुषादित्योर्नोदतिष्ठत्तदाविराट् ॥ श्रोत्रेणारुणो
ब्रह्मोर्नोदतिष्ठत्तदाविराट् ॥ ६३ ॥ अर्थः ॥ अनेआदित्यदेवजेतेचक्षुइंद्रियेसहितनत्रगो
कप्रवेशकरतोहवो तोपराविराटपुरुषनउवताहवा ॥ अनेदिशदेवजेतेश्रोत्रइंद्रियेसहितकरो
प्रत्येप्रवेशकरताहवा तोपराविराटपुरुषनेनउवतावा ॥ ६३ ॥ श्लोकः ॥ त्वंरोमनिरोषधो
र्नोदतिष्ठत्तदाविराट् ॥ रेतसाशिश्रमायस्फुनोदतिष्ठत्तदाविराट् ॥ ६४ ॥ अर्थः ॥ अनेश्रीषधी
देवजेतेरोमइंद्रियेसहितत्वचागोलकप्रत्येप्रवेशकरताहवा तोपराविराटपुरुषनउवताहवा
॥ अनेजलदेवजेतेवीर्यइंद्रियेसहितशिश्रमागोलकप्रत्येप्रवेशकरताहवा तोपराविराटपु
रुषनउवताहवा ॥ ६४ ॥ श्लोकः ॥ गुदं मृतुरपानेनोदतिष्ठत्तदाविराट् ॥ हस्ताविंशोबलेनैव

क.गो.टी.
३२

नोदतिष्ठन्नदाविराट् ॥ ६५ ॥ अर्थः ॥ अनेमृत्सुदेवजेतेअपानइंद्रियेसहितगुदगोलकप्रत्येप्रवेश
करतोहवोतोपणविराटपुरुषनउवताहवा ॥ अनेइंद्रदेवजेतेबलइंद्रियेसहितहस्तगोलकप्रत्येप्र
वेशकरतोहवोतोपणविराटपुरुषनउवताहवा ॥ ६५ ॥ श्लोकः ॥ विष्णुर्गत्येववृणोतीदतिष्ठन्नदा
विराट् नाडीनेद्योलोहितेननोदतिष्ठन्नदाविराट् ॥ ६६ ॥ अर्थः ॥ अनेविष्णुदेवजेतेगतिइंद्रियेस
हितमगप्रत्येप्रवेशकरताहवातोपणविराटपुरुषनउवताहवा ॥ अनेनदीयुदेवजेतेरुधिरइंद्रिये
सहितनाडीगोलकप्रत्येप्रवेशकरताहवातोपणविराटपुरुषनउवताहवा ॥ ६६ ॥ श्लोकः ॥ क्लृ
त्सुज्यामुदरंसिंधुर्नोदतिष्ठन्नदाविराट् ॥ रुदयेमनसावेंद्रोनीदतिष्ठन्नदाविराट् ॥ ६७ ॥ अर्थः
॥ अनेसमुद्रदेवजेतेक्लृधातुषांइंद्रियेसहितउदरगोलकप्रत्येप्रवेशकरतोहवोतोपणविराट
पुरुषनउवताहवा ॥ अनेवृंशमादेवजेतेमनइंद्रियेसहितरुदयगोलकप्रत्येप्रवेशकरतोहवो
तोपणविराटपुरुषनउवताहवा ॥ ६७ ॥ श्लोकः ॥ बुध्याब्रह्मापिरुदयंनोदतिष्ठन्नदाविराट् ॥

अ-२

३२

प

रुद्रोभिमत्यारुदयंनोदतिष्ठन्नदाविराट् ॥ ६८ ॥ अर्थः ॥ अनेब्रह्मादेवजेतेबुद्धिइंद्रियेसहि
तरुदयप्रत्येप्रवेशकरतोहवोतोपणविराटपुरुषनउवताहवा ॥ अनेरुद्रदेवजेतेअहकारइ
ंद्रियेसहितरुदयप्रत्येप्रवेशकरतोहवोतोपणविराटपुरुषनउवताहवा ॥ ६८ ॥ श्लोकः ॥ चित्ते
नरुदयंचैत्यः क्षेत्रज्ञः प्राविशद्यदा ॥ विराट् तदेवपुरुषः सलिलाद्गुदतिष्ठत ॥ ६९ ॥ अर्थः ॥ अ
नेचैत्यजेमहतत्बनेविषेरेद्याएवापरुतिनाअधिष्ठाताक्षेत्रज्ञपुरुषतेरुपवासुदेवभगवानजे
तेज्यारेचित्तेसहितरुदयप्रत्येप्रवेशकरताहवातारेजविराटपुरुषजेतेगर्भोदकअकोउवताहवा
नेसमपक्रियानेविषेप्रवर्तताहवातेमाटेराअग्निआदिकदेवताइंद्रियोअंत करानेपीतेवि
राटपुरुषपसवैनावलअकीक्षेत्रज्ञपुरुषरुपजेवासुदेवभगवानतेतेअधिकबलछे ॥ अनेए
जेविराटपुरुषतेथकीब्रह्माउपेजेछेनेतेब्रह्माजेतेचरावरसर्वविश्वनेसजेछे ॥ ६९ ॥ श्लोकः ॥
यथाप्रसुप्तपुरुषस्यारोद्रियमनीधियः ॥ प्रभवंतिविनायेनेनोस्यापयितुमोजसा ॥ ७० ॥ अर्थः

क.गी.टी.
३३

जेमसुतोएवोपुरुषजेजीवात्मातेनेपोतानांप्राणांद्रियोमननेबुद्धिरासर्वेजेतेकर्मफलप्रदा
ताजेहृष्टावासुदेवक्षेत्रज्ञतेविनायीतानेबलेकरिनेविराट्देहनेजगज्जवानेअर्थजेवासुदेवक्षेत्रज्ञ
द्विओनेवैराजपुरुषासर्वेजेतेपोतानेबलेकरिनेविराट्देहनेजगज्जवानेअर्थजेवासुदेवक्षेत्रज्ञ
विनासमर्थनहोताहवा॥७०॥श्लोकः॥तमस्मिन्मयागात्मानंभियायोगघटतया॥भक्त्याविर
क्त्याज्ञानेनविद्विष्यात्मनिद्वितयेत॥७१॥इतिश्रीमद्भागवतमहापुराणोपारमहंस्यासंहिताया
दनीयस्कंधेकपिलगीतायोगशास्त्रेश्लोकपिलदेवकृतिसंवादेसांख्ययोगतत्त्वलक्षणानि
रूपणानामाद्वितीयोऽध्यायः॥२॥अर्थः॥हेमातयोगनेविषेप्रवरताएवाजेबुद्धिनेभक्तिनेवै
राग्यनेज्ञानराचारसाधनेकरिनेविराट्पुरुषनेविषेनेजीवात्मानेविषेरेह्याएवाजेक्षेत्रज्ञ
तर्थाभिहृष्टावासुदेवतेनेबोधिनेयोगजेतेतेसुखितवनकरेकेतांजेवासुदेवभगवानजेतेस
त्रसंपुरुषप्रकृतितत्त्ववैराजपुरुषनेअनेतकोटिजावर्षश्चरासर्वनीउत्पत्तिस्थितिप्रलयना

अ.२
धा
३३

कारणाहेनेनियंताहेनेएसर्वेनावलथकिअधिकबलवानहेअनेजेवासुदेवविनाप्रकृ
तियुरुषादिकसर्वेपोतपोतानाक्रियानेविषेप्रवरतवानेसमर्थनश्रीआताएवोविवेककरिने
एवासुदेवभगवानसुंध्यानकरवुं॥७१॥एरित्येश्रीमद्भागवतनामेजेमोदुंपुराणापरमहंसनी
संहितारूपतेनेविषेजेदतीयस्कंधतेमांकपिलगीतारूपजेयोगशास्त्रतेनेविषेजेश्रीकपि
लदेवकृतिसंवादेनेनेविषेजेसांख्ययोगतेमांतत्वनालक्षणानिरूपणकसुराणामेविजोअ
ध्यायजेतेसंपूर्णोपयो॥२॥पूर्वेविजाअध्यायनेविषेप्रकृतिसिधपरजेपुरुषतेवासुदेवनीइहा
येकरिनेजगतनिउत्पत्तिस्थितिप्रलयनेअर्थकारणरूपप्रकृतिसंघाथेजेमजोडाणाहेतेमक
रुअनेप्रकृतियुरुषनास्वरूपकह्यानेमहदादिकतत्वनालक्षणकह्याअनेएपुरुषरूपेक
रिनेवासुदेवभगवाननोषवेशजेतेविराट्पुरुषनेविषेकह्यो॥अनेहवेअत्रिजाअध्यायने
विषेप्रकृतिसुंकार्यजेअविद्यातेनेविषेअनादिकालथिबंधार्इनेरह्योएवोजेजीवात्मातेनेतेअ

क. गी. टी.
२४

विद्याधिब्रह्मत्वानां साधनकहेत्ते श्रीभगवानुवाच ॥ श्लोकः ॥ प्रकृतिस्त्वोपियुरुषो नाज्य
ते प्राक्तनैरुगैः ॥ अविकारादकर्मत्वानिगुणात्वाज्जलाकं वत् ॥ १ ॥ अर्थः ॥ श्रीकृष्णदेवभग
वानकहेत्ते हेमातादेवरूपतिपुरुषजे जीवात्मातेजेते प्रकृतिजे देहरूपप्रविद्यातेने विषे अनादिका
जनो बंधाईने रक्षीथकोपराते देरूपप्रकृतिनागुराजे स्वरुदुःखादिकते गोकरिने नथी
लेयातो केतांते स्वरुदुःखादिके करिने राजीवने देहनीपेठे क्षयवृद्धिनथीयातीजे मजजने विषे
रक्षीजे सूर्यते जलनागुराजे कंयादिकते गोकरिने नथीलेयातोते मराजीवात्मादेहनेगुराकरि
नथीलेयातोके मजे देहने विकारियणुं छेने जीवात्माने सत्तासूये अविकारियणुं छे कर्त्तापणुं
छेने निगुणापणुं छे एहेतुमाटे ॥ १ ॥ श्लोकः ॥ स राषयर्हि प्रकृते गुणेषु भिविषजते ॥ अहं क्रिया
विमूढात्मा कर्त्तास्मीत्यभिमान्यते ॥ २ ॥ अर्थः ॥ अने एवो जे राजीवने ते जे ज्यारे प्रकृतिनागुरा
जे स्वरुदुःखनाहेतुरावाधियने अप्रियविषयतेने विषे आसक्तथाय छे तारे अहं ममत्वरूप

अ. २

२४

क्रियाये करिने अतिशो मूढयुं छे अंतःकरणजेनुं एवो अकोते जावते जेते देहं द्विअ अंतःक
रगो कस्यां जे कर्मनेने विषे ऊं कर्त्ता ब्रूवावा अभिमानने करे छे ॥ २ ॥ श्लोकः ॥ तेन संसारपदवी
मवशो भेत्यनिर्हृतः ॥ प्रासंगिकैः कर्मदोषैः सदमन्मिष्रयो निषु ॥ ३ ॥ अर्थः ॥ अनेते कर्मना
अभिमानने करे छे एहेतुमाटे राजीवनेते परवराथकोने उखियोथको देहरूपप्रकृतिनासंगे
करिने थयाजे कर्मना दोषते गोकरिने पापयुं ये युक्तजे देवमनुष्यपञ्च अदिकयोनिंयुंतेने
विषे जन्ममृत्युने पामे छे ॥ ३ ॥ श्लोकः ॥ अथैह्यविद्यमानेपिसंस्मृतिनिवर्त्तते ध्यायतो विष
यानस्य स्वप्नेन र्थागमो यथा ॥ ४ ॥ अर्थः ॥ अने वस्तुगत्ये राजीवदेहजे वीनथी देहथको अ
न्यछे माटे राजीवने देहनीने विषयनो संबंधवस्तुगत्ये नथीतोपण राजीवनेते विषयनुंध्या
नकरे छे एहेतुमाटे राजीवने जन्ममृत्युनेते निवृत्तिनथीपांमतांने मस्तोरावो जे
पुरुषतेने स्वस्यने विषे शिरछे हादिक कष्टप्राप्तयुंते जेते दुहेतोपणस्यासधी

बी

क. गी. टी
३५

जागेनहित्यां सुधीमतेन हीते मरा जीवने ज्यां सुधी विषयसुं ध्यानछेत्यां सुधी जन्म मरणा
षोडुं छे तो यगाद लेनहा ॥४॥ **श्लोकः** ॥ अतरावशने श्रितं प्रसक्तममतां पथि ॥ भक्ति योगेन
तां वैराविरक्त्या वनयेद्वशाम् ॥५॥ **अर्थः** ॥ अने जे कारणा यणा माटे विषयसुं ध्यान जे ते जी
वने जन्म मरणासुं हेतु छे ते कारणा यणा माटे सुसुक्त पुरुष जे ते असत के तां दुष्ट एवां जे ईंद्रियो
तेनो मार्ग जे विषय भोग तेने विषे आसक्त एवुं जे चित्त तेने दृढ एवो जे भक्ति योग ते रोकरिने
ने वैराग्ये करिने धारे धारे वश करे के तां चित्तने विषयसुं चिंतव नन करवादे ॥५॥ **श्लोकः** ॥
यमादिप्रियोगपथैरभ्यसज्बुद्धयान्वितः ॥ मथिभावेन सत्येन मक्तथाश्रवणो नव ॥६॥ **अ**
र्थः ॥ हवे जे साधने करिने चित्तवश थायते साधनने के हे छे हे मात अज्ञाये सुक्त थको यमनि
यम आसन धारणा या मप्रत्याहारणा ध्यान समाधि एजे अष्टांग योग नामा मार्गने रोकरिने
भ्यासने करतो के तां अभ्यासे करिने वा सुदेव भगवान निमूर्त्तिने विषय चित्तने वारं वार एकाग्र

अ. २

धार

३५

कर तो रावो अने मारे विषे निष्कपट रावो जे भावते रोकरिने अने मारि कथासुं जे श्रवण ते रो
करिने युक्त एवो ॥६॥ **श्लोकः** ॥ सर्वभूतसमत्वेन निर्वैराणा प्रसंगतः ॥ ब्रह्मवर्षेणामौने न स्व
धर्मण महायसा ॥७॥ **अर्थः** ॥ अने सर्वभूतने विषे समपरां जे सर्वभूतनां देह पंचभूतनां छे
ने असत्य छेने आत्मासत्य छेने वैतन्य छे रामजां एवुं ते रोकरिने अने कोई संघाथे वैर न राष
वुं ते रोकरिने अने वंधन कारि एवां जे स्त्री पुत्रादिक संबंधिने धनादिक पदार्थतेना संगनो सा
ग करवो ते रोकरिने अने ब्रह्मवर्षे जे पोताना आश्रमधर्मने अत्रु सरिने स्त्री नो त्याग करवो
ते रोकरिने अने मौन जे याम्पक थानो त्यागते रोकरिने अने अति शीमो टोके तां भगवानना
प्रसन्नताने अर्थे आचर्यो एवो जे स्वधर्मते रोकरिने युक्त एवो ॥७॥ **श्लोकः** ॥ यद्ब्रह्म यो पस्ति
तेन संतुष्टो मितभुग्मुनिः ॥ विविक्तशरणाः शांतीं मेव करुणा आत्मवान् ॥८॥ **अर्थः** ॥ अने पो
ताना धारव्यने अत्रु सारे ईश्वरज्ञाये करिने प्राप्त थयुं जे अन्न वस्त्रादिके ते रोकरिने संतोष

वान एवो अनेमित सुक के तां अत्य छे आहार जेने एवो अने सुनिके तां आत्मा अनात्माना
 विचारे युक्त एवो अने सर्व प्रकार ना उपपन्न वेर हित एवु जेय विवस्वान कतेने विषेरे हे तो एवो अ
 ने श्रांत के तां काम क्रोध लोभादिके करिने ह्यो भनेनया म एवो अने सर्व जीव प्राणिने विषे मित्र भा
 वे युक्त एवो ने करुणा के तां जीव उपर दया ये युक्त एवो ने आत्मनिष्ठा वा लो एवो ॥ ८ ॥ श्लोकः ॥
 सा तुं बंधे च देहे स्मिन्ननुर्वचन सदा गृहम् ॥ ज्ञानेन दृष्ट तत्त्वेन प्रकृतं पुरुषस्य च ॥ ९ ॥ अर्थः ॥ अने
 स्त्री पुत्र धन ऊं दुंबा इत्यादिके सहित एवो जे देह तेने विषे असदा गृह जे अहं ममत्व तेने न कर तो एवो
 ॥ अने जगत नां कारण एवो जे पुरुषने प्रकृतिते हे दिहुं छे लक्षणा के रिने यथार्थ स्वरूप जेने विषे
 एवुं जे ज्ञान ते एवुं क एवो ॥ १० ॥ श्लोकः ॥ निवृत्त बुद्ध स्वस्वानी ह्यो भूतान्य दर्शनः उपलभ्यात्म
 नात्मानं च रूपे वा कर्मात्मकम् ॥ १० ॥ अर्थः ॥ अने एतजो जे एसा धन ते एवो करिने वशायुं छे वि
 चित्तुं जेने निवृत्ति पां मि छे बुद्धि नी अस्व स्व जे जायत स्वप्ने सुषुप्ति जेने एवो अने हर अयुं छे आ

त्मा विना अन्त्य जे देह ते तुं दर्शन जेने एवो के तां सूक्ष्म रूपने कारण ए जे त्र रा देह तेने पोतानो जी
 व सत्ता थकि नो षो देष तो एवो जे यो गी ते जे ते मव ह्युने विषे र ह्यो जे सूर्य ते एवो करिने आकाश ना स
 यं ने पा म छे ते म देह इन्द्रियो ने अंतः कारण तेने विषे सामान्य सत्ता ये करिने म त्यो एवो जे पोतानो
 जीवात्मा ते एवो करिने आत्मा जे सूक्ष्म रूप देह थिय पृथक् के कारण देह ने विषे विशेष सत्ता ये करि
 ने ह्यो ने शुद्ध एवो पोतानो जीवात्मां तेने पां मिने आत्म दर्शी थाय छे ॥ १० ॥ श्लोकः ॥ सुकलिंगं
 सदा भास म सति प्रतिपद्यतम् ॥ सतो बधु म सञ्चक्षुः सर्वा नुस्यू त म व्ययम् ॥ ११ ॥ अर्थः ॥ अने ते
 शुद्ध जीवात्मा के बो छे तो मुक्त लिंग के तो त्र रा देह रूप जे उपाधिते एवो र हित छे अने अस त जे देह
 नो अहंकार तेने विषे म त्य रूपे करिने भास मान छे अने प्रतिपत्त जे सत अस त ना विवेके युक्त बु
 धिते एवुं क छे ॥ अने सत जे अविद्या ते नो बंधु के तां प्रवृत्तं क छे अने अस त जे देह इन्द्रियादिक तेनो
 चक्षु के तां प्रकाश छे अने कार्य कारण रूप जे देह ने अविद्या ते सर्वने विषे अ नुस्यू त छे के तां व्याप

कञ्जे अने अय्यके तां अविनाशिञ्जे ॥११॥ श्लोकः ॥ यथा जलस्य आभासः स्वजस्येनावदृश्यते
 ॥ स्वाभासेन तथा सूर्यो जलस्ये नदिवि स्थितः ॥१२॥ अर्थः ॥ हवेरा योग जैते पोताना शुद्धजीवात्मा
 ने जे बुद्धि नियुक्तिये करिने पांमे छे तेने दृष्टांते करिने कह्ये छे ॥ हे मा त जे मजलने विषेर ह्यो जे सूर्यनो
 प्रतिबिंबते जे ते स्वजने विषेर ह्यो जे आभासते गोकरिने देवाय छे के तां जे मका सां ना पात्र मां तथा का
 चना पात्र मां जल मस्युं होयने ते जल मां सूर्यनो प्रतिबिंबयजो होयने तेनो आभास भीत्य मां पडे वारै
 ते भात्यनो जे आभासते गोकरिने ते पात्र ना जल मां र ह्यो जे सूर्यनो प्रतिबिंबते देवाय छे ॥ अने ते पा
 त्र ना जल मां र ह्यो जे सूर्यनो प्रतिबिंबते गोकरिने आकाश मां र ह्यो जे सूर्यते देवाय छे ॥१२॥ श्लो
 कः ॥ एवं त्रिदहंकारो भूतैर्द्रियमनोमयैः ॥ स्वाभासैर्लक्षितो नेन सदा भासेन सत्यहृद् ॥१३॥
 अर्थः ॥ राषकारे कारा देहने विषे विशेष सत्ता सूर्ये ह्यो जे शुद्ध जीवात्मा जैते ते आकाश मां र ह्यो जे स
 र्यते ने वेकांणे छे अने त्रिगुणात्मक अहंकारने विषे यजो जे राशुद्ध जीवात्मानो प्रतिबिंबते जल स्वप्रति

बिंबने वेकांणे छे अने देह इंद्रियने मनतेने विषे यजो जे अहंकार स्वप्रतिबिंबनो आभासते स्वज
 स्वप्रतिबिंबने वेकांणे छे माते शुद्ध जीवात्माना स्वरूपने पोम्पो जे योग जैते ते प्रथमतो पोताना देह
 इंद्रियमनने विषेर ह्यो जे आभासतेने पांमे छे पछे ते आभासे करिने पोताना अहंकारने विषेर ह्यो
 जे आभासतेने पांमे छे अने सत्यरूपराबो जैते अहंकारने विषेर ह्यो आभासते गोकरिने कारणा
 देहने विषेर ह्यो जे पोतानो क्षेत्रज्ञ रूप शुद्ध जीवात्मातेने योगी जैते पांमे छे ॥१३॥ श्लोकः ॥ भूतसू
 र्येन्द्रियमनो बुद्ध्यादिष्विह नद्रया ॥ लीनेष सतियस्तत्र विनिर्ज्ञो निरहं क्रियः ॥१४॥ अर्थः ॥ हवेरा
 योगी जैते जे शुद्ध क्षेत्रज्ञने पोम्पो छे ते शुद्ध क्षेत्रज्ञ ना स्वरूपने के हे छे ॥ भूतसूत्र जे पंच विषय इंद्रियो
 मन बुद्धि चित्त अहंकार रा सबै जैते निद्राये करिने अविद्याने विषे विषे लीन छये सते ते मय मां जे शु
 द्ध जीवात्मा जैते निद्राये रहितने अहं हृत्तिये रहित अकार हे छे ॥१४॥ श्लोकः ॥ मन्यमानस्तदात्मा
 न मनसो नष्टवन्मृषा ॥ नष्टे हंकरणे प्रज्ञानं च विन्नं वातुरः ॥१५॥ अर्थः ॥ अने ते समयने विषे राजी

क. गी. टी.
३८

वात्मा जे ते जे अहंकार ने विषे पोते र खो ह तो ते अहंकार जे ते नाश पा मे स ते पोते नाश न था पां म्यो
तो प रा यो ता ना आत्माने मिथ्या नाशवान ची ये वे मां ने छे जे म को र्क क पुरु य लुं धन नाश पा सु हो
य तारे ते पुरु य नाश न था पां म्यो तो प रा ते ध न ने ना शो क रि ने पो ता ने नाश वान माने छे ते म रा जी वा
त्मा यो ता ने नाश वान माने छे ॥ १५ ॥ श्लोकः ॥ रा वं पृत्य व मृ र या सा वात्माने प्र ति पद्यते ॥ सा हं कार म्प
द्र व्य स्य यो व स्त्वा न म लु ग हः ॥ १६ ॥ अर्थः ॥ हे मा त रा यो गी जे ते रा वी रि त्ये वि चारि ने पो ता ना शु छु जी
वात्माने पां मे छे ने अ वि द्या रू प प्र कृ ति थ क्ती मु क्त य छे ॥ ते शु छु जी वात्मा के वो छे तो अ हं कां रे म
हित रा वुं ड व्य जे दे ह ईं डिया दि क का र्ये ति नो अ नु ग ह छे के तां प्र का रा क छे ने आश्रय छे ॥ १६ ॥ दे व ह
ति रु वा च ॥ श्लोकः ॥ पुरु षं प्र कृ ति र्ब्र ह्म न वि मु च्च ति क र्हि वि त् ॥ अ न्यो न्या पाश्र य त्वा न्नि स त्वा
दन योः प्र भो ॥ १७ ॥ अर्थः ॥ दे व ह् ति जे ते क पि ल दे व प्र त्ये पु छे छे हे स म र्थ हे ब्र ह्म ष त्तै त मे क ह्युं जे यो
गी जे ते भ क्ति वै रा ग्य दि क सा ध ने क रि ने पो ता नि अ वि द्या रू प प्र कृ ति थ क्ती मु क्त र्क ने पो ता ना शु

अ० २

३८

क आत्माने पां मे छे प रा प्र कृ ति जे ते पुरु ष जे जी वात्माने ने क्यारे य मु क्त ती न था ने पुरु ष जे ते रा
प्र कृ ति ने न था मु क्त तो के म जे रा वे य ने अ न्यो अ न्य आश्र य पां छे ने नि स पां छे रा हे तु मा दे रा वे
य क्यारे य नो षां न था प उ त्ता ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ य द्या गं ध स्य भू मे अ न भा वो व्य ति रे क तः ॥ अ पां र म स
च य था त था बु छेः प र स्य च ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ अ ने जे म पृ थ वी ने गं ध रा वे य लुं व्य ति रे क पा रो क रि ने रे हे
वा पां न था अ ने व ली जे म ज ल लुं ने र स लुं व्य ति रे क पा रो रे हे वा पां न था ते म लु छि जे अ वि द्या ने ते
धि प र जे जी वात्माने ने पृ थ क् भा व न था अ न्यो अ न्य म धि ने स्थां छे ॥ १८ ॥ श्लोकः ॥ अ क र्तुः क र्म
बंधो यं पुरु ष स्य द आश्र यः ॥ गु रो षु म स्य प्र कृ तेः कै न्न ल्ये ते ष तः क थ म ॥ १९ ॥ अर्थः ॥ अ ने स्व रू पे
अ क र्ता रा वो पुरु ष जे जी वा ते ने आ क र्म मे लुं बंध न जे ते जे प्र कृ ति ना गु रा जे स त्व र ज ने त म ते छे आ
श्र य जे नो रा वुं छे ते प्र कृ ति ना गु रा रे हे स ते रा जी व ने कै व ल्य पां के म था य ॥ १९ ॥ श्लोकः ॥ कृ दि
त्त त्वा व म र्शे न नि ह न्ने भ य मु त्वा रा म् ॥ अ नि ह त नि मि त्त त्वा त पु नः प्र त्य व ति ष ते ॥ २० ॥ अर्थः ॥

क.गी.टी.
३८

अनेतमेकह्यांनेयाधनतेगीकरिनेनेपोतानाशुद्धत्मानेविचारिकरिनेव्यारेकजीवने
कामक्रोधलीभमोहमानइर्षानिमृदुइत्यादिकनोनेअतिरीभयनेनिवृत्तिपांम्पीरामजगाय
पराराभयनुंनिमित्तनेअविद्यानेगुणानेनिवृत्तिनशिपांमनाराहेतुमाटेतेभयनेतेबलीपाह्यो
आविनेप्राप्तथायछेराजेप्रश्नतेनाउत्तरनेकहो॥२०॥श्रीभगवानुवाच॥श्लोकः॥अनि
मित्तनिमित्तेनस्वधर्मणामत्वात्मना॥तीव्रयामयिभक्त्याचश्रुतसंभृतयाचिरम्॥२१॥अर्थः
हवेजेसाधनेकरिनेप्रकृतिनेगुणानेदलेतेसाधननेकषिलदेवतेतेकहेछे हेमातभगवा
ननिप्रसन्नतानेअर्थेनिष्कामपणीपाव्यीरावोजेपोतानीधर्मतेगीकरिनेअनेनिर्मलमने
करिनेकस्युंनेमारीअवतारकथानुंबहुकालसुधीश्रवणतेगीकरिनेपुष्टयइनेतीव्रके
तांतीषीनेदृढरावीजेमारेबिषिनिर्गुणभक्तितेगीकरिने॥२२॥श्लोकः॥ज्ञानेनदृष्टतत्त्वेन
वैराग्येराबलीयसा॥तपीयुक्तेनयोगेनतीव्रेणात्मसमाधिना॥२३॥अर्थः॥अनेजगत

अ.३
रि
३८

दि

नांकारगारावांजेप्रकृतिनेपुरुषतेनुंसाक्षात्कारंछेस्वरूपनेनेविषेरावुंजेजानतेगीकरि
नेअतिबलियोजेवैराग्यतेगीकरिनेअनेतपीयुक्तरावोजेअष्टांगयोगतेगीकरिनेअनेती
वरावीजेआत्मनिष्कारूपसमाधितेगीकरिने॥२२॥श्लोकः॥प्रकृतिःपुरुषस्येहदह्यमाना
त्वहर्निशम्तिरोभवित्रीशनकैरग्नेर्योनिरिवारणि॥२३॥अर्थः॥अनेरावेश्लोकेक
रिनेकह्यांनेस्वधर्मादिकतीव्रसाधनतेगीकरिनेपुरुषनेजीवात्मातेनिप्रकृतिनेगुण
नेकर्मवासनायेसहितअविद्यातेजेतेरात्यदिवसबलतीथकीधीरेधीरदलीजासेजम
अग्निनीउत्पत्तिनुंकारगारावुंजेअरणीनुंकाष्टतेजेतेमथवेकरीनेपोतामांशीथयोजे
अग्नितेगीकरिनेबलीजायतेमदेहइडियरूपप्रकृतियेकरिनेपुरुषेकस्यांनेस्वधर्मा
दिकतीव्रसाधनतेगीकरिनेराप्रकृतिबलिजायछेकेतारापुरुषनेदेहादिकनेविषेअ
हंममत्वनेतेदलीजायछेअनेब्रह्मसंघाथेराकत्वपणोवरतेछे॥२३॥श्लोकः॥युक्तभी

३८

गापरित्यक्तादृष्टदीपाचनित्यशः नेश्वरस्याशुभं धत्तेस्वेमहिम्नि स्थितस्म च ॥ २४ ॥ अर्थः ॥
 अने भोगव्याद्ये विषय रूप भोग जे नारावी अने निरंतर दिग्गच्छे दोष जे नारावी जे देह इंद्रि
 यादिक रूप प्रकृति ते जे ते आत्मा अनात्मानो विचार करि ने अहं ममत्व ने मुक वे करि ने
 त्याग करी समती ईश्वर के तां ईश्वर नासा धर्म परागाने पांम्यो ने ब्रह्म रूप स्व रूप ने विषे रा क
 त्व परांतर ह्यो रावी जे योगी तेना अशुभने न थी करती के तां विषय ने विषे बंधन न थी कर
 ती ॥ २४ ॥ श्लोकः ॥ यथा ह्यप्रतिबुद्ध स्प प्र स्वापो बहू न र्थ भू त सरा व प्रति बुद्ध स्प न वै मोहा
 य कल्पते ॥ २५ ॥ अर्थः ॥ अने जे म सु तो रावी जे पुरुष तेने स्व प्रवेते वड प्र कार नाडः स्वने दे ना रो
 छे अने ज्यारे रा पुरुष जागे तारे ते पुरुष ने ते नो ते ज स्व प्र जे ते मोह ने अर्थे न थी क ज पातो ॥ २५ ॥ श्लो
 कः ॥ रावं विदित तत्त्व स्प प्र कृति म थि मान सम ॥ युं ज तो ना य कुरु त आत्मा रा म स्प क हिं धित २६
 ॥ अर्थः ॥ ए प्र कारे त त्व ने लक्षणा ज्ञाने करि ने ने पुरुष प्र कृति ना स्वरूप ज्ञाने करि ने जां रा पुं छे त

त्व के तां जा वर् ईश्वर बुद्ध लुं यथा र्थ स्वरूप जे रावी ने आत्मा जे बुद्ध स्व रूप ते नि स्थिति ने पांम्यो रा
 वी ने पर बुद्ध रावी जे ऊं ते मारे विषे भक्ति योगे करि ने मन ने जो उ तो ए वी जे योगी ते नो प्र कृति जे ते का
 रे य परा परा भवन थी करती के तां प्र कृति र ह्य क य रा रा योगि ना ज्ञान ने बा धन थी करती ॥
 श्लोकः ॥ यं देव म ध्या त्म रतः काले न व ड्ज न्म ना ॥ सर्वं ज्ञा तं वै रा ग्य आ बु ल्पु भु व ना न्मु निः २७ ॥
 अर्थः ॥ अने व ड्ज जे जन्म जे ने विषे रा वी जे काल ते रो करि ने के तां व ड्ज जन्म ने शु प्पे क रि ने ज्यारे
 रा पुं कारे अ ध्या त्म ज्ञान ने विषे दी ति वा ली थ यो रा वी अने बुद्ध्या ना लो क प र्यंत सर्व लो क ना सु ख
 ने विषे उप नो छे वै रा ग्य जे ने रा वी ने मु नि के तां अ ध्या त्म ज्ञान ने मन न कर वा नो छे स्व भा व जे ने रा वी ॥
 २७ ॥ श्लोकः ॥ म द्भू त्तः पु ति बु द्धा र्थो म त्प सा दे न भू य सा ॥ निः श्रे य सं स्व सं स्था नं कै व ल्यार ब्यं म दा
 अ य म २८ ॥ प्रा श्नो ती हो ज सा धी रः स्व द श्वा च्छि च सं श यः ॥ य क्त्वा न नि व र्त्ते न यो गी लि गा हि नि र्ग
 मे २९ ॥ अर्थः ॥ अने घ णो क जे मारो प सा द के तां कृ पा ते रो क रि ने जां ॥ रा पुं छे बुद्ध सा थे रा क त्व

पणो यो ता लुं आत्मस्वरूपजेणी रावी जे मारो मरु योग ते जे ते के व ल्य छे ना मजे नुं रा वुं जे मा सं
 अक्षर धाम तेने सरुवे करिने साक्षात्कार पणो पां छे ते अक्षर धाम के बुं छे तो अति श्रेष्ठे आ
 नंद जेने विषे रा वुं अने कुं ज छुं आश्रय जे नो रा वुं छे ॥ अने वली ते धाम के बुं छे तो आत्म ज्ञाने क
 रिने छे दाइ गया छे संशय जे नो रा वो ने धीर के ता निभं य रा वो जे ते योग ते जे ते देह ने सुकाने निस
 स्यो थकी जे धाम ने पा मने या छो आ संसार ने विषे जन्म सुने नथी पां म तो ॥ २८ ॥ श्री कः ॥ य
 दान योगो पश्चि ता सरुवे तो माया सरु सिद्ध स्प विष ज्ञ तैव ॥ अ न न्य देह तु श्र म मे ग तिः स्या दा त्य ति
 क्री य त्र न मृ त्यु हा सः ॥ २ ॥ इति श्री मद्भागवत समुदाय पुराणो पारमहंस्यां संहिता यां तृतीय
 स्कंधे कपिलगीतायां योगशास्त्रे श्री कपिलदेवकृति संवादे सांख्ययोगोपश्रुतिपुरुष
 विवेकनिरूपणानामाह तृतीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ अर्थः ॥ हे मातरा विरित्ये सिद्ध धर्यो जे योगी
 तेने देह सुक्या समे अणि मादिक सर्वे सिद्धि युं जे ते अंतराय करवा आवे छे ते सिद्धि युं ने विषे रा

योगी नुं चित्त जे ते जो सका म पणो आस रू नथा य ती रा योगाने मारि रा आत्यंतिका गति या
 य छे के तां मारा अक्षर धाम ने पां मे छे ते गतिके वा छे तो जे गति विषे मृत्यु लुं ह स वुं न थिके तां जे
 गति ने पा मने या छो जन्म मृत्यु था तो नथी ॥ अने ते सिद्धि युं के वा छे तो वासु देव रा वो जे कुं ते मा
 रे विषे जे भक्ति योग ते रा क रिने जथा सथा य छे अने मारा भक्ति योग विना नथी आत्म ज्ञाना
 दिक रूप विजो पां म्या नो देतुं जे मनो रा वी छे ॥ २९ ॥ ॥ रित्ये श्री मद्भागवत नामे जे मो दुं पुराणा पर
 म हं स नी संहिता सरुप तेने विषे जे वृ ती य स्कंध ते पां क पिलगीता रूप जे योग शास्त्र तेने विषे जे श्री क
 पिल देव कृति नो संवा द तेने विषे जे सांख्य योग ते मां ष रू ति पुरु ष ना विवेक तुं निरूपण क सुं रा
 नामे त्रि जो अध्याय जे ते सं पूर्ण थ यो ॥ २ ॥ पूर्व विज्ञा अध्याय ने विषे स्व धर्म भक्ति योग वै रा ग्य ने
 पुरु ष रू ति ना स्वरूप तुं ज्ञान रत्या दिक ती व सा धने करिने जा व जे ते पां ता नि पुरु ति थि सु
 काय ने ब्रह्म रूप थै ने आत्यंतिका गति ने पा मे रा म क तुं ह वे आवो था अध्याय ने विषे सबी ज

क. गी. टी
४२

योगशास्त्रे क रिने क ह्युं जे वा सु देव भगवान् लुं ध्यान ते लो क रिने आ जा व जे ते जे रि त्ये बु द्ध रू प थै
ने आ त्मं ति की ग ति ने पां मे छे ते क हे छे ॥ श्री भगवानुवाच ॥ योगस्य लक्षणां वदंतीं वदोस बी ज
स्य च या त्म जे ॥ मनो ये नै व वि धि ना प्र स न्तं या ति स त्य थ म ॥ १ ॥ अथ ॥ श्री क पि ल देव भगवान् जे
ते दे व रू ति थ त्ये क हे छे ॥ हे न या त्म जे के तां स्वा ये सु म नु ना पु त्री रा वां दे व रू ति मा ता म बा ज के तां
श्री वा सु दे व नि मूर् ति ना ध्या न लुं छे आ लं ब न जे ने वि षे रा बो जे अंशं ग थो ग ते नुं जे ल क्षा ण ते ने ऊं
जे ते त म नै क हि रा ॥ अ ने जे अंशं ग थो ग ना वि धि ये क रि ने म न जे ते नि मं ल थ यु थ कुं सं त ना मा
गं ने पां मे छे के तां पूर्व थ या जे ना र द अं व रा ष ॥ ने प्र ज्ञा दा दि क सा धु ते ना अर्च णा ने वि षे व र ते छे
॥ १ ॥ श्लोकः ॥ स्वधर्माचरणं शस्त्राविधर्माच्च निवर्तनम् ॥ देवाद्यर्थे न संतोषश्चात्मविक्रमणा
चर्तनम् ॥ २ ॥ अथ ॥ हवैरायोगनां अंगे यमनै निममते नै के हे छे ॥ हे मा त रा क्ति जे पो ता लुं सा म
र्थ्ये ते लो क रि ने पो ता ना धर्म लुं आ च र णा क र वुं तां ज्यं हां सु हि पो ता नो दे ह स्व स्त हो य त्यां हो सु

अ० २

र

४२

के

धि धर्मने शो थ ल न था वा दे वो ॥ अ ने अ ध र्म थ कि नि हृ ति पां म बु अ ने दे व जे क र्म फ ल प्र दा ता
इं श्व र ते नि इ क्षा ये क रि ने प्रा स थ युं जे अ न व स्त्रा दि क ते लो क रि ने सं तो ष रा ष वो ॥ अ ने आ त्म वे
त्ता जे सं त ते ना च र णा लुं पू ज न क र वुं ॥ २ ॥ श्लोकः ॥ ग्रास्यधर्मनिहृत्तिश्च मोक्षधर्मरतिस्तथा
॥ मितमेध्यादनं शस्त्रविक्रमो मसेवनम् ॥ ३ ॥ अथ ॥ अने ग्रास्यधर्मजै धर्म अर्थ का म रू
प म का म रा वो प्र हृ ति ध र्म ते थ कि नि हृ ति पां म बु अ ने मो क्ष ध र्म जे नि ष्का मा वो नि हृ ति ध र्म ते
ने वि षे प्र ति रा ष वो अ ने मित के तां लुं क ने मे थ्य के तां य वि त्ता वुं जे अ न ते ने ज म बुं ॥ अ ने वि वि क्क के
तां इ ष ज ने र हित ने क्षे म के तां उ प व र हित ता वुं जे स्त्वां ते लुं से व न नि रं त र क र वुं के तां रा वा स्तान क ने वि
षे नि त्ये व म बुं ॥ ३ ॥ श्लोकः ॥ अहिंसासत्यमस्तेययावदर्थपरिग्रहः ॥ ब्रह्मचर्यतपः शौचं स्वाध्यायः
पुरुषार्चनम् ॥ ४ ॥ अथ ॥ अने अहिंसा जे जां गि ने म न वा रा दे हे क रि ने को ई जी व ने पो जा न क र
वा अ ने स त्य जे जी व नी हिं सा न था य रा वुं य थार्थ वो ल वुं अ ने अ स्ते य जे म ने क रि ने प रा पा र का प्र थ

नक

क. गी. टी.

धर

आत्म
नुरशोच

दिक यदा र्थनेचोरबुनही अनेजे टले पदा र्थेक रिनेपोता ना देह नो निर्वाह आ यतेट व्यापदा र्थनो सं
 गृह करवोपणा अधि कन करवो अने बुद्ध च र्थजे पीतपीता नावर्णा अम धर्मने अनुसारे जेमरा
 स्त्रेक ह्मं छे ते मस्त्री ना संबंधनो त्या गकरवो अने तपजे पीता नावर्णा अमने अधि कार पणो क रि
 नेशास्त्रे क ह्यो जे पंच विषयनो भोगतेनो पणा एका द्रव्या दिक उपवासे क रिने संकोच राषवो ॥
 अने शौच जे बाह्य शौचने मांवा ख तो मृत्तिका जला दिके क रिने अने आभ्यंतर शौच तो असद्या स
 नाना त्यागे क रिने जां एा वुं ॥ अने स्वाध्याय जे सतग्रंथनो नित्ये आभास राषवो अने पुरुष जे वासु
 देव नारायण विष्णु तेनुं पूजन करवुं ॥ श्लोकः ॥ मोने सवासन जयस्त्रे यं प्राण जयः शनैः ॥ प्रत्याहा
 रं श्रेडियाणां विषयान्मनसा हृदि ॥ ५ ॥ अर्थः ॥ अने मीन जे ग्रास्य वार्त्तानो त्यो गकरवो ॥ एत जा
 स्रुधायमने नियम ते क ह्या हवे आसना दिक अंगने के हे छे ॥ हे मात मत के तां सर्व आसनने विषये
 षा ए वुं जे स्वस्तिकासन तेने जितवे क रिने स्त्रि रपणुं ॥ अने पछे धारे धारे प्राणने जितवो अते रं डि

अ०२

धर

यो नो विषय एका मने क रिने हृदयने विषे प्रत्याहार करवो के तां रं डि योने विषय अधि का अं वां
 ल वां विषय मांघवरत वा देवां नहा ॥ ५ ॥ श्लोकः ॥ स्वधिष्णानामेक देशे मनसा प्राणधारणम्
 ॥ वैकुंठलीलाभिधानं समाधानं तथात्मनः ॥ ६ ॥ अर्थः ॥ अने प्राणां स्नानक जे मलाभारा
 दिक छोषक तेना मधने विषे की क एक चक्रने विषे मने सहित प्राणने धारवो अने वैकुंठ जे वा
 स्रु देव नारायण विष्णु तेनुं लीलाये सहित ध्यान क रवुं अने आत्मा जे मन तेनुं समाधान जे
 भगवाननी मूर्ति ते विषे तदा कां पणुं ॥ ६ ॥ श्लोकः ॥ एतैरन्मैश्रवधिनिर्मती दुष्टमसत्यथ
 म् ॥ बुद्ध्यायुं जीत शतकैर्जितप्राणो त्यते जितः ॥ ७ ॥ अर्थः ॥ अने जित्यो छे प्राण जे एा वो जे
 यो गी ते जे ते अताल सुखको असत जे असा भुते नामार्ग ते विषे षवरत तुं ए वुं ने दुष्ट के तां वि
 षय वासना ये क रिने हृषित ए वुं जे मन तेने पूर्व क स्या जे जयाय ते रोक रिने अने ए विना विना
 जे व्रत दात सत सत्त श्रवणा दिक जयाय ते रोक रिने धीरे धीरे बुद्धि क रिने भगवाननी मूर्ति ने

स

ये

विषेजोते ॥ ७ ॥ श्लोकः ॥ अचौदेशो प्रतिष्ठाप्य विजितासन आसनम् ॥ तस्मिन् स्वस्ति समासा
 न क्रतुकायः समभ्यसेत् ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ अने विशेषकरिने जित्यां छे सर्वे आसनजे गोरावो जेयो
 गाते जेते पवित्रदेवाने विषे कुशमृगधर्मने वस्त्राणोकरिने आसनने करिनेने ते आसनने विषे स्व
 स्तिकासने करिने वेगे अने सरल छे देहजे नोरावो अको प्राणजितवाना अभ्यासने करे ॥ ८ ॥ श्लो
 कः ॥ प्राणस्य शोधयेन्मार्गं परं कुंभकरेवकैः ॥ प्रतिकूलैर्न वाचि संयथा स्थिरमवंचलम् ॥ ९ ॥
 अर्थः ॥ अने पूरकुंभकरेवकैः तैरौकरिने प्राणानामार्गने शुद्धकरे अथवा प्रतिकूलैकरि
 ने प्राणानामार्गने शुद्धकरे के तां इंद्रायेकरिने धुरेने पिंगलायेकरिने रेचककरेण सब लोके हेवा
 य अने पिंगलायेकरिने इंद्रायेकरिने रेचककरेतेने प्रतिकूलके हेवाय ॥ अने एविरित्येकरिने जे
 मचित्तजेते स्थिरथकुंभलीचंचलनथांते मप्राणानामार्गने शुद्धकरे ॥ ९ ॥ श्लोकः ॥ मनोऽविराज्या
 हिरजं जितश्चासम्यायोगिनः ॥ वाय्वग्निभ्यां यथा लोहं ध्यातं त्यजति वै मलम् ॥ १० ॥ अर्थः ॥

क. गी. टी.
४४

उरने
य

अने जित्यो छे प्राणजे गोरावो जेयो गिते तुं जे मनते जेते थोडे काले करिने रजोगुणतमो गुणरू
 पमलेरहितथाय छे ॥ जेमवायुने अग्नि येकरिने धस्युके तां तपायुं रावुं जेसुवर्णते जेते पीताने वि
 षे मत्याजे विजाधातुरूपमलतेनो त्यागकरे छेने शुद्धथाय छेते मयोगिनुं मन शुद्धथाय छे ॥ १० ॥
 श्लोकः ॥ प्राणायामेर्दहे दोषान्धारणाभिश्च क्लिबान् ॥ प्रत्याहारेण संसर्गं न ध्यानेना नो श्व
 रान्गुणान् ॥ ११ ॥ अर्थः ॥ अने ए योगजेते प्राणायामेकरिने वातपित्तकफ ए छे हेतुजेना ए
 वाजे कामादिकदोषतेने बाले अने धारणायेकरिने पापने बाले अने प्रत्याहारेकरिने विषयना
 संबंधने बाले अने ध्यानेकरिने अन्वीश्वरगुणजे भगवानविना विजा मायाकालकर्मादिके
 करिने जगतनीउत्पत्तिस्थितिपल्लयथाय छे एवाऊतर्कतेने बाले ॥ ११ ॥ श्लोकः ॥ यदा मनः स्व
 विरजं योगेन कसमाहितम् ॥ काष्ठां भगवतो ध्यायेत्स्वनासायाव लोकनः ॥ १२ ॥ अर्थः ॥ अने
 ज्यारेयोतौनुं मनजेते रजोगुणतमो गुणरूपमलेकरिने रहितथकु शुद्धथायने योगेकरिने नि

क. गा. टी
४५

अ. ४

अलथायतारेराजोगेतेपोतानानामिकानाअममासुंस्त्रिदृष्टियेकरिनेजोतोथकीमुने
करिनेभगवानवासुदेवनिमूर्त्तिंनुंध्यानकरे॥१२॥**श्लोकः॥** प्रसन्नवदनाभोजं पद्मगर्भोरु
णोत्तराम् ॥ नीलोत्पलदलत्रयामंशं खचक्रगदाधरम् ॥ १३ ॥**अर्थः॥** हृदयकपिलदेवभगवा
नजेतेजेरूपेकरिनेपोतेकर्मकरुषिनेदर्शनदीधुंहुतुनेऊतारोपुत्रथाईराएवोवरदीधोतो
तेजेपोतानुंसनातनरावुंवासुदेवरूपतेनाध्याननेकेहेताथकातेरूपतुंवरानकरेछे हेमात
तेवासुदेवभगवानकेवाछेतोप्रसन्नब्रह्मेसुखकमलजेनुंएवाअनेपद्मनागर्भसरयांरक्तछेनेत्र
जेनारावाअनेनीलुएवुंजेकमलतेनुंजेपत्रतेसरयात्रयामएवाअनेशंखचक्रगदानेपयतेना
धरतलएवाछे॥१३॥**श्लोकः॥** जसत्यं कजकिंजल्कपातकौशोयवामसम् ॥ श्रीवत्सवत्संश्र
जकौस्तभामुक्तकंधरम् ॥ १४ ॥**अर्थः॥** अनेवलीवासुदेवभगवानकेवाछेतोशीभायमा
नएवुंजेकमलतेनाकिंजल्कजेमांहिलातंतुतेसरयांपालानेहिरागलछेवस्त्रजेनेरावाअनेश्री

वसविक्रछेवत्सलनेविषेजेनेएवाअनेश्रीभतीएवोजेकौस्तभमणितेरीयुक्तछेकोटजे
नीरावाछे॥१४॥**श्लोकः॥** मत्तद्विरेफकलयापरीतंवनमालया ॥ परार्धद्वारवजयकिरीटां
गदन्पुरम् ॥ १५ ॥**अर्थः॥** अनेवलीवासुदेवभगवानकेवाछेतोमत्तरावाजेभमरातेमनोम
धरछेराष्ट्रजेनेविषेरावीजेवनमालातेरीकरिनेव्याप्तरावाअनेअमुव्यएवाजेरलेयुक्तमो
तिनाहारतथाकजुंगुगढवाजुबंधनेकांफरइत्यादिकआभषणातेजेरोपेसांछेएवाछे १५
॥श्लोकः॥ कांचीगुणोत्तमच्छोर्गिंरुदयांभोजविष्टरम् ॥ दर्शनीयतमंशांतंमनोनेयनवर्द्ध
नम् ॥ १६ ॥**अर्थः॥** अनेवलीवासुदेवभगवानकेवाछेतोरलेजडितजेसुवर्णानीकदिमेख
लातेरीकरिनेश्रीभायमानछेकेडमजेनीरावाअनेपोतानाभक्तजननुंजेरुदयकमलतेछे
आसनजेनुंएवाअनेअतिशोदर्शनकरवायोग्यरावानेशांतकेतांशांतछेमूर्त्तिजेनीरावा
अनेपोतानाभक्तजननांजेमननेनेत्रतेनेहृषीनाकरनाराएवाछे॥१६॥**श्लोकः॥** अया

क. गी. टी.
४६

च्यदर्शनं राश्वतसर्वलोक नमस्कृतम् ॥ संतंबयसि कैशोरे भृत्या तु गृहकातरम् ॥ १७ ॥ अर्थः ॥ अनेवलीवासुदेव भगवान् केवाञ्छे तो निरंतर अति सुंदर छे दर्शन जे तुं रावा अने सर्वे जे लोक ते मणो नमस्कार ने कस्यारवा अने नित्य त रु पा अत्रवस्वाते ने विषे र ह्या एवा अने पोता ना भृत्य जे दास ते ने अत्रु गृह करवाने विषे कातर के तां आकलाथाय एवाञ्छे ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ कीर्त्तन्यतीर्थं यत्रासंयुता पशूक यत्रास्करम् ॥ ध्यायेदेवं समगं गंयावन्नच्यवते मनः ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ अनेवलीवासुदेव भगवान् केवाञ्छे तो कीर्त्तन करवा योग्य छे तीर्थ रूप यत्रा जे नो रावा अने पवित्र छे कीर्त्तने जे नो एवा जे पशु दं अंबरा पशु व बलिने प्रियवृतादिक भक्तने नाय राने करनारा एवा जे भगवान् वासुदेव ते तुं राषकारे समगु अत्रु तुं ध्यान करे ते ज्योहांसु धी भगवान् नीम् कीर्त्तने विषे मन जे ते अति प्रीति ये युक्त यं करहे त्यां हां सु धी ध्यान करे अने ज्यारे मन भगवान् नीम् कीर्त्तने विषे नरहे तारे ध्यान न करे ने आत्म विचार करे त एवा भगवान् ना कथा कीर्त्तनादिक ने करे ॥ १९

अ-४

८ ॥ श्लोकः ॥ स्थितं ब्रजं तमासानं रायानं वागुहाशयम् ॥ श्रेष्ठाराये हितं ध्यायेच्चुद्धभावेन चैतसा ॥ १९ ॥ अर्थः ॥ अने योग जे ते शुद्ध छे भाव जे ने विषे एवुं जे चित्त ते लोकरि ने जो बाजोग्य छे लीला जे नो रावा जे वासुदेव भगवान् ते तुं ध्यान करे अने श्वेत द्वापर्वे कुंठमथुरा वृजहारिका इत्यादिक जे स्थान क ते ने विषे भगवान् उभाञ्छे चाले छे गच्छे सुता छे ते तुं ध्यान करे अथवा पोताना रुदय कमल ने विषे रया ते तुं ध्यान करे ॥ १९ ॥ श्लोकः ॥ तस्मिंस्तत्र पदं चित्तं सर्वं विद्यव संस्थितम् ॥ बिलद्वयैकत्र संयुज्यादंगे भगवतो मुनिः ॥ २० ॥ अर्थः ॥ अने ते भगवान् वासुदेव नीम् कीर्त्तने विषे योमाञ्छे स्थिति जे लोरा वुं ने भगवान् ना सर्व अत्रव्यवने विषे दूर पणो करि ने रहं रा वुं पोताना चित्त ने जो राने मुनि जे योग ते जे ते यत्न विना भगवान् ना अंग नीम् कीर्त्तने अत्रावे ते ने अर्थे भगवान् ना राक राक अंग ने विषे चित्त ने जो उ ॥ २१ ॥ श्लोकः ॥ संचितं येद्गवतश्चरणा रविंदं वज्रोक्त शब्दजसरोरुहलाञ्छनादनम् ॥ उच्यते रक्तविलसन्नखचक्रवालज्योत्स्नाभिराह

वे

क. गा. टी.
४५

तमहृद्दयां धकारम् ॥ २१ ॥ अर्थः ॥ हे मात यो गीजेते प्रथमतो श्री वासुदेव भगवा
ननाचे चरणारविंद नुरुडिरित्ये ध्यान करे ते भगवाननांचे चरणारविंद केवांचे तो तलांने
विषे वज्र अंकुश ध्वज कमल अष्टकोण स्वस्तिक जवजांबुळ ध्वरेखामञ्जु त्रिकोण कलश
गोपद अर्ध चंद्र व्योम धनुषाजे सोल विरुते गोयुक्त रावांचे अने वलाचरणारविंद केवांचे तो
उचुंगके तांबपउताने रातांवाजे शोभाय माननरवते नुंजे मंडल ते निकांतिये करिने नाश करूं
छे ध्यान नाकर नाराजे भक्त जनते नाहृदय मांथिरु पुसिरु समोदुं अंधकार जे मणोपवांचे ॥ २
१ ॥ श्लोकः ॥ यच्छौचनिःसृतसरित्यवरोदके नतीर्थे नमस्त्र्यधिकृतेन शिवः शिवो भूत ॥ ध्यातुर्म
नः शमलशौलानिससवज्र ध्यायेच्चिरं भगवत् चरणारविंदम् ॥ २२ ॥ अर्थः ॥ अने वला भगवा
ननांचे चरणारविंद केवांचे तो जे चरणारविंद ने धीमवे करिने निमसां रावां नदां सुमां अस्ते गंगा
जाते लुंजे जल तार्थरूप अति य वित्रावुं ते जल शिवजी ते गोपीतामां मस्तकने विषे धासुं ते लोक

अ. ४

३५

रिने शिवजी जे ते पण शिवथा ताहवा के तां अति य वित्रथा ताहवाने मनकादिक बारदादिकने
सेववायोग्यथा ताहवा रावाचरणारविंद छे अने वला केवांचे तो ध्यान नाकर नाराजे भक्त तेना
मनने विषे जे पायरूप पर्वत तेने विषे सुक्यां थकां वज्र निये वेते पाप पर्वत तेने विदारणाकर नारांथा
य छे रावां जे भगवाननांचे चरणारविंद ते लुंबळ कालरुधाजोगी जे ते विंत वनकरे ॥ २२ ॥ श्लोकः ॥
जानुदं जलजलोचनयाजनम्यालक्ष्माः खिलस्यसुरवंदितयाविधातुः ॥ ऊर्वोर्निधायकरपद्मवरो
विषायक्षं लालितं हृदिविभोरभदस्य ऊर्यात् ॥ २२ ॥ अर्थः ॥ अने समर्थ नजन्मस्युना निहृत्तिना
कर नारा रावाजे वासुदेव भगवानते नाजे वेजालुंके तांठी वराय येत वे पांडियुं तेने योगी जे ते पो
तानाहृदयने विषे करे के तांते लुं हृदयने विषे ध्यान करे ॥ अने ते भगवाननी वे पांडी युंके वीछे
तो मर्वचराचरजी वनाकर नाराजे व्रथातेनी जननीने कमल सरषा छेने त्रजे नाने इंद्रादिक सम
ग्र देवन मस्कारने कस्यां रावां जे लक्ष्मीजी ते गोपीतामां थलउपर राषिने पोतां नाकर पद्मवनी

क. गा. टा.
धृष्ट

रोविजेस्यशान्वातुरीतेरोगरिनेजेभगवाननायाडिचुनेलजावाछेकेतांवायाछे॥२३॥**श्लोक**
॥ऋरूऋयर्णाभुजयोरधिशोभमानावोजोनिधीअतसिकाऋरूमावभासौ॥व्यालेविपातवर
वाससिवर्तमानकांचाकलायपरिभिनितंबविंवम॥२४॥**अर्थः**॥अनेवलीयोगजिंतेवास्
देवभगवाननाजेबेसाथलतेतुं चितवनकरे॥तेभगवाननासाथलकेवाछेतोस्फुप्राजेगुरु
उतेनायांषनेउपरअधिकयरीशोभताएवाअनेश्रीजजेवलतेनाआधारवाअनेअल
सिनुंजेफुलतेनिपेवेकांतियेकरिनेशोभताकेतांशांमरावाछे॥अनेभगवाननोनितंबविंवजेके
उत्तोनोवांसलोभागतैनुंचितवनकरेतेनितंबविंवकेवुंछेतोपगना॥**श्लोक**॥
वस्त्रतेनेविषेवर्त्ततोजेकठिमेखलानोसमूहतेनोछेसंबंधजेनेविषेकेतांपितांबरवस्त्रपेस्कं
छेनेतेउपरकठिमेखलाबांधीछे॥२४॥**श्लोकः**॥नाभीरुदंभुवनकोशयुद्धीदरस्त्रयन्त्रस्य
योनिधिप्रणाखिललोकपद्मम्॥व्यूहंहरिन्मृगावृषस्तनयोरमुष्यध्यायेद्वयंविशदहार

अ. ध
धु
धृ

मयूखगौरम्॥२५॥**अर्थः**॥अनेवलीयोगजिंतेभगवाननोनाभिरूपरुद्रजेधोतेतुंध्या
नकरेतेनाभिरुद्रकेवोछेतोभुवनजेचौदलोकतेनोकीराजेसमूहतेनुंआश्रयएवुंजेउदरतेनेवि
षेरह्योछेअनेजेनाभिरुद्रनेविषेवह्यानुंस्नानकरूपजेसमगलोकतात्मकरावुंयअतेजेतेउपतुंछे॥
अनेश्रेष्ठरावाजेमरकतमणितेसरवाश्यामरावाजेभगवाननास्तनतेनायुगलनुंध्यानकरेतेस्त
नयुगलकेवुंछेतोउज्वलरावाजेमोतिनाहारतेनाजेकिरणतेरोगरिनेगौरकेतांश्रेतछे॥२५॥
श्लोकः॥वह्नोधिवासमृषभस्यमहाविभूतेःपुंसांमनोनयननिर्घृतिमादध्यानम्॥कंठं चकौ
स्तभमगोरधिभूषणार्थंऋर्यान्मनस्यखिललोकनमस्कृतस्य॥२६॥**अर्थः**॥अनेवह्यादि
कसर्वदेवथकिश्रेष्ठरावानेसमगलोकतेगोनमस्कारनेकस्यारावांसदेवभगवानतेतुंवह्ना
स्त्रलजेजातातेनेयोगजिंतेपोतानामननेविषेकरेकेतांमननेविषेवह्नास्त्रलनुंध्यानकरे॥तेव
ह्नास्त्रलकेवुंछेतोमहाविभूजेलक्ष्मीजातेनैरह्यानुंस्नानकरूपछेअनेपीतानाध्यानमाकरना

जेवा

राजे भक्तजनतेना मननेनेत्रतेने सुखसुकरना संछे ॥ अने वला भगवान नोजेकं वतेसुं मनमां
 ध्यान करे ते कं वके वी छे तो कै स्तु भम गिने पगा अधि करी भाउ ए वी छे ॥ २६ ॥ श्लोकः ॥ वा
 हूं श्वमंदरगिरेः परिवर्त्तने न निर्गोक्त वाङ्मवलयानधिलोकयालान् ॥ संवितयेद्दशाशतारम
 सद्यतेजःशरंवचतकरसरोरुद्रराजहंसम् ॥ २७ ॥ अर्थः ॥ अने योगी जे ते भगवान नना जे धार वाङ्म
 ते मनुं रु डि रि त्ये चिंतवन करे ते वाङ्म के वा छे तो च्छी रसमुडनामं अनसमयने विषे मंदरावल पर्वतसुं
 परिवर्त्त जे र वाई यानी पेवे फेर ववुं ते गोक रिने उज्वलययां छे सुवर्णनाकं उं ने वा सुबंधते जे ने विषे
 ए वा अने आशा स्या छे इंद्रादिक लोक पालते जे मने ए वा छे के तां जे भगवान ना हाथ ना बलने इंद्रा
 दिक लोक पाल आशा स्या छे ॥ अने सहन नथा यरा वुं छे ते जे सुं ए वुं ने हजार आरा ये युक्तरा वुं
 जे भगवान सुं सुदश नचक्र ते सुं योगी जे ते चिंतवन करे अने वला ते भगवान ना हस्तक मलने विषे
 राजहंस नी ये वे शी भती रा वी जे पां वजन्य नामे शंख ते सुं योगी जे ते चिंतवन करे ॥ २७ ॥ श्लोकः ॥

कौमादकं भगवतो दयितां स्मरेत दिग्धामराति भवशो गितक ईमेन ॥ मालां मधुवतवरूप्युगि
 रीयघुष्टं चैत्यस्य त्वममलं मणिमस्य कंठे ॥ २८ ॥ अर्थः ॥ अने भगवानने वला ए वा जे कौमो
 दकी नामे गदा ते सुं योगी जे ते चिंतवन करे ते गदा के वा छे तो देवता भक्तने धर्म तेना शत्रु ए वा जे अ
 स्तरूप यो ह्ना ते नारु धिरने मां संरूप जे गारो ते गोक रिने लोयां ए वा छे ॥ अने भमरा ना जे समु
 हने निवाणा ये करिने शशा यमान रा वी जे भगवान ना कं वने विषेर ही वनमाला ते सुं चिंतवन कर
 रे ॥ अने वला ए भगवान ना कं वने विषेर ल्यो जे कै स्तु भम गिने ते सुं चिंतवन करे ॥ ते कै स्तु भम
 गि के वी छे तो चैत्य जे च्छेत्र सब लते सुं स्वरूप छे ने निर्मल छे ॥ २८ ॥ श्लोकः ॥ भृत्यानुकंपितधि
 ये हृद्गहातमूर्त्तः संचितयेद्भगवतो वदनारविंदम् ॥ यदि स्फुरन्मकरकंडुलवलिातेन विद्योति
 तामलकपोलमुदारनासम् ॥ २९ ॥ अर्थः ॥ अने योताना भक्तने विषे जे दया ये ह्नु बुद्धिने गी
 क रिने ग्रहाण करि छे ॥ ते भक्तनी रक्षा करवाने अर्थे नाना प्रकारनी मूर्त्ति युं जे रा वी जे

भगवान्वासुदेवतेनुंजेमुखकमलतेनाशितवननेयोगजेतेकरे॥तेमुखकमलकेबुंछेतो
श्रीभायमानरावांजेमकराकारकंडलतेनुंजेहालबुंतेरौकरिनेविशेषकात्रामानछेनि
मंलरावाकपोलजेनेविषेराबुंछेअनेउदारकेतोउपडतीछेसंकरमनोहरनासिकाजेनेविषेरा
बुंछे॥२६॥**श्लोकः॥** यच्छानिकेतमलिभिःपरिषेव्यमाणभृत्यास्वयाङ्कटिलकृतलहृदनु
ष्टम॥मीनद्वयाश्रयमधितिपदज्वनेत्रंध्यायेन्मनोमयमतेदितउच्चसद्गु॥२७॥**अर्थः॥**
अनेवलीभगवाननुंमुखारविंदकेबुंछेतोभमरायेसेयुंनेवैमीननेरौआशासुंराबुंजेलहरी
नेरह्यानुंकमलतेनेजेमुखारविंदजेतेयोतानाश्रीभायेकरिनेतिरस्कारकरतुंसतुंवरतेछे
॥अनेवलीभगवाननुंमुखारविंदकेबुंछेतोङ्कटिलरावाजेकेत्रातेनोहृदजेसमूहतेरौसे
युंराबुंअनेकमलसरयांछेनेत्रजेनेविषेराबुंअनेजेमजेमशितवनकरायेतेमतेमअधिकप
रांमननेविषेधगदधायराबुंअनेसंकरछेभुक्तुडिजेनेविषेराबुंजेभगवाननुंमुखारविंदते

नेयोगजेतेअनालसुंषकोशितवनकरे॥२७॥**श्लोकः॥** तस्यावलोकमधिकंरूपयाति
घोरतायत्रयोयत्रमनायनिसष्टमश्रीः॥स्निग्धस्मितानुगुणितंविपुलप्रसादंध्यायेच्चिरं
विततभावनयागुहाम्॥२८॥**अर्थः॥** अनेतेभगवाननुंअवलोकजेजोबुंतेनुंयोगजेतेयो
तानारुदयनेविषेअतिश्रीभावनायेकरिनेकाकिवारसुंधीध्यानकरे॥तेभगवाननुंजोबुं
केबुंछेतोयोतानाभक्तनेअतिघोररावाजेअध्यात्मअधिदेवनेअधिभूतरात्रातापतेने
शमाववानेअर्थेकपायेकरिनेयोतानानेत्रथकाअधिकपरोमुकुंराबुंअनेसंकरजेमंद
हास्यतेरौयुक्तराबुंअनेघरांकाछेधसन्नताजेनेविषेराबुंभगवाननुंजोबुंछे॥२९॥**श्लोकः॥**
॥हासंहरेरवनताखिललोकतावुश्रीकाशुसागरविशेषामस्तुदारम॥सेनोहनायरवि
तंनिजमाययास्यभ्रसेउलेसुनिकृतेमकरध्वजस्य॥३०॥**अर्थः॥** अनेसर्वयापनाहरना
रावाजेभगवान्वासुदेवतेनुंजेहसंबुंतेनुंयोगजेतेशितवनकरे॥तेभगवाननुंहसंबुंके

क. गी. टी. ५२

अ. ५

बुद्धे तौ ताने नम्या रावा जे स मग भक्त लोक ते मने यो ताना दत्रानने वियोग करी ने उत्यक्त ययो
 जेता वृत्ती कते वृत्ती के करिने थ यो जे आसुनी स मुद्र तेने विव्रीधे करिने शोषा करे एवुं छे अ
 ने यो ताना भक्तने अति आनंदने आपे एवुं छे ॥ अने वली संदरा एवुं जे भगवानना भक्तु टो मुं उ
 लते तुं ध्यान करे ते भक्तु टो मुं उ लके वुं छे तौ मु निरावा जे यो ताना भक्त ते मनिरत्ता करवा
 सारु का मदे वने परा मोह उपजाव वाने अर्थे यो ताना योगमाया ये करिने सुंदर रस्युं एवुं छे के तां
 भगवानना संदर भक्तु टो मुं उ लने जोईने काम देव जे ते ज्यारे मोह पा मेतारे एका मजे भक्तने दौ ते
 भनय माउते एकरिने यो ताना भक्त सुखे यो ता तुं विनवन करे एवुं भक्तु टो मुं उ लछे ॥ २२ ॥ श्लो
 कः ॥ ध्याना यनं ब्रह्मसिंतं ब्रह्म धरोषभा सारुणा यिततनु द्विजकृदपंक्ति ॥ ध्यायेत्सुदृक्क
 हरे वसितस्य विष्टमो भैरव्या र्जयार्पितमनानपृथग्द्विद्वेत् ॥ २२ ॥ अर्थः ॥ अने यो गी जेते यो ता
 ना हृदया काशने विषे जगाणा जे विष्टु वा सुदेव ते तुं जे अति शोह सवुं ते तुं ध्यान करे ॥ ते अति शो

ते

ह सवुं के वुं छे तो अति सुंदर छे माठे पयल विना ज ध्यान मां स्फुरि आवे एवुं अने अति शोघाटी ए
 वा जे रक्त हो वनिकां तिते एकरिने राता जगाणा ता एवाने सुदृक्कने मो गरा निकलिस रषा एवा जे
 दांत ते निशो भे छे पंक्ति जेने विषे एवुं छे ॥ अने ये मे करिने आई के तां भा निरावा जे भक्ति ते एकरिने
 एविरिलेह मता जे भगवानना मूर्त्तितेने विषे अर्पण कसुं छे मन जे ए एवो थको जोगी जे ते भगवा
 न विना विजा आकार माने जो वाने नइ छे ॥ २३ ॥ श्लोकः ॥ एवंहरो भगवतिष्ठति लब्ध भावो भक्त्या
 इव हृदय उत्सुकः प्रमोदात् ॥ अर्त्कं ब्रवाप्य कज्या मुकुरथ मानसच्चापि विनवद्वि शंगुण
 तो वियुं क्ते ॥ २३ ॥ अर्थः ॥ अने एविरिले वा सुदेव भगवानना मूर्त्तिने ध्याने करिने ते वा सुं
 देव भगवानने विषे पा म्यो छे अति शो भाव के तां प्रेम जे ए एवो अने प्रेम भक्तिये करिने श्री
 गयुं छे हृदय जे तुं एवो अने अति आनंद थका उभो थयां छे शरीर नां रो मजे नां एवो अ
 ने उक्तं गजे भगवानने अंगो अंग मलवाना इ छे ते एकरिने एवरती जे आसुनी कलाते ए

क. गी. रा.
५३

मअदैववशाडुपेतं वा सोयथापरिकृतं मदिरामदांधः ॥ ३४ ॥ अर्थः ॥ अने वरमके तो
भगवाननी मस्त्रिने विषे मनना आर्यांतिक लय रूपस्त्रिने पोम्पो एवो जे ए जावन्तु क्क मि
दुयो गाते जे ते जे माटे ए नो जाव बुद्ध स्व रूपने एकत्व परी पोम्पो छेने भगवानने साक्षात्कारे
देषे छे ते माटे पोतानो देह आसन थकी उग्रो अथवा उबिने ते आसन उपर उभोर ह्यो अथवा
प्रारब्धकर्म वराथकी ते आसन थकी चाव्यो अथवा प्रारब्धकर्म वराथकी ते आसन उपर
आयो एवो जे पोतानो देह तेने नथी देषतो के तो देह ना जां ए परा नि अयंत विस्मृति था
य छे ॥ जैम मदिराने मदे करिने अथ यो जे पुरुष ते जे ते पोतानिके उरने विषे पेखुं जैव स्त्रते
रह्युं होय अथवा पुत्रा गयुं होय तेने नथी देषती ते मरा योगी नो जाव भगवानने सुखे करिने
मन्त्र थकी पोताना देहने नथी देषतो ॥ ३४ ॥ श्लोकः ॥ देहोपि देववशागः खलुकर्मया क्क वा
रं भंकं प्रति समीक्षत एवमासुः ॥ तं मप्रपंचमधिरूढ समाधियोगः स्वाप्नं पुनर्न भजते प्रतिबु

अ. ४
५३

द्वस्तुः ॥ ३८ ॥ अर्थः ॥ अने प्रारब्धकर्मने वरा एवो जे ए योगी नो देह ते जे ते जे कर्मै करिने पो
ते रवां ए गो छे ते कर्मनो भोग ज्यां हां सुधा छे त्यां हां सुधा ए ए इन्द्रियोने अंतः करण ते गो सहि
त जावे ज छे ए परा मरि नथी जातो ॥ अने सिद्धकर्मो छे समाधि यंत अर्थां गयो जे ए एवो ने सा
क्षात्करो जां ए पुं छे बुद्ध स्व रूप जे ए एवो जे योगी ते जे ते पुत्र कलत्रादिके सहित एवो जे ते स्व प्रकृत्य
देह तेने वली नथी भजतो के तां तेने विषे अरं ममत्वने नथी करतो ॥ ३८ ॥ श्लोकः ॥ यथा पुत्राश्च
विज्ञात्वा पृथक् प्रार्थयते अप्यात्मत्वनाभिमताद्देहादेः पुरुषस्यथा ॥ ३८ ॥ अर्थः ॥ अ
ने जे म अतिरो लेह वरा थकी आत्मपणो करिने मां न्या जे पुत्रने धन ते थकी मनुष्य जे ते थक
जणा य छे ते मदे ह ईन्द्रियोने अंतः करण ते थकी पुरुष जे पोतानो जीवात्मा ते जे ते ए जोगी ने पृथ
क जणा य छे ॥ ३८ ॥ श्लोकः ॥ जाय स्वप्नः सुषुप्तं च गुणातो बुद्धिश्च नयः ॥ तामां विजज्ञाणी जीवः
साक्षित्वेन विनिश्चितः ॥ ४० ॥ अर्थः ॥ अने जाग्रत स्वप्न सुषुप्ति ए जे बुद्धि निश्चिते जे ते गु

श्लोकः

क. गी. टी.
५५

लोक रिने छे ॥ अने ते बुद्धि निवृत्ति थकी जीव जे ते विजज्ञाणे ने रात्रवस्त्राना साक्षि पणो क
रिने मोटा साधु ते मणो निश्चैक स्यो छे ए विरित्ये रायोगा ने जगा य छे ॥ ४० ॥ श्लोकः ॥ यद्यो
स्युकादिस्यु लिंगाद्गु माद्वापि स्वसंभवात् ॥ अप्यात्मत्वेनाभिमतद्यथाग्निः पृथग्युः स्युकात्
॥ ४१ ॥ अर्थः ॥ अने वेला जे मउः स्युक जे बलतुंकाष्ट ते थकि अग्नि जे ते नो थो छे अने जे मउः स्यु
क थकी नो थो छे ते मज अग्नि थकी उत्य न थयो जे विस्फु लिंगने धूम ते थकी पणो अग्नि जे
जे ते नो थो छे अने उः स्युक विस्फु लिंगने धूम रात्रो अग्नि ना स्वरूप पणो मां न्या छे तो पण ए
त्रगो थकी अग्नि जे ते नो थो ज छे ॥ ४१ ॥ श्लोकः ॥ भूतैर्द्रियांतः करणात्प्रधाना जीव संज्ञि
तात् ॥ आत्मा तथा पृथक् दृष्टा भगवान्ब्रह्म संज्ञितः ॥ ४२ ॥ अर्थः ॥ ते मभूत ईंद्रियो ने अंतः
करणा ते थकी जीवात्मा जे ते पृथक् छे अने ते जीवात्मा थकी दृष्टा जे वैराज्युरुष ते जे ते पृथक्
क छे अने पृथान् पृक्त थकी ब्रह्म छे नाम जे नुं रावा जे भगवान् क्षेत्रज्ञ ते जे ते पृथक् छे ॥

अ. ५

५५

ए विरित्ये जं गाने रायोगा जे ते वैराज्युरुष सा थेने ब्रह्म सा थेयो ताना जीवात्माना एकत्व प
णो ने करे छे ॥ ४२ ॥ श्लोकः ॥ सर्वभूतेषु धात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ॥ ईक्षेतानस्य भावेन भूतै
ष्विव तदात्मनाम् ॥ ४३ ॥ अर्थः ॥ अने दृष्टा एवा जे ब्रह्म ते जे ते सर्वभूत प्राणिमात्रने विषे अंतर्था
मिपणो करिने व्यापक छे ने सर्वभूत प्राणिमात्रना आधार छे ते ब्रह्म संघा थै ए एकत्व पणो ने थो
स्यो एवो जे रायोगा ते जे ते ब्रह्म संघा थै अने नस्य भाव छे ए हेतुमाटे सर्वभूत प्राणिमात्रने विषे थो
ताना आत्माने व्यापक देषे छे अने सर्वभूत प्राणिमात्रने थो नाना आत्माने विषे देषे छे जे मस्वेद
जज्जि जजरा युजने अं उजरा चार घां एपना जे जीव ते मने विषे पंचमहा भूत जे ते ते मना देह रूपे
करिने रह्या छे ने ते मना आधार पणो रह्या छे ते म ॥ ४३ ॥ श्लोकः ॥ स्वयोनियुयथा न्योतिरेकं ना
नापृतीयते ॥ योनीनां गुणवैषम्यां पृक्तौ स्थितः ॥ ४४ ॥ अर्थः ॥ अने जे मयोता नियोनि जे
काष्ट ते मने विषे रह्यो जे एक अग्नि ते जे ते ते काष्ठना गुण जे लाबोतुंको यो लो रत्यादिक अ

तथा भूत्वा

क. गा. टी.
५५

नेककार्यतेनाविषमपरायकीनानाप्रकारनोजराणयञ्जेतेमयुक्ततिनेविषेरह्याजेराकयुरु
षट्छाब्रह्मतेनेतेषुक्ततिनागुणुंविषमपरांजेदेवमनुष्यादिकआकारुंविचित्रपरांते
शुकीफलप्रदानारूपेकरिनेनानाप्रकारेणयञ्जे ॥ ४४ ॥ **श्लोकः** ॥ तस्मादिमांस्वायुक्तति
देवीमदमदात्मिकाम ॥ दुर्विभाव्यापराभावस्वरूपेणावतिष्ठते ॥ ४५ ॥ **इति श्रीमद्भागवतम**
हापुराणे पारमहंस्यसंहितायां तृतीयस्कंधे कपिलगीतायां योगशास्त्रे श्रीकपिलदेवक
तिसंवादेऽष्टागयोगनिरूपणानामावतुष्टौऽध्यायः ॥ ४ ॥ **अर्थः** ॥ अनेजेहेतुमाटेरायुक्तति
जेतेराब्रह्मयगानेपांम्योजेयोतानोआत्मातेनेविषेपरांनानाप्रकारनाभेवनेदेषाउछेतेकार
णपरांमाटेयोतानिजेरायुक्ततिनेपूर्वकह्युंजेवासुदेवभगवाननुंध्यानतेनाबलेकरिनेयरा
भवपमाउनेरायोगिजेतेब्रह्मरूपेकरिनेमाराधामनेविषेरहेछे ॥ तेयुक्ततिकेवीछेतोदेवीके
तांदेवजेभगवानवासुदेवतेनिराक्तिछेअनेकार्यकारणरूपेछेअनेभगवानवासुदेवनाउ

अ. ४

५५

पासनाविनाविजाकोयसाधनेकरिनेपरांतरायराबीछे ॥ ४५ ॥ ॥ एरित्ये श्रीमद्भा
गवतनामेजेमोदुपुराणपारमहंसनिंसंहितारूपतेनेविषेजेतृतीयस्कंधेमांकपिलगी
तारूपजेयोगशास्त्रतेनेविषेजे श्रीकपिलदेवकृतिनीसंवादानेनेविषेअष्टांगयोगनुंनिरू
पणारूपस्युणानामेवौश्रोत्रध्यायजेतेसंपूर्णश्रयो ॥ ४ ॥ ॥ पूर्ववोशात्रध्यायनेविषेअ
ष्टागयोगेकरिनेयोगीनेआत्यतिकीगतिकहा ॥ अनेहवेआपांचमात्रध्यायनेविषेगु
णात्मकभक्तिनुंस्वरूपनेनिर्गुणभक्तिनुंस्वरूपनेकालनुंस्वरूपतेनेकहेछे ॥ देवकृति
रुवाच ॥ **श्लोकः** ॥ ब्रह्मणमहदादीनांप्रकृतैः पुरुषस्य च स्वरूपं ब्रह्मतेऽमीषायेन तत्पारमा
र्थिकम ॥ यथासांख्येषु कथितं यन्मूलं तत्प्रचक्षते ऋक्पिगोस्य मेमांशु द्विवित्तरतः प्रजो
शा ॥ **अर्थः** ॥ देवकृतिमाताजेतेकपिलदेवप्रत्येपुछेछेदेवगवनहेप्रजोमहदादिकतत्त्वनेप्रकृति
नेपुरुषरामनुंजेब्रह्मणतेजेसांख्यशास्त्रमांजेविरित्येछेतेविरित्येतमेतेगोमुनेकह्युंजेब्रह्मणक

ते

क० गा० टी०
५६

स

ना

रिने सर्वे नु यथा र्थस्वरूपजेतेष्ट पकपणे जणा यछे ॥ अने ए सर्वे नां लक्षणं ज्ञातां गावानुं प्रयोजन
 श्रुते ती ए मजां गिनने विषे प्रक्रियोग करवो ए छे ए म मोटा पुरुषक हे छे के ता ए सर्वे लक्षणं स्वरूप
 रूपजां गि ये ती ए सर्वे कर तां प्रगवान ती अधिक महत्ता जणा यतारे ए प्रगवानने विषे जीवने
 प्रक्रियोग था य छे ए वी जे प्रक्रियोग ते ना जे मा गति ने विस्तारे करि ने मुने कहो ॥ १ ॥ २ ॥ **श्लोक**
 ॥ विरा गो ये च पु रु षो भ ग व न् सर्व तो भ वे त् ॥ आ च ह् व जी व लो क स्य वि वि धा म म सं सृ तीः
 ३ ॥ **अर्थः** ॥ हे प्रग व न आ जे सर्व जी व लो क ते ने क र्मे क रि ने जे ना ना प्र कार ना सं सृ ति यो छे ते
 सं सृ ति यो ने मु ने त मे क हो जे सं सृ ति यो ने के हे वै क रि ने आ जी व जे ते दे हा दि क सर्व प तार्थ ने
 विषे य ति ये र हि त ए वो था य ॥ ३ ॥ **श्लोकः** ॥ काल स्य च रू प स्य परे षां च पर स्य ते स्वरूपे व
 त कु र्वं ति य द्दे तोः कु रा लं ज नाः ॥ ४ ॥ **अर्थः** ॥ अ ने मो टो छे य ता प जे ती ए वी ने पर जे त्र स्या दि क ते म
 नो नि यं ता ए वी ने त मे छी आ जे ना ए वी जे काल ते मुं जे स्वरूप ते मुं ने क हो अ ने जे काल नो भ य

अ० ५
ने भ ग वा

५६

पा

छे ए हे तु मा टे ज न जे ते कु रा ल जे पु न्य ते ने क रे छे ॥ ४ ॥ **श्लोकः** ॥ लो क स्य मि थ्या भि म ते र व द्नु ष
 श्चि रं ष सु त स्य त म स्य ना अ ये ॥ आं त स्य क र्म स नु वि द्वा धि या त्वा वि रा साः कि ल यो ग भा
 स्करः ॥ ५ ॥ **अर्थः** ॥ हे भ ग व न् अ र व द्नु के तां अ ज्ञा नि ए वो अ ने मि थ्या जे दे हा दि क ते ने वि
 षे छे अ र क र जे ने ए वी अ ने क र्म ने वि षे आ स क्त ए वी जे बु द्धि ते रो क रि ने आं त के
 तां था को ए वो अ नि अ र ए वो जे सं सार रू पी अं ध कार ते ने विषे व द्नु का ल यि स्त नो ए वो
 जे आ लो क ते ने ज गा उ व नि अ र्थे के तां ज्ञान दे वानि अ र्थे नि अ ज्ञान ने टा ल वानि अ र्थे त मे
 जे ते वै रा ग्ये स हि न ए वो च क्रि यो ग सां ख्य यो ग नि अं धां ग ते ने प्र का श ना रा सूर्य व्र ग ढ थ
 या छी के तां ए च क्रि यो ग दि क रा स्त्रे क रि ने जी वु ने ज्ञान नो उ प हे श क रो छी ने अ
 ज्ञान रू प अं ध कार ने टा लो छी ए वा त मे छी ॥ ५ ॥ **प्रमि त्रे य उ वा च ॥ श्लोकः** ॥ इ ति
 मा तु र्व चः श्ले षां प्र ति ने श्म त्हा मु निः आ व ज षि क्त रु षे ष व्री त स्ता क रु णा र्हितः ६

योग

क. गी. टी.
५७

॥ अर्थः ॥ एक स्थाने मैत्रेयकथिते विदुरस्यैके देहे जे हे ऊरु श्रेष्ठ के तां ऊरु ऊरु ने विशेषे
घरावा विदुरजा महा सुनि एवा जेक पिल देव ते जे ते एरित्य सुं जे पोतानी माता लुं सुं दरवचन ते
नेव बाणी नेषम नथयाथकने पोतानी माता उपर जे पोता ने दया आ वि ते गो करि ने पांडां
णाथका ते देवरू तिपुत्ये बोलता हवा ॥ ६ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्लोकः ॥ भक्तियोगो बहु
विधो मार्गैर्भाविनि भाव्यते ॥ स्वभावगुणामार्गेषु संभावो विविद्यते ॥ ७ ॥ अर्थः ॥ हे भावि
निके तां मारे विषे छे स्नेह जे ने एवां देवरू ति माता भक्तियोगे ते मार्ग जे भक्ति करवाना भेद ते रो
करि ने बहु प्रकारे जणाय छे ते भक्ति ना करनारा जे पुरुष तेना स्वभावरूप एवा गुण जे तमो गु
णादिक ते निवृत्ति ने भेद करि ने ते पुरुष नो भाव जे अंतःकरण नो अग्नि प्राय ते जे ते भेद पां मे छे
के तां फलना मेक ल्यथका भक्ति नो भेद छे ॥ ७ ॥ श्लोकः ॥ अभिसंधाय यद्भि सांदंभं मास्यं
मेव वा ॥ संरंभी भिन्नहृत्भावं मयि कुर्यात्सतामसः ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ हे मात संरंभी के तो को धाने पि

पर
ग
५७

न हक के तां पोता ना देह ने ने पोताना संबधि ने जे सुख दुःख था तुं होय ते ने ने बिजाने सुख दुः
ख था तुं होय ते ने बरोबर न देषे एवो जे पुरुष ते जे ते पोताना सुख ने अर्थे बिजानी हिंसानी संक
त्य करि ने प्रति मारूप जे कुं ते मारे विषे भक्ति ने करे ते अंधमता मसा भक्त के हे वाय अने दंभ जे स्त्री
धनादिक ना प्राप्ति ने अर्थे उपरथि भक्ति जणाववो एरित्य सुं जेक यव ते नो मनसा संकत्य करि
ने जे पुरुष मारि प्रतिमाने विषे भक्ति ने करे ते मध्यमता मसा भक्त के हे वाय ॥ अने मत्सर नो संक
त्य करि ने के तां बिजाने पूजा कर ता देषा ते ने निर्घाये करि ने मारि प्रतिमाने विषे भक्ति ने करे ते उ
त्तमता मसा भक्त के हे वाय ॥ ८ ॥ श्लोकः ॥ विषयानभिसंधाय शरीरं चर्यं मेव च ॥ अर्वादाव
र्चयेद्यो मां दृश्यमावः सराजसः ॥ ९ ॥ अर्थः ॥ अने पोताने विषे ने बिजाने विषे सुख दुःख ने सम
न देष तो एवो जे राजसी भक्त ते पणत्राणकार नो छे ते मां जे विषय सुख ने पां मवानो संकत्य रा
षि ने प्रतिमादिक ने विषे मुने पूजे ते क निष्ठ राजसी भक्त के हे वाय ॥ अने जगत मां पोतानी यश

वधारवानोसंकल्पराषिनेषतिमादिकनेविषेमुनेषु जेतेमध्यमराजसाभक्तकेहेवाय ॥
 अनेइंद्रादिकनालोकनाभोगीश्वर्यनेयांमवानोसंकल्पराषिनेषतिमादिकनेविषेमुनेषु
 जेतेउत्तमराजसाभक्तकेहेवाय ॥ ८ ॥ **श्लोकः** ॥ कर्मनिर्हारमुद्दिश्यपरस्मिन्वातदपंगम ॥
 यजेद्यस्यमितिवाप्यथावःसमात्तिकः ॥ १० ॥ **अर्थः** ॥ अनेदृष्टग्रावकेतांपोतानेविषे
 नेबिजानेविषेसुखदुःखनेसमनदेसतोरवोजेसात्तिकभक्ततेषात्राण्यकारनोछेतेमांजे
 पोतानायापनेटालवानोउद्देशकरिनेषतिमानेविषेमुनेषु जेतेकनिष्टसात्तिकभक्तकेहे
 वाय ॥ अनेजेभक्तयज्ञदानव्रततपआदिकजेपुन्यकर्मनेकरेतेसुपरिमितफलनइ
 छेनेअपरिमितफलनइछेतोयकोषतिमासूयवावोयरमेश्वरजेइंतेमारेविषेतेसुपयक
 मंसुअर्थणकरेतेमध्यमसात्तिकभक्तकेहेवाय ॥ अनेइंतोभगवानोवेवांणादासंछेते
 मारेतोभगवाननेपूजवानेयजवाजाविरित्येजेसुनेभजेतेउत्तमसात्तिकभक्तकेहेवाय ॥

॥ १० ॥ **श्लोकः** ॥ मरुणाश्रुतिमात्रेणमयिसर्वगुहाशये ॥ मनोगतिरविच्छिन्नायथागंगां भसौ
 बुधौ ॥ ११ ॥ लक्षणां भक्तिं योगस्य निर्गुणास्य ह्यदाहृतम ॥ अहेतुक्यव्यवहिताया भक्तिः पुरु
 षोत्तमे ॥ १२ ॥ हेमातसर्वनीअंतर्यामीणवोयुरुषोत्तमवास्तुदेवजेइंतेमारेविषेमारागुणजेअव
 तारचरित्रनेनेअवणामात्रेकरिनेसर्वक्रियाकरतेसतेमननागतिनिरंतरहेजेमर्गगानाजलनि
 गतिसमुद्रनेविषेअखंडरेहेछेतेममारेविषेनिरंतरमनचाहृत्तिरहेतेजेनिर्गुणाभक्तियोगनुंज
 द्दाराकसंछेतेनिर्गुणाभक्तिकेवाछेतोअहेतुकीकेतानिष्कामछेअनेअव्यवहितकेतांमि
 द्विरोश्वर्यादिकरूपजेअंतरायतेजेनेविषेआजीआवेनहिावाछेअनेएविरित्यनाभक्तिजे
 नेहोयतेमारा निर्गुणाभक्तकेहेवाय ॥ ११ ॥ **श्लोकः** ॥ सालोक्यसाधिसामाप्यसारूप्यैकत्वमप्यु
 ता ॥ वीयमानेन गुरुं तिविनामसैवनेजनाः ॥ १२ ॥ **अर्थः** ॥ अनेतेमारा निर्गुणाएकांतिकभक्त
 जनकेवाछेतोसालोक्यजेइंजेलोकमारेहेतोहंतोलेलोकमारेहेवुंकेतां वैकुंठलोकमारेहेवुं

अर्थः

क. ग. ठा
५६

णमाराजेवांरो श्वर्यनायातिनदी अने साष्टि जे वैकुंठ लोकां मारे हेवुं ते मारा जे बुंरो श्वर्यपां
मवुं के तां माहाराजाधिराजावो जे उं ते मारि आगल खुवराजपदवीये रे हेवुं अने सा मीप्य
जे वैकुंठ लोकां ने विषे मारे समाये रे हेवुं के तां माहाराजाधिराजावो जे उं ते मारो समाये समास
दशेने वेसवुं ॥ अने सा रूप्य जे वैकुंठ ने विषे रे हेवुं ने मारा मूरुं रूपयां मवुं ने ते रूप्ये पा म्यां
जे सरुवते ने मदे खुं सरुवरतवुं अने राक लजे वैकुंठ ने विषे जे मारि मूर्ति ते ने विषे खे शक रिने
रे हेवुं पां चषकार निमुक्ति रूप्य जे बुद्ध्यादिक सर्व ने दुर्लभा वुं सरुवने रो श्वर्य ते ने उं जे ते मा
रा राकांतिक निगुं पा भक्त ने दे उं तो पा रा जो पां चषकार नी मुक्ति ने विषे लक्ष्मी निषे वे मारा
मेवान होय तो ते ने मारा निगुं पा राकांतिक भक्त जे ते न थाय हण कर ता के मजे ते भक्त अति
विद्वत्ता छे माटे रा मजो छे जे पां चषकार नी मुक्ति रूप्य जे फल छे ते जे ते पूर्व साधन काल
ने विषे भगवान नी नवधा भक्तिये करि ने करि जे से वा ते रो करि ने थयुं छे माटे मे वा विना रा मु

अ. ५
५
५६

क्ति ने न था इच्छता अने ए से वा ने ज पर म फल रूप्य माने छे ने पर म सरुवरूप्य माने छे ॥ १३ ॥ श्लो
कः ॥ स रा व भक्तियोगा र्थ्य आ संतिक उदा हृतः ॥ ये ना ति ब्रज्य त्रिगु रा म द्वा वा यी प पद्य ते ॥
१४ ॥ अर्थः ॥ अने रा वो जे आ भक्तियोग ते जे ते ज रा पां चषकार नी मुक्ति ना सरुवरुथ कि पा रा अ
धिक सरुवने ते भक्त ने प मा उ रा वो अति श्रेष्ठ क ह्यो छे अने जे भक्तियोगे करि ने ते मारो भक्त जे
ते सत्वरजत मारा रा गु रा ने श्री लंघि ने मारो भाव जे बुद्ध्या पां ते ने पां मे छे अने बुद्ध्या रूप्य को श्र
क नार व ध वष क्ता द मन का दिक अंबरा य धिय वत रा म नी ये वे मारि भक्ति ने करे छे ॥ १४ ॥ श्लो
कः ॥ निषे वि ता ना नि मि त्तै न स्व ध मे रा म हा य सा ॥ क्रि या यो गे न रा स्ते न ना ति हिं से रा नि य द्य
ः ॥ १५ ॥ अर्थः ॥ हवे रा वि जे निगुं पा भक्ति ते जे ते साधने करि ने थाय ते साधन ने के हे छे हे मा
तरु डि रि त्ये पा म्यो रा वो जे जो ता ना व रा म स बंधि नि का म ध र्म ते रो करि ने अने
न थि अति शो हिं सा जे ने विषे रा वो जे श्रद्धा ये यु क्त ने नि का म रा वो क्रि या यो ग जे नि त्ये

क. गा. टी
६०

चकाले भगवाननी पूजा करवी तथा विष्णुयागादिक करवाते गोक रिने ॥ १५ ॥ श्लोकः ॥ मद्दि
ष्ट्यदर्शनस्य शो पूजास्तु त्पुत्रिवंदनैः ॥ भूतेषु मन्नावनया मत्वेनासंगमेन च ॥ १६ ॥ अर्थः ॥ अ
ने मद्दिष्ट्यजे मारिषु ति माते तु दर्शनस्य शो पूजास्तु तिने न मस्कारते गोक रिने अने सर्व भूत
ने विषे अंतर्था मिरूपेक रिने भगवानरथा छे रा विरित्यनी जे मारि भावना ते गोक रिने अने मत्व
जे निर्भयपणुं ते गोक रिने अने अने संगम जे विषयने विषे वैराग्य ते गोक रिने ॥ १६ ॥ श्लोकः ॥ म
हता बद्ध माने नदी नाना मनुकं पया ॥ मैत्र्या वैवात्म तु ल्येषु यमेन नियमेन च ॥ १७ ॥ अर्थः ॥ अ
ने महतपुरुष जे साधते मनु बद्ध सन्मान करवुं ते गोक रिने अने दी न जन होय ते उपरदया क
रवा ते गोक रिने अने पोता सरथा जे साधते ने विषे मित्रता राषवो ते गोक रिने अने अहिंसा
१ मत्यश्चोरिन करवी अने संग धल ज्जाय अने संवयद आसि क्य उबल सवय ट मौन धस्तिरप
णुं १० क्षमा ११ अने भयशरा बारष कारना जे यमे ते गोक रिने अने आभंतर शौच १ बाह्य शौच

अ. ५

६०

जपरतप धर्मो मय अद्याद अतिथिनुं सन्मान य भगवाननी पूजा ८ तीर्था टन ९
परमार्थ करवो १० संतोष राषवो ११ आचार्यनी सेवा करवो १२ राबारषका
रना जे नियम ते गोक रिने ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ आध्यात्मिकानु श्रवणात्नाम संकी
र्त्तनाच्च म ॥ आर्जवेनार्यसंगेन निरहंक्रियया तथा ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ अने आ
ध्यात्मिक जे सांख्यशास्त्रनेयो गरास्त्रने भक्ति शास्त्रनेना श्रवणाथकी
अने मारा नामना संकी र्त्तनथकी अने आर्जव जे सरलपणुं ते गोक रिने
अने मोटा साधनी जे समागम ते गोक रि अने देहाभिमाननो त्याग करवी
ते गोक रिने ॥ १८ ॥ श्लोकः ॥ मद्मं रणो गुणै रेतैः परिसंशुद्ध आरायः ॥ पुरु
षस्यो जसा भ्येति शतमात्रगुणा हि माम् ॥ १९ ॥ अर्थः ॥ मद्मं जे भागवत

क. गी. टी
६१

धर्मतेणोयुक्तगवो जेयुरुषतेसुं पूर्वकल्या जेणस्वधर्मादिकगुणतेणोकरिनेअतिशोअद्ययुजेवित्ततेजेतेसांभल्याछेगुणजेणारावो जेकुं ते मुनेययासविनायामेछेकेतां एतुं चित्तजेतेनिरंतरअखंडमारेविषेजुरेहेछेएनेनिर्गुणभक्तिकहीये ॥१६॥ श्लोकः ॥ यथावातरयोघ्राणामाष्टंके गंधआश्रायात् एवेयोगरतेवैतश्चात्मानमविकारियत् ॥२०॥ अर्थः ॥ अनेवायु छेरथकेतांपमाउनारोजेणोएवोजेगंधतेजेते जेमपोतानेरह्यानुंखानक जेयुष्यादिक तेथकीआविनेघ्राणांश्रियनेयामेछेतेमयीगजेपूर्वकह्यास्वधर्मादिकसाधनतेनेविषेप्राती मानराबुंनेविकारैरहितराबुंजेराभक्तसुं चित्ततेजेतेमुनयामेछे ॥२०॥ श्लोकः ॥ अहंसंवेषुभूते शुभतात्मावस्त्रितः सदा तमवज्ञायमामर्त्यः कुरुतेर्चाविउंबनम् ॥२१॥ अर्थः ॥ हवेणरित्यनोपूर्वके ६१

ह्योजेनिर्गुणभक्ततेणोकोईजावघाणामात्रनोप्रोहनकरेतोसाधनोनेब्राह्मणानोप्रोहो करेजेकेममाटेणानिभक्तिमांतोकोईरित्यनुंविघ्नआवेजनहाअनेतामसीराजसीनेसाविकोएत्रणपकारनापूर्वकह्याजेभक्ततेतोभेददृष्टिवाजाछेनेयौतयौतानास्वभावनेअनुसारंभक्तिनेकरेछेनेयुतिमानेविषेयुजनकरेछेमाटेयमादेकरिनेजोकोईमहतपुरुषनोनेब्राह्मणानोअपराधकरेतोएनिभक्तिनिष्कलध्यायनेनिर्गुणभक्तिनेनयामेमाटेएत्रणपकारनाभक्तनेकोईजावघाणामात्रनोप्रोहनकरवोनेयथायोग्यसम्मानकरबुंएमकेहेछे हेमातसर्वभूतघाणामात्रनोअंतर्थाभिरावोजेकुंतेकुंजेतेनिरंतरसर्वभूतनेविषेरह्योछेतेमारिअवगणानाकरिनेमनुष्यजेतेयुतिमानेविषेमारुंयुजनकरेछेतेएयुजननथीकरतौएतो मारिपूजानीदेशीकाटेछे ॥२१॥ श्लोकः ॥ योमांसवेषुभूतेषु संतमात्मानमाश्वरमाहिवाचां भजतेमौढ्याङ्गसम्येवजुहोतिसः ॥२२॥ अर्थः ॥ अनेवलीसर्वभूतघाणामात्रनेविषेरह्योने

अंतर्गामीने ईश्वर एवो जेऊं ते मारो त्या गक र्शिनै केतां भूत प्राणिमात्र नो अंतर्गामी एवो जेऊं
 ते मारो तिरस्कार करिने अने मूर्खपणा थको जे पुरुष प्रती माने पूजे छे ते जे ते राघने विषे ज हो मे
 छे पराप्रतिमा पूजन तुं फल नथी पां मतो ॥२२॥ श्लोकः ॥ द्विषतः परकाये मानि नो भिन्नदर्शि
 नः ॥ भूतेषु बहु वैरस्य न मनः शान्तिमुच्छति ॥२३॥ अर्थः ॥ अने विजाना देहने विषे अंतर्गामी
 पणोरह्यो एवो जेऊं ते मारो छे अने करतो ने मानिने भेद दर्शो ने भूत प्राणिमात्रने विषे बांधुं छे वै
 र जे एवो जे पुरुष ते तुं मन जे ते केवल प्रतीमा पूजने करिने शान्तिने नथी पां मतुं केतां काम
 तुं केतां काम को धलो भादिके करिने व्याकुल पयाय छे ॥२३॥ श्लोकः ॥ अहमुच्चावचैर्द्वैः क्रि
 त्ययो त्यन्नयानघे ॥ नैव तु श्येऽर्वितोर्वायो भूतग्यामावभामिनः ॥२४॥ अर्थः ॥ हे अने अने केतां
 निव्यापरावां देवरूतिमाता उत्तममध्यम एवां उच्यते नाना प्रकारनी पूजा सामग्रीयो ते गोक
 रिने उत्यन्नथ इज्जै पूजनरूप क्रियाते गी करिने प्रतीमाने विषे पूज्यो एवो जेऊं तेऊं जे ते सर्व

तना अप्रमान नो करनारो जे पुरुष तेने प्रसन्न नथी जथानो ॥२४॥ श्लोकः ॥ अर्वादावर्चये
 तावदाश्वरं मांसकर्मरुत यावन्न वेदस्वरूदिसर्व भूतेषु स्थितम् ॥२५॥ अर्थः ॥ माटे सर्व
 भूत प्राणिमात्रने विषे अंतर्गामी पणोरह्यो ने ईश्वर एवो जेऊं ते सुने ज्यो हां संधी निगुण भक्ति
 ये करिने पोताना रुदयने विषे निरंतर साक्षात न देषे त्यां हां संधी पोताना वरणां प्रमधर्म
 ने यो गपरावां जे कर्म तेने करती थको प्रतीमाने विषे मुंने पूजेने कोइ भूत प्राणिमात्र नो डोह
 न करे तो एने उपर ऊं प्रसन्न थाउं ने ए मारो निगुण भक्त्याय ॥२५॥ श्लोकः ॥ आत्मनश्च
 परस्मादिष्यः करोत्यंतरोदरम् ॥ तस्य भिन्नहृत्शीमृत्युर्विदधे भयसुखगाम ॥२६॥ अर्थः ॥ अ
 ने पूजानी करनारो जे पुरुष ते जे ते पोतानेने बिजाजन नाम मध्यमां अत्यभेदने पराकरे छे केतां वि
 जाजी वने उः स्वदेईनेने ते तुं धनादीक लेईने पोताना देह तुंने पोताना उहुं बिलुं पोषणा करे छे ए
 वो भेद दृष्टिवालो जे ते पुरुष तेने मृत्युरूपा एवो जेऊं ते जे ते महाघोर भयने करुं छुं ॥२६॥ श्लो

कः ॥ अथ मांसं सर्वं भूतैः शुभूतात्मानं कृतालयम् ॥ अहं ये हानमानाभ्यां मैत्र्याः भिन्नेन चक्षुषा ॥ २४ ॥ अर्थः ॥ राकाराया यणा माटे सर्वं भूतनो अंतर्था भिने सर्वं भूतने विषेक स्त्री छे निवास जेणो रावो जे कुंते मुने पु रुष जे ते दान मान मित्रताने अभेद दृष्टिते रो क रिने पूजे ॥ २४ ॥ श्लोकः ॥ जीवाः श्रेष्ठा ह्यजीवानां ततः प्राणा भूतः शुभे ततः सच्चिदाः प्रवरास्ततश्चेदिय ह त्तयः २८ ॥ अर्थः ॥ हृदे सर्वं भूतने विषे स्था जे भगवाने तेने दान माना दिक्के क रिने पूजवाते भूतने विषे न्युनाधिक परां छे माटे विवेके क रिने पूजवाते न्युनाधिक परां ने देषाडे छे हे शुभे के तां कल्याण रूप रावो देव कृति माता अजीव जे वायान उगो वां जुनां धान्य ते थका जीव जे वायां उगो वां धान्य ते श्रेष्ठ छे अने ते थका जल क रिने लीलां र हे रावां जे त्रणा दिक ते श्रेष्ठ छे अने ते थका सच्चि जे वंड मुं रं वा क मलने सूर्य मुं रं वा क मल तथारि सां मरा आदिक गां वृक्ष ते श्रेष्ठ छे अने ते थका र छियोनी छे ह त्तियुं जे मने रावां जे वृक्ष वे ली आदिक ते श्रेष्ठ छे के म जे वृक्ष वे ली आदी

क छे तेने अग्नि नो ताप लागे तो ध्रु जे छे ने रात्रि मां रू वे छे ने वायु विनायण अति निद्रा ये क रिने पजि जाय छे ने रु गंधि होय तो वृद्धि ने पा मेने नाला थायने डु गंधि होय तो रु काई जाय छे ने वे ली होय ते जोई ने वा उग्र पर च वे छे ने रा सर्वे नि वृद्धि ने अर्थे श्रेष्ठा धरा थाय छे ने कृप थ करे तो रु काई जाय छे रा विरि त्ये वृक्षादिक ने विषे रं छियोनी वृत्तियुं प्र सिद्ध जणाय छे ॥ २८ ॥ श्लोकः ॥ तत्रापि स्यश्च विदिस्यः प्रवरा रसवेदिनः ॥ तेभ्यो गंधविदः श्रेष्ठास्ततः राष्ट्रविदो वराः ॥ २९ ॥ अर्थः ॥ अने ते रं छियो नि वृत्तिवा ला जे जाव तेने विषे यण स्य र्शना जांण नारा जे वृक्षादिक ते थका र सना रं छियोना ज्ञानवा ला जे म ह्यदिक ते श्रेष्ठ छे अने ते थका गंधना जांण नारा जे भ्रमरा दिक ते श्रेष्ठ छे अने ते थका राष्ट्र ना जांण नारा जे सर्पादिक ते श्रेष्ठ छे ॥ २९ ॥ श्लोकः ॥ रूपभेदविदस्तत्र ततश्चोभयतो दतः ॥ तेषां बद्धुपदाः श्रेष्ठाश्चतुष्यादस्ततो द्विपातः ॥ ३० ॥ अर्थः ॥ अने ते थका रूपभेदना जांण नारा जे काकादिक ते श्रेष्ठ छे अने ते थका जे ने हे वे ने उग्र वे की रे दांत

होयरावाजेजावतेश्रेष्ठछेअनेतेथकाजेनेवडुपगहोयरावाजेजावतेश्रेष्ठछेअनेतेथकाजे
 नेचारपगहोयरावाजेजावतेश्रेष्ठछेअनेतेथकाविपगवालोजेमनुष्यतेश्रेष्ठछे ॥२७॥श्लो
 कः॥ततोवर्णाश्चत्वारस्तेषांब्राह्मणान्त्रिमःब्राह्मणोष्षपिवेदज्ञोह्यर्थज्ञोभ्यधिकस्ततः॥२
 १॥अर्थः॥अनेतेवैपगवालांजेमनुष्यतेनामध्यमांचारवर्णानाधर्मंमार्त्यांजेमनुष्यतेषछे
 अनेतेचारवर्णानामध्यनेविषेब्राह्मणजातिश्रेष्ठछेअनेनेब्राह्मणजातिमांयणजेवेदज्ञो
 णानारोब्राह्मणातेश्रेष्ठछेअनेतेथकावेदनाअर्थज्ञोजांणानारोब्राह्मणातेश्रेष्ठछे ॥२१॥श्लोक
 :॥अथेजासंशयछेत्तातःश्रेयान्स्वकर्मकृतं॥मुक्तसंगस्ततोभयान्नदोधाधर्ममात्मनः॥
 अर्थः॥अनेवेदनाअर्थनाजाणानाराथकावेदनाअर्थनासंशयनोछेदनारोजेब्राह्मणातेश्रे
 ष्छेअनेतेथकाजेवेदमांक्षोपोतानोवर्णाश्रमनोधर्मतेनेयथार्थपालेरावोहोयनेतेजेवे
 दनेजापोनहोयनेवेदनाअर्थनेनजाणतोहोयनेवेदनासंयनेछेदनेजाणतोहोयनेकेवलगा

यत्रामात्रभण्योहोयतोपरातेश्रेष्ठछे ॥ अनेराथकियणजेपोतानाधर्मनाफलनेनइछेअ
 नेआत्मनिष्ठथकोअन्यसंगनोत्यागकरेरावोजेब्राह्मणातेश्रेष्ठछे ॥२२॥श्लोकः॥तस्मान्म
 य्यपिंताशौषक्रियाधीत्यानिरंतरः॥मय्यर्यितात्मनःपुंसोमथिसंन्यस्तकर्मणः॥नपत्रयामि
 परंभूतमकर्तुःसमदर्शनात्॥२३॥अर्थः॥अनेतेआत्मनिष्ठथकापरांमारेविषेअर्पण
 करिछेसमग्रइंद्रियोनाक्रियानेधननेअतःकररातेजेगौरावोअनेमाराचिंतवननेनिरंतर
 करतोएवजेमाराकांतिकनिर्गुणभक्ततेश्रेष्ठछे ॥ अनेमारेविषेअर्पणकस्येछेमनजेगो
 रावोनेमारेविषेअर्पणकस्यांछेसर्वकर्मजेगौरावोनेअकर्ताकेतांआत्मनिष्ठपणोवरतवुंते
 णोकरिनेत्यागकस्योछेकर्मनेविषेकत्रीपणानोअभिमानजेगौरावोनेसमदर्शनकेतांपो
 तानेविषेनेविजानेविषेस्वरवडुःखनेतुल्यपणोदेषनारोएवोजेमाराकांतिकभक्ततेथका
 विजाकोईमनुष्यनेडुजेतेश्रेष्ठनर्थदिसतीकेताएसर्वकह्यातेनेविषेसर्वथिअधिकपणो

मानवायोग्यनेपूजबायोग्यतेराराकांतिकभक्तछे॥३३॥**श्लोकः**मनसं तानि चूतानि
 प्रणामं ह्युमानयन्॥इश्वरीजीवकलयाप्रविष्टोभगवानिति॥३४॥**अर्थः**अनेराराकां
 तिकभक्तविनाजेबिजां चारवर्णानांमनुष्यतेमांजेनेजेविरिस्तेघटेतेनेतेविरिस्तेनम
 स्कारकरेनेअन्नादिकनेदानेकरिनेजेमल्लोकमांघटेतेमसन्मानकरे॥अनेमनुष्य
 विनाचतुष्पादादिकजेजीवभूतप्राणिमात्रपूर्वेकह्यातेमनोमनवचनदेदेकरिने
 डोहनकरेअनेजेनेविषेजेविरीत्यनीदयाकरवीघटेतेनेविषेतेविरिस्तेनीदयाने
 करेकेमजेरासर्वेजीवनेविषेराजीवनांछभअछभकर्मजांणवानेअर्थनेतेनाफ
 लनेपमाजवानेअर्थअंतर्थांमिपरीकरिनेभगवानवासुदेवजेतेरह्याछेमाटेरषे
 कोईभूतनीडोहथायतोभगवानमारेणपरअप्रसन्नथायरांमजांणानेकोईनीडो
 हनकरे॥३५॥**श्लोकः**॥भक्तियोगश्चयोगश्चमयामानव्युदरितः॥ययोरैकतरेणौवयुरु

षःपुरुषं वजेत॥३५॥**अर्थः**॥हेमानविकेतांस्वायंभुमनुनीयुत्रिणां देवकृतिमातावि
 रिस्तेभक्तियोगनेअष्टांगयोगवजेतेमेतेरोतेमनेकह्यातेरावेमांथिजेराक्योतानेघास
 थयोहोयतेएकेकरिनेजआजीवजेतेपरमेश्वरनेयांमेहेतेमांजेभक्तियोगहेतेनेविषेश
 वणाकीर्त्तनादिकक्रियासुंधानयांहेनेतेक्रियायेकरिनेभगवाननिमूर्त्तिनेविषेचित्तनु
 एकाग्रयांसर्वकालेनिरंतरथायछे॥अनेयोगनेविषेयमनियमअसनादिकक्रियासुंध
 धानयांहेनेतेक्रियायेकरिनेभगवाननीमूर्त्तिनुंअरंडध्यानथायछेनेतेध्यानेकरिनेभ
 गवाननीमूर्त्तिनेविषेचित्तनुंएकाग्रयांसर्वकालेनिरंतरथायछेमाटेराविरित्येरावेयोग
 कह्यातेमांथिजेथिजेयोगसुखेथायतेनेतेयोगेकरिनेभगवानवासुदेवनेयांमवा॥अने
 जेसांख्ययोगकह्याछेतेगेकरिनेतोभगवाननोमाहात्मजरायनेअंतःकराणीअडि
 थायनेअहंममत्वनिनिवृत्तिथायनेअहंआत्मनिष्ठानेयामेनेपछेतेनेभक्तियोगनेअ

क. गी. टी.
६६

शंगयोगकरवानुं सामर्थ्यघातथायञ्चे ॥ २५ ॥ श्लोकौ ॥ रातद्गवतो रूयंबुद्धाराः परमात्मनः ॥ परंप्रधानं पुरुषं देवं कर्मविवेक्षितम् ॥ २६ ॥ रूपभेदास्य देदिव्यं काल इत्यभिधीयते ॥ भूतानां महदादीनां यतो भिन्नहवां भयम् ॥ २७ ॥ अर्थः ॥ हवे भक्तियोगसांख्ययोगान् अशंगयोगते सिद्धयथायञ्चे परारात्रो योगनासाधननोत्यागनकरेसाधनने विषेजरहेनेसाधननोजात्यागकरेती सिद्धययोञ्चे तो परामडिजायमाटेरासाधननारक्षाने अर्थे कालनास्वरूपनेके हेछे ॥ हेमातबुद्धने परमात्मा एवाजेवासुदेव भगवानतेतुं सर्वनियंता एवुं जेरा रूपतेने कालारित्येकहियेञ्चे येतेरूपकेवुं छे तो प्रधानने पुरुषपुत्रेकछे नेरा प्रधानने पुरुषधियपरकेतां एषरूतिपुरुषनेरातुं कार्यजे जगतने नीजेलयने विक्षेपतेतोर हितरावुं छे अनेदैवकेतां समगजवुं नेफलपदाता एवुं छे अनेपुरुषपुरुतिनेरातुं कार्यजे चिरातने समग्रजगतते मने कर्मकराववाने अर्थे छे चेष्टाजेनी एवुं छे अनेरासर्वनेपरिणामनेयमा

अ. ५

६६

उनारुं छेनेदिव्यकेतां अप्राकृतछे अनेवासुदेव भगवाननुं रूपरावाजे कालनेकेवाछे तो बुद्धां उनां सष्टाजे महत्त्वादिकचो विसतत्वरूपदेवते मने अनेभेददृष्टिवाला जे विजाबुद्धादिक ईश्वरने जीवरासर्वने जे कालथकी भयथायछे एवाछे ॥ २६ ॥ श्लोकः ॥ योतः प्रविश्य भूतानि भूतैरस्य खिलाश्रयः स विघ्नारयो धियसौ सौ कालः कलयतां प्रभुः ॥ २७ ॥ अर्थः ॥ अनेपुरुषपुरुतिआदिकसमग्रजगतना आश्रयरावाजे कालते जे ते सर्वभूतने मां हिषवे शकरिने भूते करिने जभूतनोसंहारकरेछे ॥ तेराकालकेवाछे तो विघ्नछे नामजेतुं रावाने अधियज्ञकेतां यज्ञनायवर्तकनेयज्ञनाफलपदातानेयज्ञनाभीक्षा एवा अने जगतने वशकरनाराजे शिवबुद्धादिक ईश्वरतेनायारा ईश्वर एवाछे ॥ २८ ॥ श्लोकः ॥ न चास्य कश्चिद्विद्यितो न इच्छो न च बांधवः ॥ आ विशात्मप्रमत्तो सौ प्रमत्तजनमंतकृतः ॥ २९ ॥ अर्थः ॥ अनेराजे कालतेने को ईवाहा लीनथानेको ईडेकरवा योग्यनथानेको ईबंधकपरानथी अने सर्वनी अंतर्जनाशतेने करनारा ने सावधा

क. ग. टी.
दृष्ट

नरावाजेरकालतेजेतेव्यावहारिक क्रियायकरिनेअसावधानरावोजेजनतेयवेराकरेछेके
तांतेनेनाराकरेछे ॥ ३० ॥ श्लोकः ॥ यद्गयाद्यातिवातोयंसूर्यस्तयतियद्गयात् ॥ यद्गयाद्वर्षते
देवोभगणीभातियद्गयात् ॥ ४० ॥ अर्थः ॥ अनेजेकालनाभयथकाआवायुजेतेवायछेनेजेना
भयथकासूर्यजेतेतयेछेनेजेनाभयथकाइंउजेतेवरसेछेनेजेनाभयथकाताराउंनोगणजेते
प्रकाशेछे ॥ ४० ॥ श्लोकः ॥ यद्गहनस्पतयोभीतालताश्रौषधिभिःसह ॥ स्वस्वेकालेभिर्गृह्णन्ति
पुष्यागिष्वफलानिव ॥ ४१ ॥ अर्थः ॥ अनेवनस्पतिजेमोटाहृत्तअनेअनीदिकश्रीषधीयेस
हितराबलताजेवेलीयुंरासर्वेजेतेजेकालथकाभयनेयांम्याथकापोतपोतानासमयनेविषे
पुष्यनेनेफलनेग्रहणकरेछेकेतांपुष्यनेनेफलनेयुगदकरेछे ॥ ४१ ॥ श्लोकः ॥ सवैतिसरि
तोभातानोसूर्यस्तुदधिर्यतः ॥ अग्निरिंदैसगिरिभिर्भर्त्समज्जतियद्गयात् ॥ ४२ ॥ अर्थः ॥ अने
गंगादिकनदीयुंजेतेजेकालथकाबानीथकायुंभिरंतरजलनेबहेछे ॥ अनेजेनाभयथकासमु

अ ५

दृष्ट

उजेतेमर्यादानेजोयानेअधिकगतिनथाकरतो ॥ अनेजेनाभयथकाअग्निजेतेप्रकाशेछेनेजेना
भयथकासर्वतेसहितथवाजेतेजलनेविषेनथाबुडिजातो ॥ ४२ ॥ श्लोकः ॥ नभोददातिश्वसतो
पदंयन्त्रियमाददः लोकंस्वदेहंतनुतेमहानसप्तभिरावृतम् ॥ ४३ ॥ अर्थः ॥ अनेजेकालनीआज्ञा
थकाआआकाराजेतेसर्वजीवईश्वरनेमांहिनेबांहेरेस्थानुंस्थानकआयेछेनेमांहिनेबाहेरकि
याकरवानोअवकाराआपेछे ॥ अनेजेकालनीआज्ञाथका महत्त्वजेतेमांयामांथित्यन्त्रययो
नेबुझाउनोअंकररूपरावोजेपोतानोदेहतेनेसप्तआवरणोकरिनेआवृत्तएवोलीकजेबुझाउते
रूपेकरिनेविस्तारेछे ॥ ४३ ॥ श्लोकः ॥ गुणाभिमानिनोदेवाःसर्गोदिशस्ययद्गयात् ॥ वसंतंतेनुयुगं
येषांवरणतच्चराचरम् ॥ ४४ ॥ अर्थः ॥ अनेगुणाभिमानोदेवजेबुझाविष्णुशिवतेजेतेजेकाल
नाभयथकिकाविष्णुनीर्त्तस्त्रितिषलयनेविषेकत्यकत्यधत्वेपुवरतेछेअनेनेगुणाभिमानो
देवकेवाछेतोस्वावरजंगमरूपजेआजगततेजेतेजेमनेवराछेरावाछे ॥ ४४ ॥ श्लोकः ॥ सोनेमौतक

स्य

क. गी. टी
६८

रः कालो नादिक्र दव्ययः ॥ जनं जनेन जनयन्मारयन्मृत्युनांतकम् ॥ ४५ ॥ इति श्रीमद्भागवतमे महापु
राणोपारमहंस्यांसंहितायां तृतायस्कंधे कपिलगीतायां योगशास्त्रे श्रीकपिलदेवकृति सं
वादे भक्तिभेदकालस्वरूपनिरूपणानामा पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ अर्थः ॥ अने ते जे एका लते
जे ते पोते अने त छे कै तां अविनाशि छे ने बिजा मर्वना अंतने करे एवा छे अने पोते अना दि छे कै तां अ
जन्मा छे ने बिजाना आदिक्र त छे कै तां उत्पन्निना करनारा छे ने अव्यय के तां अस्वंड छे ॥ अने जन
जे पिता आदिक्र ते एो करि ने जन जे पुत्रादिक्र ते ने एा काल जे ते वपुजा वे छे अने अंतक जे य मराज
ते ने एा मृत्यु ये करि ने मारे छे एा वारा काल छे ॥ ४५ ॥ ॥ एरि ते श्रीमद्भागवतना मे जे मोहुं पुरा
णपरमहंस नि संहिता रूय ते ने विषे जे तृतायस्कंधे ते मांकपिलगीतारूप जे योगशास्त्र ते ने वि
षे जे श्रीकपिलदेवकृति नो संवादे ते ने विषे भक्तिना भेदनुं ने कालना स्वरूप यु निरूपणा कस्युं
एना मे पांचमो अध्याय जे ते संसृष्टीययो ॥ ५ ॥ पूर्व पांचमा अध्यायने विषे भक्तिना भेदने कालनु

अ. ५

६८

स्वरूपते कळं ॥ हवे आञ्जना अध्यायने विषे जावने वैराग्य उभ जाववाने अर्थे नाना प्रकार ना सं
सृतिनाडुःखने के हे छे ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ श्लोकः ॥ तस्यै तस्य जनो रूतं नायं वेदो रू विक्रमम्
॥ काल्यमानोऽपि बलिनावायो रिव घनावलिः ॥ १ ॥ अर्थः ॥ श्रीकपिलदेव भगवाने ते देवकृति माता
यत्ये के हे छे हे मात बलियो एा वैजे रा काल ते एो चलाय मानक स्तोस तो एा आ जाव जे ते एा काल नो घणी
कृजे यरा क्रम ते ने नथा जां एा ती जे मवायु ते एो चलाय मान करी जे मे घनी पंक्ति ते वायुना परा क्र
मने नथा जां एा ती ते म ॥ १ ॥ श्लोकः ॥ ययमर्थसुयादत्तेऽः खेन क्रु खहेत वै ॥ तंतं धनोति भग
वानप्युमाञ्छो चतियत्कृते ॥ २ ॥ अर्थः ॥ अने आयु रुष जे ते सख था वा सारु अति प्रयासे क
रि ने इयादिक्र जे जे पदार्थने संपादन करे छे ते ते पदार्थने संमर्थ एा वैजे एा काल ते जे ते नाश करि
नाये छे ॥ पछे एा यु रुष जे ते ते पदार्थ सारु रोकने करे छे ॥ २ ॥ श्लोकः ॥ यदध्वस्य देहस्य सारु
बंधस्य दुर्मतिः ॥ ध्रुवाणि मन्यते मोहाद् हृदोत्रवसूनिव ॥ ३ ॥ अर्थः ॥ अने जे कार एा परा मा

४

क. गी. गी.
६६

देस्त्रीयुत्रादिके सहित पावोने नाशवंत रावो जे देहते देहनां जे घरये तरने धनादिक पदार्थते सर्वेना
शवंत छे तेने डुर्मनि पावो जे जनते जेते मोहयका सत्य रावां ने मांने छे ॥ माटे ते गहादिक पदार्थने अ
र्थशोक ने करे छे ॥ ३ ॥ श्लोकः ॥ जंतु वै भवरात सिन् यां यां यो नि मनु बुजेत ॥ तस्यां तस्यां सलभते
विहृतिं नि विरम्यते ॥ ४ ॥ अर्थः ॥ अने वली आजीव जेते आसंसारने विषे स्वान म्म कर आदिक जे
जे यो निने पा मे छे ते सर्वे यो नि युं महाडः खरूप छे तो पागतेने विषे स्वरुने जयां मे छे पागते यो नि
ने विषे वैराग्यनेने थीयां मतो ॥ ४ ॥ श्लोकः ॥ नरक स्त्रोपि देहं वै न युमां स्य स्तु भिच्छति ॥ नारक्यां
निहृती सत्यां देव माया विमोहितः ॥ ५ ॥ अर्थः ॥ अने आया पुरुष जे तेन रकने विषे र ह्यो सतो पाग
ते नारक देहने त्यजवाने न थीइ छतो के मजे नरकने विषे पागते नरकने यावे करिने स्वरुने माने
छे रामा देतो पाजीव जे ते दे जे भगवानते निमायाये करिने मोह पा म्यो छे ते सा नरक ना आहार
ने स्वरूप मानिने ते देहने त्यजवाने न थीइ छतो ॥ ५ ॥ श्लोकः ॥ आत्मजाया सुता गार पशु

अ. ६

व

६६

उविगावं धरु ॥ निरूत मूलरु दय आत्माने बडु मन्मते ॥ ६ ॥ अर्थः ॥ अने देह स्त्री युत्र घर पशु धन
नेवं धरामने विषे अति बोह दृढ बंधाराणां छे मूल जे नां राबुं छे रुदय जे तुं रावो जे जीवते जेते पोताने बडु
माने छे के तां ऊं रुतार्थं छुं रा विरिये पोताने मुखे पोतानां वषाण करे छे ॥ ६ ॥ श्लोकः ॥ संदह्य मान
सर्वां गराषामुहना धिनां ॥ करोत्य विरतं मूढो डरितानि डरा रायः ॥ ७ ॥ अर्थः ॥ अने ए देहादिक
नायोषणानां चिंताये करिने अति बोह व्या छे सर्वे अंग जे नां रावो ने डुष छे अंतः करण जे तुं रावो जे आ
सूत जीवते जेते निरं रं पायक र्मने करे छे ॥ ७ ॥ श्लोकः ॥ आक्षिप्ता त्मं प्रियः स्त्रीणां मसतां नां व मायया
॥ रहौर चितया लोपैः शिशूनां कलभा विराम ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ अने अमती के तां व्यभिचारणां रा
विजे स्त्री युं ते मणी राकांत मार विराव जे संभोगरूप मायाते एोक रिने अने मधर छे भाषण जे मं
रावां जे बालकते नां जे कालां बोलवां ते एोक रिने तरा रा र ग्यां छे मनने ईडि यो जे नां रावो जे गह स्वरु
पुरुष ते जेते पोताने अति रो स्वरु विद्यानां येवे मांने छे ॥ ८ ॥ श्लोकः ॥ गृहेषु कूटधर्मेषु डः खतं ने

त

कालं

सतंद्रितः ॥ ऊर्वनडः खपतीकारंरुखवन्मन्यतेगह ॥ ७ ॥ अर्थः ॥ अनेकपटरूपयेलो
 भादिक घणाकव्यवहाररूपधर्मजेमनेविषेरावांनेघणांकछेडः खजेमनेविषेरावांजेघर
 तेनेविषेअनालसुथकीनेडः खदालवानाउपायनेकरतोथकोराग्रहस्वयुरुषजेतेसुखनीये
 वेमानेछे ॥ ८ ॥ श्लोकः ॥ अर्थेरापादितैरुर्व्याहिसयेतस्ततश्चतान् ॥ घुष्मातियेषांपोषेराशो
 षभुग्यात्यधःखयम् ॥ १० ॥ अर्थः ॥ अनेराग्रहस्वयुरुषजेतेघणाकजीवनाहिसायेकरिने
 ज्यांहांत्यांहांथिभेगांकस्यांरावांजेडयतेगोक रिनेतेपोतानाऊंरुंबिनुंपोषराकरेछेजेऊंरुंबि
 नेपोषगोक रिनेअधोगतिनेपांमेछेअनेतेग्रहस्वकेवोछेतीतेपोतानाऊंरुंबिनेजमाडिनेबा
 कारहंजेअन्नादिकतेनेपोतेजमेछेकेतांरानेपुरुषाधांनुंपरामलतुंनथी ॥ १० ॥ श्लोकः ॥ वा
 र्त्तीयांसुयमानायामारव्यायांपुनःपुनः ॥ लोभाभिभूतोनिःसत्वःपरार्थेऊरुतेस्पृहाम् ॥ ११ ॥ अ
 र्थः ॥ अनेपोतेआरंभिरावीजेपोतानाजीविकातेवारंवारलीपाईगयेसतेलोभेकरिनेपराभव

नेपांम्योरावोनेअसमर्थरावीथकोराग्रहस्वयुरुषजेतेपारकाडयनेविषेस्पृहानेकरेछे ॥ ११
 ॥ श्लोकः ॥ ऊंरुंबभरणाकव्योमंदभाग्योवृथोद्यमः ॥ श्रियाविहानःरूपगोध्यायन्सुमिति
 मूढधाः ॥ १२ ॥ अर्थः ॥ अनेऊंरुंबनाभरणापोषरानेविषेअसमर्थरावोनेमंदछेभाग्यजेनुंने
 वृथाथईगयाछेसर्वेउद्यमजेनारावोनेधनेकरिनेहाननेरूपगानेमूढछेबुद्धिजेनीरावोजेराग्र
 हस्वयुरुषतेजेतेधननाउपाजननुंचितवनकरतोसतोनीसासानेमुकेछे ॥ १२ ॥ श्लोकः ॥
 एवंस्वभरणाकव्यंतत्कलत्रादयस्तदा ॥ नाद्रियंतेयथापूर्वकीनात्रारवगोजरम् ॥ १३ ॥ अर्थ
 ॥ अनेतेवारपछेतेनाजेस्वउत्रादिकसंबंधितेजेतेएप्रकारेपोतानानरणापोषरानेविषे
 असमर्थरावोजेतेग्रहस्वतेनेजेमयथमआदरकरतातेमआदरनेनथीकरताकेनिषेवेतोजे
 मलीभीरावाजेधुंतेघरदाबलधायानोषथमनायेवेआदरनथीकरतातेम् ॥ १३ ॥ श्लोकः ॥
 तत्रायजातनिर्वेदोभ्रियमाणः स्वयंभूतैः ॥ जरयोपान्नवैरुस्योमरणाभिमुखो गृहे ॥ १४ ॥ अ

स

र्थः ॥ अनेपोताना आदरनेन करुतां रावां जेते पोतानां संबंधिते ॥ नेविषेपरा नद्य उपज्यो वैरा ग्यजे
 नेरावो अने पूर्वोते कस्तुं छे पोषण जै मसुं रावां जेपोतानां संबंधिते मणे भरण पोषण नेक स्त्री रावो
 ने जरा अवस्था ये करिने थयुं छे देह सुं कुरु यय रां जेने रावो जे गृह स्वते मरण ने सन्मुख योथको
 घरने विषे रहे छे ॥ १४ ॥ श्लोकः ॥ आसि वमत्योपन्यस्तं गृहपालश्चाहरत् ॥ आ मया व्ययुदी स
 ग्निरन्याहारौ व्यचष्टितः १५ ॥ अर्थः ॥ अनेपोताना स्त्री पुत्रां दिक संबंधिते मणे अवगण
 नाये करिने पोताने समापे सुकं जे अन्ते ने कृत रानी ये वे वा तो रावो ने रोगे युक्त ने मंद अयो छे
 जे वे राग्नि जेने रावो ने अत्य छे आहार जेने ने अत्य छे देह नी चेषा जेने रावो थको ते गृह स्व पोताना
 घरने विषे रहे छे ॥ १५ ॥ श्लोकः ॥ वायुनोक्त मतोत्तारः कुरु संरुद्ध नाडिना ॥ कामश्चासक्त
 ताया सः कंवे घुरघुरायते ॥ १६ ॥ अर्थः ॥ अने अति शैवे गोक रिने उची विहे तो रावो ने कफे क
 रिने अति शैवं धारणा छे ना जी युं रूप मार्ग ते जे नारावो जे प्राण वायु ते री क रिने बाहेर नी सरि

आवे छे ने वना जे ला जे नारावो ने वासाने आसते री क रिने थयो छे यया स जेने रावो जे रा
 रुथते जे ते कं वं ने विषे घुरघुरा वा राष्ट्र ने करे छे ॥ १६ ॥ श्लोकः ॥ शयानः परिशोचद्भिः प
 रिवातः स्वबंधभिः ॥ वाच्यमानोपि ने कृते काल पाशवरांगतः ॥ १७ ॥ अर्थः ॥ अने अति शै
 शो क ने कर ता जे पोताना कुरु दुंबा ते मणे वां री थको सु तो रावो ने काल नाया रा ने वरा थयो
 रावो जे रा गृह स्व जी वते जे ते पोताना कुरु दुंबा ते मणे ते सुना म ले ई ने सा दक स्त्री थको परण थो बो
 लतो ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ रावं कुरुं बभरणो व्यापृतात्मा गजितैर्द्वियः ॥ प्रियतेरुदतां स्वानामुरुवेद
 नयास्तथा ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ अने रायु का रे कुरु दुंबा भरण पोषण ने विषे अति शै आसक्त थयुं
 छे मन जे सुं ने नथो जित्यां इ द्विये जे री रावो ने ते मरण समय नी जे घरा क वेद ना ते री क रिने नारा
 यामी ग ई छे बुं छि जे नारावो जे रा गृह स्व मुरु यते जे ते पोतानां संबंधी री तां जे रे हे छे ने ते ने दे थते स
 ते पोते मरी जाय छे ॥ १८ ॥ श्लोकः ॥ यमहंतौ तदाया मौ भौ सरभसे क्षणी ॥ सहस्रत्रस्त रुदयः

क. गी. टी.
७२

यु

शक्त्यूत्रं विमुचति ॥ १७ ॥ अर्थः ॥ अनेते मरण समयने विषेय मनाहतवे आवेहेतेय मरुतके
वाहेती अतिशो भयंकर हेनेकी धैर्ये हेनेत्रजे मनांरावाजेतेय मरुततेनेजीईनेत्रासपांसुंछेद
यजेचुंरावो जेतेपुरुषतेजेतेविषा मुत्रनेसुकेछे ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ यातनादेह आहृत्यया शौर्बध्वा ग
लेबलात ॥ नयतो दीर्घ मधानंदं डोराज भठायथा ॥ १७ ॥ अर्थः ॥ अनेपछेतेय मरुतजेतेते जीवने
यातनादेहजेसुप्र जुं देहतेनेविषेकं धानेनेबलथकी गलानेविषेपाशोक रिनेवांधीने अतिलांबो
जेयमपुरि नो मार्गतेषु त्वेयमाउछेजे मराजानाचाकरजेतेदं उबाजोग्यरावो जेयापियुरुषतेनेका
लिनेगलानेविषेवांधानेलेई जायहेतेम ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ तयोर्निर्मिन्न हृदयसर्जने जीतवेपथु
ः ॥ यथिश्च भिर्भक्ष्यमाणा आर्त्तोद्यं स्वमनुस्मरन् ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ अनेतेयमरुतनांतर्जनजेत्रासने
उपजावेरावां वचनतेगोक रिनेभेदाईगयुंछेहृदयजेचुंरावो अनेउत्पन्नथयो छेदेहने विषेकं यजेने
रावो अनेयमपुरी नामार्गमांजेपुरतेने विषेर ह्याजेहजारोखानतेमणोभक्षराकसुंछेमांसजेनुं

श्र. ६

७२

प

रावो अने अतिशो वाजवानरावो जे एजीवतेजेतेपोताना पायकर्मने संभारतीथकी मार्गने वि
षेचालेछे ॥ १८ ॥ श्लोकः ॥ हृत्तद्वैरौ तौ कृद्वा नलानिलैः संतप्यमानः यथितपवालुके ॥ हृत्वेरा
एषेकरायाच ताडितश्च लत्यशौक्तोपिनिराश्रमोदके ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ अनेवलीहृद्धानेतृषाते
गोक रिनेब्यासरावो अनेसूर्यनेदावानलेक रिनेउनाजेवायुतेगोक रिने अतिशो तप्योरावो अ
नेवांसानेविषेकोरडेक रिनेयमरुततेपोताउचनेकस्योरावो जे एजीवतेजेतेचालवानेसमर्थ
नथातोपणक एकेक रिनेतेमार्गने विषेचालेछे तेमार्गकेवो छेतोसूर्यनेदावानलतेगोक रिनेउ
नाजेवायुतेगोक रिनेतया छेरेताजेनेविषेरावो अनेविश्रामसुंखानकनेपाधानुंजलतेगोरहि
तरावो छे ॥ १८ ॥ श्लोकः ॥ तत्र तत्र प्रच्छांतो मूर्च्छितः पुनरुत्थितः ॥ यथायापयसा नीतस्तर
सायमसादनम् ॥ १९ ॥ अर्थः ॥ अनेतेतेमार्गने विषेयउजातोनेथाकोनेमूर्च्छिनेपांमतोने
वलीउठतोरावोथकोराजीवजेतेयमरुततेमगो अतिशो उःखदाईमार्गक रिने अतिवेगेवल

व्योषकोयमपुराप्रत्येयमाउत्रोहोयछे ॥२३॥ श्लोकः ॥ योजनानांसहस्राणिनवतिंनवाध्वन
ः ॥ त्रिभिर्दुर्लभैर्द्विभ्यां वानातः प्राश्नोतियातनाः ॥२४॥ अर्थः ॥ अनेतेयमपुरानामार्गसुयमा
रानवाणुहजारयोजनछेतेप्रत्येयौघयायेकरिनेअथवाचारघडियेकरिनेयमइततेगोपमा
उपोरावोजेआजीवतेजेतेपछेअनेकप्रकारनायातनाजेयमपुरानांडुःस्वतेनेयांमेछे ॥२४॥
श्लोकः ॥ आदापनंस्वगात्राणांवेष्टयित्वात्मुकादिभिः ॥ आत्ममांसादंक्त्वापिस्वकृतंयस्तो
पिवा ॥२५॥ अर्थः ॥ हवेतेयातनाउंनेसंक्षेपेकरिनेकेहेछे हेमातबलतेजाकडेकरिनेवाटिने
राजीवनादेहनेयमनाइतबालेछेएवीयाडानेयांमेछेअनेकारेकतोयोतेछेअथवाबिजेको
ईकेछेअणुंजेपोतानाशरीरसुंमांसतेसुंभक्षणाकरबुंएवीयाडानेयांमेछे ॥२५॥ श्लोकः ॥ जी
वतश्चात्राभ्युद्धारः श्वरुर्धैर्यमसादने ॥ सप्यष्टश्लिकदंशार्धैर्दंशश्चिश्चात्मवैरासम ॥२६॥ अर्थः ॥
अनेतेयमपुरानेविषेऊतरानेगृध्रपक्षितेमणोजीवतानांआंतरडांतांणाकाटांहोयएविया

डानेराजीवयांमेछे ॥ अनेराजीवेपूर्वेसर्ववांछाउंशंआदिकजीवनेपाडाकरातितेपाडानेसंभारता शला
थकारसर्पादिकजीवातेजेतेएनेकरडेछेएवीयाडानेयांमेछे ॥२६॥ श्लोकः ॥ कृतंनवाध्वमवशोग
जादिभ्योत्रिदापनम् ॥ यातनं गिरिशृंगेभ्योरोधनंघां बुगर्त्तयोः ॥२७॥ अर्थः ॥ अनेयमनाइतजेते
राजीवनाअंग्रगनेनोषांनोषांछेदिनेकटककरिनांषेछेअनेकारेकहसिआदिकजनावर
पासेएनेजमनाइतचिराविनेषावेछेअनेकारेकपर्वतनाशिस्वरथकारनेपाडानाषेछेनेकारेक
जलनेविषेरानेरुंधीमुकेछेनेकारेकगारायेयुक्तुषाउनेविषेरानेरुंधीमुकेछेएविरित्यनीजातना
नेराजीवयांमेछे ॥२७॥ श्लोकः ॥ यास्तामिस्रार्धतामिस्ररौरवाद्याश्वयातनाः ॥ दुंक्तंनरोनारो
वामिथःसंगेनैनिर्मिताः ॥२८॥ अर्थः ॥ अनेतामिस्रअर्धतामिस्ररौरवमहा रौरवकुंभोपा
कंकालसूत्रंअसिपत्रवनश्वकरमुखंअंधकूपकृमिभोजनंसंदेशततभूमिं वज्रकटकशास्त्रां
वैतरणांमृयोदघाराणोर्ध्वंविशसनलालाभक्षंसारमेयादनंअविधिंअयःपानंक्षारकर्मरक्षो

क. गी. टी
पृ ५

गराभोजनं शूलघ्नो तदं दं शूलकं अवनिरो धं पर्यावर्तनं शूलवा सुखं ए आदिक जेह जारो नरक ते
संबंधिजे पाजा तेने यु रुष अथवा आ रावे य भोग वे छे ते ए पाजा के व छे तो यु रुष ने स्त्री ने संगे करि
ने थयुं जे पाय तेणे करि ने घात थाय छे ने स्त्री ने यु रुष ने संगे करि ने थयुं जे पाय तेणे करि ने घात था
य छे ए वी छे ॥ २६ ॥ श्लोकः ॥ अत्रैव नरकः स्वर्ग इति मातः प्रवृत्ते ॥ यायात ना वै नारक्य स्ता
इहाप्युपलक्षिताः ॥ २६ ॥ अर्थः ॥ हे मात एय मयुरी नाडः ख ना वार्त्ता जे ते केवल भयत्रय जाव वा
सारु क ही छे ए मनस मरुदु ए वा र्त्ता तो मत्स्य ज छे के म जे आ लोक मां पाण स्वर्ग ना जे बुं ख छे ए
म विवेक जे ते के छे रा माटे तो पाया जीवने जे बीज मयुरी मां नरक नी यात ना गंध्या प छे ते विज
यात ना आ लोक मां पाया जी बुं ने या ती जणा य छे अ ने जे पुण वान जीव छे तेने स्वर्ग ना जे बुं रुख
आ लोक मां पाया जणा य छे माटे जे पाया जीव छे तेने य मयुरी ये जाते मार्ग ने विषे डः स्वयाय छे ने य
मयुरी मां पो व्या के जे परा मार्ग धि परा अ धिक डः स्वयाय छे ने जे पुण वान जीव छे तेने मार्ग मां

अ. ६

सुखने नरक
ना जे बुं डः

पृ ५

परा सुख थाय छे ने य मयुरी मां पाया ते कर तां अ धिक सुष थाय छे ॥ २६ ॥ श्लोकः ॥ एवं कुटुंबं
विभ्राण उदरं भव वा ॥ विसृज्ये हो भयं धेत्यं सुं क्तं तत्फल मां हरा म ॥ २७ ॥ हे मात ए विरि त्ये केवल
पाये करि ने यो ताना कुटुंब न भरण पोषण कर नारो अथवा केवल पोताना देह ने योषण कर
नारो ए वो जे जीव ते जे ते ए कुटुंब ने देह ए बैय ने अ हियां ज मुका ने यो ते मरि ने ज मयुरी मां जार् ई ने अ
ने कुटुंब ने देह ते ना भरण पोषण ने अर्थे क सुं जे पाय ते पाय सुं जे पूर्व क हूं ए बुं डः ख रु स फ ल ते
ने यो ते ए क लीज ता मिस्मा दिक अत्रा विस नरक ने विषे भोग वे छे ए पाते पाय ने विषे कुटुंबि को
ई ये भागि यो था तो न थी ॥ २७ ॥ श्लोकः ॥ एकः युपद्यते ध्वां तं हित्वे दं स्वक ले वर म ॥ कु रा ले ते र या
थे यो भू त डो हेण य दू त म ॥ २८ ॥ अर्थः ॥ अ ने कु रा ल जे पु न्य ते थ का इ तं जे पाय ते ज छे मार्ग मां
वा सुं भा तुं जे ने ए वो जे ए जीव ते जे ते भू त जे जीव था गि ते ना डो हे करि ने योषण क सुं ए बुं जे यो
ता सुं ख ल रा रार ते नी त्या ग करि ने ए क लीज नरक ने यां मे छे ॥ २८ ॥ श्लोकः ॥ देवेना सादितं तस्य

अर्थः

२

स्वा

रामलेनिरयेपुमान् ॥ धुंके ऊदुंबवो यम्यरुत विन्नइवातुरः ॥ २२ ॥ अर्थः ॥ अनेराजीवजेतेदे
 वजेकर्मफल्यदाताईश्वरतेगीयमाडुंकातुं जेतेऊदुंबनाभरणायोषणलुं पायतेनेसूमदेहेक
 रिनेनरकनेविषेभोगवेछेकेनियेतेतो जेमनाशपांमुछेधनेजुं एवोजेयुरुयतेजेतेआतुरथाय
 तेमआतुरथकीराजीवजेतेपायनेभोगवेछे ॥ २२ ॥ श्लोकः ॥ केवलेनसुधर्मणाऊदुंबभरणां
 कः ॥ यातिजीवींधतामिसंवरमंतमसः यदम ॥ २३ ॥ अर्थः ॥ हेमातकेवलअधर्मकरिनेपोता
 नाकुदुंबनाभरणायोषणनेविषेउसुकएवोजेराजीवतेजेतेनरकलुंछेलुंस्वानकजेअंधतामि
 सनरकतेनेपांमेछे ॥ २३ ॥ श्लोकः ॥ अधस्तान्नरलोकस्ययावतीर्यातनादयः क्रमशः सम
 तुकस्ययुनरत्वावृजेच्छुविः ॥ २४ ॥ इतिश्रीमन्नागवतेमहापुराणोपारमहंस्यांसंहितायां
 ततायस्कंधेकपिलगातायांयोगशास्त्रेश्लोकमिलदेवहूतिसंवादवैराग्यहेतुकहंसा
 रडः खनिरूपानामाषष्ठाध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ हेमातएविरित्येयमुपुरीमांजेदली

यमयातनाछेतेनेराजीवजेतेभोगवानेयछेस्वेदजउच्चिजअंउजजरायुजराचारकाणानेविषेअ
 नेकजात्यनादेहनांजेजन्ममरारूपडः खतेनेअनुकमेकरिनेभोगवानेपायथिसुकार्दनेअ
 दृषकीवलीमनुष्यदेदनेपांमेछे ॥ २४ ॥ एरित्येश्रीमन्नागवतनामेजेमोदंपुराणपरमहंसनि
 संहितारूपतेनेविषेजेततायस्कंधेतेमांकपिलगातारूपजेयोगशास्त्रतेनेविषेजेश्लोकपिलदे
 वहूतिसंवादतेनेविषेवैराग्यउपजबासुंकारणातुंजेसंसारतुंडः रवतेनुंनिरूपरागकस्युगाना
 मेछेवोअध्यायजेतेसंपूर्णथयी ॥ ६ ॥ पूर्वछवाअध्यायनेविषेजीवनेवैराग्यनेअर्थेसंसारनां
 डययमयातनानां डयनेवोरासीनां डयतेसंक्षेपेकरिनेकह्यां ॥ हवेआसातमाअध्यायनेविषे
 जीवनेवैराग्यनेअर्थेगर्भवासनां डयतथावाव्यादीकअवस्थानां डयतेनेकेहेछे ॥ श्रीभगवा
 नुवाव ॥ श्लोकः ॥ कर्मणादैवनेत्रेणजंतुर्देहोपयत्नये ॥ स्त्रियाः प्रविष्टउदरंपुंसोरेतः कणाश्र
 यः ॥ १ ॥ अर्थः ॥ श्रीकपिलदेवजीजेतेदेवहूतियुत्येकेहेछेहेमातदैवजेजीवनेकर्मफल्यदाता

ईश्वरते छे प्रवर्तक जे नाएवुं जे राजीवहुं यापयु न्यमि छित रावुर जो गुणी पूर्व कर्म ते रोक रिने
 आजीव जे ते मनुष्य देह ने पांमवाने अर्थे पुरुष ना वीर्य कराने आवा स्त्री थको स्त्री नाउ दर प्र
 त्ये प्रवेराने करे छे ॥ १ ॥ श्लोकः ॥ कलि संत्वे कराने रापंचरात्रे राबुद्धुदम दत्राहेन तु कर्क धू
 : ये श्रयं वानतः परम ॥ २ ॥ अर्थः ॥ अने एक रात्रिये करिने कलि लथाय छे के तां ते वीर्य ने रुधि
 रते भे संथाय छे ने पांचरात्रिये करिने गोल बुद्धुदा जे वीषाय छे अने दश दिवसे करिने वोर उांनुं
 जे पाके लुं फलने प्रमाणे थाय छे अने ते वार पछे ये रा जे मांस नां थिं जे ते आकारे थाय छे अथवा
 पक्षि आदिक नी योनि ने विषे संजाने आकारे थाय छे ॥ २ ॥ श्लोकः ॥ मासे न तु शिरो ह्यभ्यां वा
 कं घ्याद्यं ग विग्रहः न स्वलो मास्त्रि मर्माणि लिंग छिद्र वस्त्रिभिः ॥ ३ ॥ अर्थः ॥ अने एक महि
 ने करिने मस्तक थाय छे अने वे मदिने करिने हाथ पग आदिक जे अंग ते नौ विभाग थाय छे
 अने त्रण महिने करिने ने स्वमवाला हाउकाने मर्म ना स्त्रानक ते जे ते थाय छे तथा स्त्री संने यु

रुष संविक्र थाय छे अने इंद्रियो नां छिद्र थाय छे ॥ ३ ॥ श्लोकः ॥ चतुर्भिर्हृतवः सप्तपंचभिः
 द्दुस्तुद्रवः ॥ ४ ॥ इंद्रियाणां वातः ऊक्षौ क्षाम्यति दक्षिणे ॥ ४ ॥ अर्थः ॥ अने वार महिने क
 रिने सात धा तु थाय छे अने पांच महिने करिने क्क धा तुषा निरत्यन्त्रि थाय छे अने छो महिने
 करिने ज रायु जे अरे नौ पछे डो ते रोक रिने वं टां री थको राजीव जे ते माता निज मृणा कुष
 मां भवे छे ॥ ४ ॥ श्लोकः ॥ मातुर्जग्धान्न पानाद्यैरेध्रहातुरसंमते शोते विरामूत्रयोर्गते स जं
 तुर्जं संभवे ॥ ५ ॥ अर्थः ॥ अने माता तुं ज मे ल जे अने ज ल पाना दिक ते रोक रिने वृद्धि यां म्या
 छे देह ना सात धा तु जे ना रा वी जे ते जीव ते जे ते जं तु नो छे संभव जे ने विषे रा वी ने अति संडो जे विषा
 ने मूत्र नो तेषा डो ते ने विषे सुवे छे ॥ ५ ॥ श्लोकः ॥ कृमिभिः क्षतमर्वांगः सौकुमार्यात्पित्तगाम्
 ॥ ६ ॥ पूर्यामात्रोत्पुरुक्के शस्त्रत्यैः कृधितैर्मुहुः ॥ ६ ॥ अर्थः ॥ अने ते माता नाउ दर ने विषे थया
 रा वाने भुष्या रा व जे कर माया ते मरो सुकुमार पणु छे रा हे तु माटे अति रोक र उां छे सर्वे अंग

तु

क. गी. टी
७७

जेनांरावोजेतेजीवतेजेतेघराणाकळे रानेयामतोथकोक्षाराक्षारायत्येवारंवारंमूर्च्छानेपांमिच्छे
॥६॥ श्लोकः ॥ कदुतीक्ष्णोऽमलवराकृत्वाह्लादिभिरुत्तरीः ॥ मातृभुक्तैरुपसृष्टः सर्वांगोऽस्थि
तवेदनः ॥ ७ ॥ अर्थः ॥ अनेमातातेगोषाधाजेकटवातीषाउंनारासुषायायाटासत्यादिकनमहा
यरावाआहारतेगोस्यर्शनेकस्योच्छेमाटेसर्वअंगनेविषेउत्पन्नथैच्छेवेदनाजेनेरावोथकोतेजीव
जेतेमातानाउदरमारेहेछे ॥ ७ ॥ श्लोकः ॥ उल्बेनसंहृतस्तस्मिन्नैत्रैश्चबहिराहृतः आस्तेरु
त्वाशिरकुक्षौभुग्नस्रष्टशिरोधरः ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ अनेतेमातानाउदरनेविषेउल्बेजेओरनीप
छेजेतेगोवांरागोनेतेथिबाहेरमातानेआंतरउंवीटांरागोएनेवांकीथैगयाछेबांसोनेकोटजे
नांरावोथकोतेजीवजेतेमातानीकुषनेविषेमाशुंकरिनेरेहेछे ॥ ८ ॥ श्लोकः ॥ अकल्पः स्वांग
चेष्टायांशक्रं तरवंपंजरे ॥ तत्रलब्धस्मृतिदेवाकर्मजन्मशतोद्भवम् ॥ स्मरन्दीर्घमनुच्छ्वा संश्र
र्षकिं नाम विंदते ॥ ९ ॥ अर्थः ॥ अनेपांजरांनेविषेरह्योजेयक्षितेनिपेठेपोतानाअंगनीचे

श्र. ७

वो

७७

ष्ठाकरवानेविषेअसमर्थरावोजेतेजीवतेजेतेउदरनेविषेदेवजेकर्मफलपदातायरमेश्व
रतेनिरुपाथकीयांमिच्छेस्मृतिजेगोरावोथायछेपछेसोजन्मनेविषेथयांजेकर्मतेनेसंभार
तोथकोनेमोठामोठानिसासानेमुक्तोथकोरेहेछेरावोजेराजीवतेजेतेशुंफरवनेपांमिच्छेनथा
जपांमतो ॥ ९ ॥ श्लोकः ॥ आरभ्य सप्तमात्मा साह्यद्वयी धीषिविपितः ॥ निकृत्वास्मृतिवोतेवि
ष्टाहृद्विबसौदरः ॥ १० ॥ अर्थः ॥ अनेसातमामहिनाथिआरंभनेपांम्युच्छेज्ञानजेगोरावोछेगो
पणयसवकालनाजेवायुतेमरोकंयाव्योथकोतेमातानाउदरनेविषेथमोजेविष्टानोकोडोते
जहोयने ॥ शुंफराजीवजेतेराकसलनेविषेनेथारेहेतो ॥ १० ॥ श्लोकः ॥ नाथमानकषिभीत
ः सप्तवधिः कृतांजलिः ॥ स्तवीततंविह्वययावाचायेनोदरेर्यतः ॥ ११ ॥ अर्थः ॥ अनेगर्भवा
सनासंकरनानिवारणानेअर्थेभगवाननीघार्थनानेकरतोरावोअनेकषिकेतांभगवानुं
छेज्ञानजेनेरावोनेवलीगर्भवासथकीबिनीरावोनेसातछेवधिकेतांबंधननाकरनांधाउजे

रा

क. ग. रा.
७८

नेरावोनेजोआर्षेहाथजेरोरावोजेराजीवतेजेतेजेभगवानेपोतानेमातानाउदरनेविषेयवेरा
कराव्योछेतेभगवाननीस्फुतिनेआकुलवागायेकरिनेकरेछे ॥११॥ **श्लोकः** ॥
तस्योपमन्नमवितुंजगदिदृश्यात्तनानातनोर्भुविचलच्चरणागारविंदम ॥ सोहं वृजामिशररां ह्यं
कुतोमयंमेयेनेहशागतिरदश्यंसतोनुसूया ॥१२॥ **अर्थः** ॥ जावजेतेकेहेछे ॥ जेपोतानेशररां
व्युजेजगततेनिरहाकरवासारुपोतानीइहायेकरिनेयहाकरांछेनानापकारनिमूर्तिंयुंजे
रोरावाजेभगवानवासुदेवतेतुंषुथवावेविषेचालतुरावुंजेचरणागारविंदतेनाशरणनेऊंजेते
पाम्योछे ॥ तेचरणागारविंदकेवुंछेतेनथीकालमायादिककोयथकाभयजेनेविषेरावुंछे ॥ अनेते
भगवानकेवाछेतेजेभगवानतेरोअसतरावोजेऊंतेमुनेयोग्यरावाजेआगर्भवासरूपगति
तेजेतेदेवाडिछे ॥१२॥ **श्लोकः** ॥ यस्त्वन्नबद्धइवकर्मभिरावृतात्मासूतैर्द्विद्याशायमयीमवलं
ब्यमायाम ॥ आस्तेविश्रुद्धमविकारमखंडबोधमातप्यमानरुदयेःवसितंनमामि ॥१३॥ **अ**

अ. ७

र्थः ॥ अनेपंचभूतइंद्रियोनेअंतःकरणागरूपेकरिनेपरिणामनेयांमारावाजेआदेहरूप
मायातेनेआशरीरह्योअनेकर्मकरिनेअवराईगयुंछेस्वरूपजेतुंरावोजेऊंतेजेतेदेहनेवि
षेबंधाणीथकोआमातानाउदरनेविषेरह्योछंते ॥ तेभगवाननेनमस्कारकरुंछंतेभग
वानकेवाछेतेजेमऊंआपंचभूतनादेहनेविषेबंधाईनेरह्योछंतेमतेभगवानपणविराटदे
हनेविषेरह्याछेतेपणअतिबोसुछेनेविकारेरहितछेनेअखंडजेजानजेतुंएवाछेअनेरा
भगवाननेमलवानेअर्थेअतिबोसुंएवुंजेसुसुद्धरुदयतेनेविषेप्रत्यक्षपणोजगाई
आवेरावाछे ॥१३॥ **श्लोकः** ॥ यःपंचभूतरचितैरहितःशरीरेछेज्योयथेंद्रियगुणार्थचिदा
त्मकोहम ॥ तेनाविदुं वमहिमानमृषितमेनंबंदेपरंपरुतिपूरुषयोःयुमांसम ॥१४॥ **अर्थः**
अनेदशइंद्रियोत्रागुणानेपंचविषयामनेविषेछेचिदसताजेनीरावोजेऊंतेजेतेपंचभूतैर
चुंरावुंजेशरीरतेनेविषेजेमअवराणीछंतेमजेभगवानविराटदेहनेविषेरह्याथकापण

ते विराटदेहेकरिनेनथा अवराणानेते विराटदेहेरहितचे एवाजे भगवान्तेने उं जेतेन म
स्कारकरुं छुं ते भगवान्केवा छे तोते विराट्शरीरने विषेरे हेवेक रिनेन श्रीकुं वितथयो
ज्ञानरोश्वयादिकरूपमहिमाजेनो एवा छे नेकपिकेतां सर्व जे छे अनेषरु तिपुरुषक्यो प
रछेने पुरुषाकृतिरावा छे ॥१४॥ श्लोकः ॥ यन्माययोरु गुणाकर्मनिबंधने स्मिन्सांसारिके
पथिवरेसदभिश्चमेरा ॥ नष्टस्मृतिः पुनरयं पृथगात्तलोकं युक्त्या कया महदनुग्रहं मंतरैरा
॥१५॥ अर्थः ॥ अनेजे भगवान्नामायायेकरिनेषयां रावांघणां कजे गुणानुसारिकर्मतेरो
करिने छे अतिशोबंधनजेने विषेरावो जे आसंसारसंबंधि मार्गतेने विषे भमतो एवो अनेते संसा
रभ्रमणोकरिनेजे अतिशो केशातेणोकरिने नाशायामी छे आत्मस्वरूपनि स्मृतिजेनी एवो जे
आजावते जेते मोटा एवाजे भगवान्वा सुदेवतेना अनुग्रह विना बिजिके ईजु क्रियेकरिने भग
वान्नालोकरनेयांमेकेतां भगवान्ना अनुग्रह विना बिजिके ईयेजु क्रियेकरिने भगवान्

नाधामनेनयांमे ॥१५॥ श्लोकः ॥ ज्ञानेयदेतददधात्कृतमः सदेवसैकाजिकं स्मिन्वरेषु
विश्वितांशम ॥ तं जावकर्मपदवामनुवर्तमानास्तापत्रयोपशमनायवयं भजेम ॥१६॥ अर्थः ॥
अने आत्रिकालसंबंधि जे ज्ञानतेने ते भगवान् विना बिजो एवो क्रियोब्रह्मादिक देव छे ते जे
ते मारे विषे धर तो हवोकेतां एवा ज्ञानने आपवाने समर्थ तो एवा सुदेव नारायण जे पण बि
जो देव समर्थनथी मावे जावनो जे कर्म मार्गतेने के उबरत एवा जे अमे सर्वे जावते जे ते त्रणाता
पनेश माववाने अर्थते नारायण जे भजिये छे ईयेते भगवान्केवा छे तो स्वावरजंगम जे जी
वते मने विषे उवरतायो छे अंतर्था मीयरोपुरुषरूपयोतानो अश्रजेणो एवा छे ॥१६॥ श्लोकः
॥ देहान्यदेह विवरेजवराग्निनास विवामूत्रकूपयति तो भूरातसदेहः ॥ इच्छन्ति तो विवसि
तुं गणायनस्वमासाग्निर्वास्पतेरुपराधार्भगवन्कदानु ॥१७॥ अर्थः ॥ हे भगवान्माता ना
उदररूपगुफाने विषामूत्रनो कृत्रीतेने विषे पउनो एवो जे वराग्नि येकरिने अतिशो तथो

क. गा. टी.
६०

छेदेहनेनोएवोनेकृपणछेबुद्धिजेनिरावोनेआमातानाउदरयकीनिसरवानेइछेतोएवीने
पीतानामहिनानेगणतोरवोदेहीजेइतेमुनेतन्निजेतेआउदरयकीबाहेरकारेकादशी
॥१५॥श्लोकः॥ येनेदृशंगतिमसौदशमास्युईशसंग्राहितःपुरुदयेनभवाइशो॥स्वेनेवतु
ष्यतेकृतेनसदाननाथःकोनामतखतिविनांजलिमस्यकुर्यात्॥१८॥अर्थः॥ हेईशकैतांम
मर्थघणाकछेदयाजेनेएवानेतमजेवातेतमेजुछो॥पणवाजांउपमातमनेनदेवायएवा
जेतमेतेमेतेणोआदशमहिनानोजेऊंजावतेमुनेआवित्रिकालज्ञानरूपजेगतितेगृहणक
रावाछेएवादीनजननास्वामिजेतमेतेतमेजेतमारेकरवेकरिनेजतमेघसनथाओकैतां
तमेतमारीमोटपसापुंजोईनेयसन्नाओअनेतमेकस्योजेआजांनदेवा रूपमोटोउप
गारतेनायसुपगारकरवानेअर्थेराकहाथजोउवामात्रविनाबिहुंकारकरवानेकुंरास
मर्थथायकैतांआजावतमारीओसियालोरेहेपणगुणउशंगलनथाय॥१६॥श्लोकः

६०

देहसंबंधिजेकेवजसुख

परपत्ययंधिषणायाननुससवधिःशारीरकेदमशराव्यंपरःस्वदेहे॥यसृष्टयासंतमहंपु
रुयंपुराणोपरयेबहिर्हदिवचैत्यमिवप्रतीतम्॥१७॥अर्थः॥अनेसातछेवंधननाकरना
राधातुजेनेएवोजेआबिजोपशुआदिकजावतेजेतेमोतानादेहनेविषेडुःखतेनेजदेषेछे
पणपरलोकनेविषेजेसुखडुःखथायछेतेनेनेसुकिनासाधननेनथाजांणतोकैवजसु
खदेहसंबंधिजेअनेऊंतोजेभगवानेआधिजेविवेकज्ञानेयुक्तबुद्धितेणकरिनेशमदम
तपरत्यादिकसाधनेयुक्तछेशरारेजेउंएवोहोतोहवोतेऊंजेतैवैत्यजेक्षेत्रजजावतेनिषेवेष
त्यक्षपणोजणाताएवापुराणयुरुयजेभगवानतेनेबाहेरनेमांदिहृदयनेविषेजोउं॥१८
॥श्लोकः॥सोहंवसन्नपिविभोवडुडुःखवासंगर्भान्निर्जगमिषेवदिरंधकूपे॥यत्रोपेवा
तमुपमयंतिदेवमायामिथ्यामतिर्यदनुसंसृतिवक्रमेतत्॥२॥अर्थः॥हेविभोकेतांसमर्थ
एवानारायणबडुडुःखकरिनेछेवसंबुंजेनेविषेएवोजेआगर्भतेप्रत्येवमतोथकोमणऊं

देविके

आनन्मस्यरूपप्रमणथायछे ॥२०॥ श्लोकः ॥ तस्मादहं विगतविक्लवउद्धरिष्य
 जेते रागभयकाबाहेर अंधकूपरूपने संसारतेने विषे नि सरवा ने न षी इच्छतो अने जे संसा अ० ७
 ररूपकूपने विषे आत्मो जे जीवते प्रत्येत मारि माया जे ते व्यापे छे ने जे मायाने के डे आजीवने
 देहने विषे अहं बुद्धि थाय छे पछे एने स्त्री पुत्रादिक ना संबंधे करि ने म म ल थाय छे ते रोक रि
 ने राजीवने अने क देहने विषे आत्मान माशुत म म स क दात्मनेव ॥ भूयो ब ध्यात्मसन मे तदने
 करं धं मा मे भविष्यु पसा दित विष्णु पादः ॥२१॥ अर्थः ॥ ते कारणा पाणा माटे आग भं ने वि
 षे जडः स्वियुक्त र ह्यो ब्रुं तो पाणा गर्छे व्याकु लता जे ने रा बो थकी कुं जे ते त मे दा धी जे विवेक
 ज्ञाने युक्त रावी हित कारि बुद्धि ते रोक रि ने मारा आत्माने अज्ञान रूप संसार थकी उद्धारक
 रिश अने घाणा क छे ग भं वा स जे ने विषे रा बुं जे आ जन्म मरणा सुं दुः ख ते जे ते वली फ रि ने जे
 म मु ने न हि आ मे ते म म ल क रिश ते कुं के बो ब्रुं तो उ पसा दित के तां रु द य प्रये प मा उना छे वि
 षु नां वरणा र वि द ते जे रा बो ब्रुं ॥२१॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्लोकः ॥ एवं कृत मति गं भेद

क. गी. टी.
६३

६२

शमास्यः क्लवन्नु षिः ॥ सद्यः क्षिपत्यवाची नं प्रसूत्यैस्तितिमारुतः ॥२२॥ अर्थः ॥ श्री क पि
 ल देव भगवान के हे छे हे देव कृ ति मातरा प्रकारे क रि छे बुद्धि जे रा बो जे द श म हि ना नी ते जी
 व ते जे ते भगवान निस्तु तिकर तो थकी ग भं ने विषे रे हे छे ॥ प छे हे बुं छे माथुं जे सुं रा बो जे ते जी व
 ते ने प्रसव काल नो जे वा यु ते जे ते प्रसवने अर्थे त क्काल प्रे रे छे ॥२२॥ श्लोकः ॥ ते ना व मृष्टः
 सह मा कृ त्वा वा क शिर आतुरः ॥ विनिष्काम ति क्कृ ष्टे ण निरु च्छ्वा सो ह त स्मृ तिः ॥२३॥
 अर्थः ॥ अने ते प्रसव काल नो जे वा यु ते रा हे जो थे सो रा बो जे ते जी व ते जे ते त क्काल हे बुं मा
 थुं करि ने अति आतुरा बो ने श्वा स उ श्वा से र हित ने ह रा ग ई छे स्मृ ति जे नि रा बो थकी
 ति क छे करि ने ग भं थकी बा हेर नि सर छे ॥२३॥ श्लोकः ॥ पति तो भु वि वि ए मू त्रे विषा भू
 रि व वेष ते ॥ रोकू य ति ग ते ज्ञाने विपरा तां ग ति गतः ॥२४॥ अर्थः ॥ अने पृथ्वी ने विषे जे
 विषाने सुत्र ते मां प उ गो थकी रा जीव जे ते विषाने विषे थ यो जे की जी ते निषे वै वेषाने करे छे के

क. गी. टी
८२

तांविष्णुसूत्रे विषे लोटे छे अने गभंने विषे थयुं तुं जे त्रिकाल ज्ञान तेना श पां मे सते विपरा त
गतिने या म्मो थको अति शुरु वे छे ॥ २५ ॥ श्लोकः ॥ परछंदं न विदुषा पुष्पमाणो जने नम
ः ॥ अनत्रिपेतमापन्नः प्रत्याख्यातु मनीश्वरः ॥ २५ ॥ अर्थः ॥ अने पर जे ए बालक तेना अ
भिप्रायने न जाणतो एवो जने जे माता पिता आदिक ते गोप्यो वरा ने कस्यो छे माटे पोताने जे प
दार्थ न गम तुं होय ते पदार्थने जो म्मो छे तो पण ए बालक जे तेना पाउवाने अर्थे समर्थ था तो
नथाने अति शुरु वे छे ॥ २५ ॥ श्लोकः ॥ शायितोः शुचिपर्यं के जंतुंः खेदज हृषिते ॥ नेशः
कंजयने गाना मास नो त्या न वे छे ॥ २६ ॥ अर्थः ॥ अने खेद ज जे चांच उ मांक एा जु ते गोयु
क्त जे अपवित्र वाटको तेने विषे सु वरा व्योरा वी जे ए बालक ते जे ते पोताना अंगने यंज बा
लवाने विषे था बेस बुं उ व बुं हर बुं फर बुं तेने विषे असमर्थ एवो थको अति शुरु वे छे ॥ २६ ॥
॥ श्लोकः ॥ तुदंत्या मत्व वंदं शामशका मत्तुणा दयः ॥ रुदंतं विगतज्ञानं रु मयः कृमिकं य

अ. ७

८२

था ॥ २७ ॥ अर्थः ॥ अने मछर मांक एा आदिक जे कर उ क एा जंतु ते जे ते गयुं छे गभंने
विषे थयुं ए बुं त्रिकाल ज्ञान ते जे तुं एवो ने रो तो ने को मल छे लचा जेनी एवो जे ए बालक ते
ने पाउ छे जे म एा क को डाने बाजाको डार डिने पाउ ते म ॥ २७ ॥ श्लोकः ॥ इत्येव शैवा वं शुक्ला
डुःखं यो गंडमेव व ॥ अलब्धा भासितो ज्ञानादि ह म न्युः शुचापितः ॥ २८ ॥ अर्थः ॥ हे मा
ताजा व जे ते रा विरित्ये अने क प्रकार तुं जे यो व वर स नो धाय त्यां सुधी बालक म एा लुं डु
ख तेने भोगवी ने तथा दश वर म सुधी यो गंड अ व स्था तुं डु ख तेने भोगवी ने एा व के वो था
य छे तो नथी यो सु यो ताने ग म तु प दार्थ जे एा एवो छे माटे शो कै क रिने युक्त थको अज्ञा
न थको प्रदा स थ यो छे को ध जेने एवो था य छे ॥ २८ ॥ श्लोकः ॥ सहदेहे नमाने न बई मा
ने न म न्युना ॥ क रो ति विग्रहं कामीका मिधंता स चात्मनः ॥ २९ ॥ अर्थः ॥ अने ते प छे यो
वन अ व स्था ने विषे कामी एवो जे एा व ते जे ते देह भेले ज हृदिने पा म्यो जे अत्रि माने ने को

क. गा. टी.
६३

धतेरौकरिनेयीतानानाशनेअर्थकामियुरुषनेविषेविरोधनेकरेछे ॥२०॥ श्लोकः ॥
भूतेः पंचभिरारब्धेदेहेदेवदुधीमरुत ॥ अहंममेत्यसन्नाहः करोति कुमतिर्मतिम् ॥ २० ॥
अर्थः ॥ अनेपंचभूतेकरिनेययोरावोजेदेहतेनेविषेछे असत आग्रहजेनेरावोनेअज्ञा
निनेकुमतिरावोनेराजीवतेजेतेवारंवारआऊंनेआमारुंराविरित्यनीमतिनेकरेछे ॥ २० ॥
॥ श्लोकः ॥ तदर्थं कुरुते कर्म यद्दृष्टो याति संसृतिम् ॥ यो नु याति ददत्कैशम विद्या कर्म
बंधनः ॥ २१ ॥ अर्थः ॥ अनेआजीवजेतेदेहनायोषणनेअर्थपापकर्मनेकरेछे जेपाप
कर्मबंधाणोषकोराजीवजेतेसंसृतिनेयांमेछे अनेजेदेहनुंरायोषणकरेछेतेदेहजेते
राजीवनेकैशदेतोषकोज्यांराजीवजायछेतेनिकेउनेकेउजायछेतेदेहकेवोछेतोअविद्या
नेकर्मतेरौकरिनेबंधायछेकैतांअविद्यायेकरिनेनेकर्मकरिनेषायछे ॥ २१ ॥ श्लोकः ॥
॥ यद्यमद्भिः पथियुनः शिश्नोदरकृतोद्यमैः ॥ आस्त्वितोरमतेजंतुस्तमो विराति पूर्वव

६३

त ॥ २२ ॥ अर्थः ॥ अनेआजीवनेतेवेदमार्गनेविषेरह्योषकोषणजोशिशिश्रंइडियने
जिह्वाइडियतेनास्वनायासिनेअर्थकस्याछेअद्यमजेमणोरवाजेअधर्मसर्गनेवि
षेरेहेनाराअसत्युरुषतेनेभेजोरहिनेतेअसत्युरुषेस्वापनकस्योजेइडियोनाविषयसेव
नरूपमार्गतेनेविषेरमेछेतोराजीवजेतेषषमंजमकहंतेविरित्येनरकनाडुःखनेपामेछे
नेसंसृतिनेयांछे ॥ २२ ॥ श्लोकः ॥ सत्यंशौचं दयामौनं बुद्धिः श्रीर्यत्राः क्षमा ॥ रामोदमो
भगश्चेति यस्मै गद्याति संक्षयम् ॥ २३ ॥ अर्थः ॥ केमजेसत्यशौचदयामौनबुद्धिलज्जशीभा
कान्तिक्षमाशमदमरोश्वयंश्यादिकजेकल्याणकारिरावासर्वेषुभगुरातेजेतेअसत्युरु
षनासंगषकोसंयुक्तकारेनाशनेयांमेछे ॥ २३ ॥ श्लोकः ॥ तेषु रांतेषु मूढेषु खंडिता
त्यस्वमाधुषु ॥ संगं कर्त्वा च्छोच्येषु योषिक्नीजाम् गेषु च्च ॥ २४ ॥ अर्थः ॥ माटेरावाजेतेअ
सत्युरुषतेनासंगनेमुमुक्षुजेतेनकरेतेअसत्युरुषकेवाछेतोअशांतकेतांलोडुपछेने

ने

क. गा. टी
६५

सुखके तां विपरीत छे ज्ञान जे मने एवाने देहने विषे छे आत्म बुद्धि जे मने एवाने शी करवा
योग एवाने क्रीडा मृगनी पेठे स्त्री युं ने आधा नरावा छे ॥ २४ ॥ श्लोकः ॥ न तथास्य भवेन्मो
हो बंधश्चान्यथ संगतः ॥ योषिसंगं गच्छथा युं सोयथा तसंगि संगतः ॥ २५ ॥ अर्थः ॥ अने आ
जे जावते ने स्त्री युनास संगथ क्रांतथा स्त्री युनासंगी जे अमत्युरुषते नास संगथ क्राजे वो बंध
नथाय छे ने जे वो मोह थाय छे ते वो अन्य जे इत्यादिक पदार्थते नास संगथ क्रांनथा था तो के
मने इत्यादिक नो जो भने उपा र्जनते तो शिष्यां आवुं छे ने स्त्री नो कामना तो मनुष्यदे
हं नै विषे तथाय सुपद्मादिक ना देहने विषे शिष्या विना निदेषाय छे मोदरा
अतिबंधन कारी छे ॥ ३५ ॥ श्लोकः ॥ प्रजापतिः स्वाहुहित रंष्टृष्टात हूप धर्षितः
॥ रोहिद्रुतां सो न्वधा वृष्यरूपो हतत्रयः ॥ २६ ॥ अर्थः ॥ हे मातयुजापति ने बुझाते जे ते अ
तिस्वरूपवाना एवी जे पोतानी युत्रिसरस्वती तेने जोईने तेना रूपै करि ने परा भवने पांम्याने शि ६५

अ. ७

वनी पेठे पोतानी बुझा स्थिति थका यडा गया ने ते सरस्वती नो अंग संग करवाने अर्थे इच्छा
तारे ते सरस्वती मृगला र्थेईने भागी तेने के उबुझा जे ते मृगलाना रूपने धरी नै निर्लज्ज थका
शिव मरीच्यादिक पोताना दाकरा देषते सते जधो उता हवा ॥ २६ ॥ श्लोकः ॥ तस्मिन् एष एष
छेषु को न्वस्वंडित धोः युमान ॥ ऋषि नारायण मृते योषि न्ये ह मायया ॥ २७ ॥ अर्थः ॥
हे मात स्त्री नारूपने जोईने बुझाना बुद्धि मोह पांमा गई तो ते बुझाये सृज्या जे शिव मरीच्यादि
क अने ते मरीच्यादिके सृज्या जे कश्यपादिके ने कश्यपादिके सृज्या जे देव मनुष्यादिक सर्वे ते
ने विषे एक नारायण ऋषि विना बिजो एवी कियो पुरुष छे जे निस्कारूपमाया ये करि ने बुद्धि
स्वंडित नथाय के तां एक नारायण ऋषि विना बिजा बुझा शिवादीक सर्वे ना बुद्धि जे ते स्त्री ना
स्वरूपने जोईने मोहने पांमं छे एक नारायण ऋषी ना बुद्धि मोहन थी पांमता ॥ २७ ॥ श्लोकः
॥ वलं मे यत्र मायायाः स्त्री मय्या जयि नो दिशाम ॥ याकरोति यदा क्रांता न भूविजं भेरा के व

क. गा. टी.
६५

लम ॥ ३६ ॥ अर्थः ॥ हे मातस्त्री रूप जे मारी माया ते ना बलने तो तमे जु बो जे स्त्री रूप माया जे
ते दश दिशाने जातिने वश कर ना रा जे पुरु र वाय या ति द शर शर व रा इत्यादिक शूर वार रा
जाते मने परा के बल भूकूटान विला से करि ने जय गनी पाटु ये करि ने परा भवप माउ ना रा वा
ने करे छे के तां रा वा म मर्थने परा पगो करि ने कचरे छे एवुं स्त्री रूप माया नुं बल छे ॥ ३६ ॥ ॥

श्लोकः ॥ संगं न च्छुर्यात्पु मा वा स जा तु यो ग स्य पारं पर मा रु रु द्धः ॥ मञ्जवया प्रतिलब्धा त्म
ला भो वदंति या निरय द्धार मस्य ॥ ३७ ॥ अर्थः ॥ अने मारि मे वा ये करि ने यां म्यो छे आत्म ला
भजे रो रा वो ने अष्टांग यो ग नौ पर पार जे समा छिते ने यां म वा ने इ छ तो के तां भक्तियो ग सां
ख्य यो ग ने अष्टांग यो ग रात्रो ने विषेर ह्यो रा वो जे यो ग ते जे ते स्त्री युं ने विषे य संग ने क्यारे य
न करे के मजे रा भक्तियो गादिक ने विषेर ह्यो जे रा यो ग ते ने जे स्त्री यो ने नर क ना दार ने के हे छे
के तां स्त्री युं जे ते रा यो ग ने य म पुरी ने विषे जे नर क ते ने प मा डे रा वो छे रा म मोटा सा ध के हे छे

६५

॥ ३७ ॥ श्लोकः ॥ यो पयाति शनै मां या यो धि र्देव वि निर्मिता ॥ तामा ह्ने नात्मनो मृत्युं च रौः
कूपमिवाहृतम ॥ ३८ ॥ अर्थः ॥ अने देव जे भगवान ते रो निर मार वा जे स्त्री रूप माया ते जे ते प
तिवृता ना धर्म ने भगवद्भक्तिते ने दे पाउता थकी धी रे धी रे मे वा कर वा ना मिषे करि ने रा यो
गा ने स मा पे आ वे छे रा वो जे ते स्त्री ते ने यो गी जे ते यो ता ना मृत्यु रूप रा वो ने जु वे य रा रा स्त्री ने यो
ता या मे क्यारे य न आव वा दे ने रा ना गु रा ने जोई ने लो भाय न ही ते स्त्री ने तो रा म जां रो जे म न
जे रा रो क रि ने टं का णो रा वो जे कु वो ते ल णो लो भा जे प छ ते नी मृत्यु छे ते म प ति वृ ता दि क
गु रो यु क्त छे ने अन्ना दि के क रि ने मे वा करे छे तो प रा रा स्त्री जे ते मारो मृत्यु छे के तां ज न्म मृत्यु
रूप सं सार ने प मा ड नारो छे रा म जां रो ॥ ३८ ॥ श्लोकः ॥ यां म न्य ते प तिं मो हान्म न्मा या म य भा
यता म ॥ स्त्री त्वं स्त्री संगतः प्राप्ती विज्ञापत्य गृह्य द म ॥ ३९ ॥ अर्थः ॥ रा वि रि त्ये यो ता ना क
व्यां ण ने इ छ तो ने भक्ति ज्ञान ध्या न वैरा ग्य धर्म ते रो यु क्त रा वो जे मु सु क्त मो गि पुरु ष ते ने स्त्री

क. गी. टी.
८६

नादेह रूपजे मायाते बंधन कारि छे रामक हं ने देवे जे स्त्री पतिव्रता होयने भक्ति ज्ञान वैराग्य ध्या
ने ते गोयुक्त होयने योताना कल्याणने इच्छती होयते स्त्री ने यण पुरुष ना देह रूपजे मायाते बं
धननी कर नारी छे ने जे नम मृत्युना यमाउ नारी छे रामक हे छे ॥ हे मात स्त्री ना देह मां आ व्यो जे
जीवते जे ते पुरुष ना पेवे आचरती के तां पुरुष मरबी ज तां ती राबी जे मारी सारी मायाते ने मो
हयका पतिने माने छे ने धन पुत्रने गृह इत्यादिक यदार्थने आपनारी छे राम माने छे ते रा स्त्री ना
देहने विषे रह्यो जे जीवते के वी छे तो पूर्व राजा वने पुरुष ना देह ही पण स्त्री ना संग सुंध्यान
रहा गयुं ते गो क रिने स्त्री पणाने यां म्यो छे ॥ अने पुरुष ना देह मां जे जीव छे तेने पूर्व स्त्री ना देह
ह तो पणाने पुरुष ना संग सुंध्यान रही गयुं ते गो क रिने पुरुष पणाने यां म्यो छे ॥ ४१ ॥ स्त्री
कः ॥ ता मात्मनो विजानी यात यत्यय गृहात्मक म ॥ देवो यसा दितं मृत्युं मृगयोर्गा यनं य
ञ्जा ॥ ४२ ॥ अर्थः ॥ ते माटे पुरुष ना देह निपेवे आचरती राबी जे मायाते ने स्त्री जे ते योता सुं

अ. ७
८६

मृत्यु जां रोते मृत्यु के बुं छे तो पति पुत्रने गृह ते रूपे ययुं छे ने देव जे कर्म फल प्रदाता ईश्वर ते
गो रायति आ विदक रूपे क रिने मारे स मापे यमाउं छे ते जे मपारा धीं गुं गाव बुं ते मारु लागे छे
तो पणाम गला सुं मृत्यु छे ते मपति पुत्र गृह रूपे रामा सारी लागे छे तो पणाने मृत्यु जां रो ॥
रा विरित्ये पुरुष ना देहने विषे रह्यो जे जीवतेने स्त्री ना देहने आ कारे रहि जे मायाते नो प्रसंग
ने ध्यानते अति बंधन कारि छे ने चौरा साल क्षदेह नो धराव नारी छे अने स्त्री ना देहने विषे
रह्यो जे जीवतेने पुरुष ना देहने आ कारे रहि जे मायाते नो प्रसंगने ध्यानते अति बंधन कारि
रि छे ने चौरा साल क्षदेह नो धराव नारी छे ॥ अति बंधन कारि छे ने चौरा साल क्षदेह नो धराव नारी छे
देहने आ कारे रहि जे मायाते नो प्रसंगने ध्यानते अति बंधन कारि छे ने चौरा साल क्षदेह नो धराव नारी छे
ने जे मुमुक्षु स्त्री होयते सर्व प्रकारे पुरुष ना प्रसंगनो त्याग करेने पोते योताना वरणां अमध

क. गा. टी.
६७
नी

मंनानियममांरहे अनेवासुदेवभगवाननारायणविष्णुतेनुंध्यानकरेनेतेनोपुसंगरावे
तोयुरुष्णजावनेस्त्रीरूपमायावलगाछेनेस्त्रीनाजीवनेपुरुषरूपमायावलगाछेरावे
यमायानोराथैजायनेसतारूपजेजीवतेब्रह्मगतिनेयांमिनेश्रीवासुदेवभगवाननीया
दथाय ॥४२॥ श्लोकः ॥ देहेनजीवभूतेनजीकास्त्रोकमनुवृजन ॥ भुंजानरावकर्मणि
करोत्यविरतंभुमान ॥४३॥ अर्थः ॥ हवेस्त्रीतथापुरुषरावेयपरस्परजीपुसंगनोत्याग
नकरेतीराजीवनेजन्ममरणसंसृतितेठलतानथीएमकेहेछे ॥ हेमातआजजीवतेजेते
आस्खलदेहनेसुकानेलिगदेहेकरिनेयोतानाकर्मनुसारेबीजादेहनेयांमेछेनेतेदेहनेविषु
रथोथकोसुखदः खनेभोगवेछेनेनिरंतरकर्मनेजकरेछे ॥४४॥ श्लोकः ॥ जाबोस्यानुगतो
देहोभूतैडियमनोमयः ॥ तन्निरोधोस्यमरणमाविर्भावस्तसंभवः ॥४५॥ अर्थः ॥ अने
जेलिगदेहछेतेतीराजीवज्यांहांजायत्यांहांरातीराजेकेडेजायछेअनेपंचभूतइडियोनेमन

अ. ७

६७

तेरूपरावोजेस्खलदेहनेतोनानाप्रकारनोनबोनबोप्रासथायछेतेस्खलदेहनोनेनाशतेराजी
वतुंमरणकेहेवायछेअनेरास्खलदेहनोनेआविर्भावतेजेतेराजीवनेजन्मकेहेवायछे ॥४६॥
श्लोकः ॥ इयोपलब्धिस्थानस्यइयंहायोग्यतायदा ॥ तत्पंचत्वमहंमानाडुत्यन्तिइव्यदर्शन
मा ॥४७॥ अर्थः ॥ बलीजन्ममरणनेस्यष्टपरीकेहेछे ॥ हेमातइव्यजेभोगववायोग्यविषयतेनि
प्राप्तितुंस्थानकरूपरावुंजेस्खलशरीरतेनेज्यारेइव्यनादर्शननेविषेअयोग्यताथायकेतांचक
आदिकसंदर्शइयोयोतयोतानाविषयनेग्रहणनकरेतारंतेराजीवतुंमरणकेवायअनेज्यारे
स्खलशरीरबलीउपजीआवेतारंतेस्खलशरीरनेविषेआहुंछंरावुंअभिमानथायछेनेविष
यनुग्रहणथायछेराजीवतुंजन्मकेवायछे ॥४८॥ श्लोकः ॥ यथाह्योइव्यावयवदर्शना
योग्यतायदा ॥ तदेवचक्षुषोऽद्भुदृष्टत्वायोग्यतानयोः ॥४९॥ अर्थः ॥ जेमनेत्ररूपजेगीलक
तेनेकोइकरोगेकरिनेइव्यजेरूपविषयतेनादर्शननेविषेज्यारेअयोग्यताथायछेतारंते

क. गी. टी.
६६

नेत्रनेविषेसहं जेचहइंद्रियतेनेपरा रूपना दर्शननेविषेअयो ग्यताथायहे ॥ अनेज्यारेनेत्र
गोलकनेचहइंद्रियतेनेरूपगदहानेविषेअयो ग्यपराथयुतारेदृष्टाजेदेयनारो जीवतेने
परादृष्टापरा निअयो ग्यता थायहे राषकारेसूलदेहनेनारीकरिनेसूत्तमेदेहनो नाशानथा
तोपरा नाशकेहेवायछेकंमजेसूलदेहविनासूत्तमेदेहजेतेविषयभोगनेविषेसमर्थथातो नथा
मादेसूलदेहनेनाशराजीवतुंमरणछेनेसूलनी उत्यन्तिराजीवतुंजन्मछे ॥ ४६ ॥ श्लोकः ॥ तस्या न्न
कार्यः संज्ञा सीनकार्यपानसंभ्रमः ॥ बुध्वाजीवगतिधीरो मुक्तसंगच्छरेदिह ॥ ४७ ॥ अर्थः ॥
जेकारणपरा मादेजीवनेवस्तु गत्येजन्ममरणथानेसूलदेहनेआविर्भावनेतिरोभावनेनिमा
नतायेक र्तिनेजन्ममरणछे ॥ तेकारणपरा मादे मरणथकात्रासनयांमवो अनेजीववानेविषे
दीनकनतानकरवानेभयनकरवोअनेजीवनिगतिनेजागानेविबेकियुरुषजेतेधीरंथकोने
मुक्याछेसर्वसंगजेगोरावोथकोआपृथ्वीनेविषेविचरे ॥ ४७ ॥ श्लोकः ॥ सम्यग्दर्शनयाबु

अ. ७

जवान
६६

द्वायोगवैशाग्ययुक्तया ॥ माया विरचिते लोके चरे अस्य कलेवरम् ॥ ४८ ॥ ॥ इति श्रीमद्भाग
वते महापुराणे पारमहंस्यसंहितायां तृतीयस्कंधे कथिलगीतायां योगशास्त्रे श्रीक
थिलदेवहृतिसंवादे वैशाग्यहेतुककर्मसंसृतिनिरूपणानामासप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
अर्थः ॥ अनेसम्यकदर्शनजेस्वस्वरूपतुंसाक्षात्कारदर्शनतेछेजेनेविषेरावीअनेअ
ष्टांगयोगभक्तियोगनेवैराग्यतेरायुक्तरावीजेबुद्धितेरायुक्तथकोमुमुक्षुजेतेमायायेरच्यो
रावोजेआलोकतेनेविषेकलेवरजेशरारतेनेमुकीनेकेतांशरारनेविषेआसक्तिनीत्याग
करिनेकरे ॥ ४८ ॥ ॥ एतियेश्रीमद्भागवतनामैजेमोदुपुराणापरमहंसनिसेंहितारूपतेने
विषेजेतृतीयस्कंधतेनांकथिलगीतारूपजेयोगशास्त्रतेनेविषेजेश्रीकथिलदेवहृतिसं
वादतेनेविषेवैराग्यउपजवानुंकारणरावीजेकर्मसंसृतितेतुंनिरूपणकसुंणानामेसातमोअ
ध्यायजेतेसंपूर्णथयो ॥ ७ ॥ पूर्वछेगेनेसातमोरावेअध्यायेकरिनेयायकर्मवालोजेजीवतेनि

क. गी. टी.
८६

गतिकहा अनेहवे आठमा अध्यायने विषेयथ मवैरा ग्यउयजाववाने अर्थे सका माखंजे युगयक
मंतेनो करनारो जेपुहृति धर्मवालो जावते निगतिके हे छे ॥ श्री भगवानुवाच ॥ श्रीकः ॥ अथ
योगहमेधायान धर्माने वावमन गृहे ॥ काममर्थं च धर्मांश्च दोग्धिभूयः यिपन्नितान ॥ १ ॥
अर्थः ॥ श्रीकपिलदेव भगवाने जे ते देव रूपि प्रत्येके हे छे हे मातपुहृति धर्मवालो जे पुरुष ते जे ते
गृहने विषे वसतो यको गृहस्था मसंबंधि जे पोतानाय जादिक धर्म ते मने कामने अर्थ प्रत्ये
हे छे के तां स्वर्गादिक नाभोगरूप फलने अर्थे करे छे परा भगवत्या भिने अर्थे नष्टा करतो पछे ते
धर्मना फलने स्वर्गने विषे भोग विने वली पाछो मनुष्ये ने वली स्वर्ग फलने अर्थे धर्मने करे छे
॥ १ ॥ श्रीकः ॥ सचापि भगवद्वर्मात्काममूढः पराऽनुस्वयजते क्रतुभिर्देवानपितृंश्च अह्यानि
तः ॥ २ ॥ अर्थः ॥ अने कामे करिने मूढरावो जे ते पुहृति धर्मवालो पुरुष ते जे ते भगवानना आ
राधनरूप धर्मथका विसुष छे माटे अज्ञाये जुक्त यको नाना प्रकारनाय जे करिने देवनेने पि

अ. टं

८६

तरनेय जे छे परा भगवानने नयाय जतो ॥ २ ॥ श्रीकः ॥ तच्छुद्धयाक्रान्तमतिः पितृदेवव्रतः पुमा
न ॥ गत्वा चांडमसंलोकं सोमपाः पुनरेष्यति ॥ ३ ॥ अर्थः ॥ अने ते देवनेने पितरने यजवानि जे अ
द्याते गो करिने व्यास छे मतिने निरावोने पितरने अर्थे ने देवने अर्थे छे व्रतके तां निमजने नावो
जे रापुहृति धर्मवालो पुरुष ते जे ते चंडमानालो कने पांमिनेने ते लोकने विषे अमृतनुं पानक रि
ने वली पाछो आमृत्यु लोकेने विषे आवरो ॥ ३ ॥ श्रीकः ॥ यदावाहांडराय्यायां शोतेने तामने
हरिः ॥ तदालोकालयं यांति तराते गृहमेधिनाम् ॥ ४ ॥ अर्थः ॥ अने अनंत जे शोषते छे आस
न जे नुं रावा जे विराटपुरुष रूप हरि वासुदेव ते जे ते ज्यारे रात्रि पलयमां शोषराय्याने विषे मुवे
छे तारे रापुहृति धर्मवाला जे गृहस्थते मना जे युगयक रिने यां म्यारवा रा स्वर्गादिक लोके ते जे ते
लयने पां मे छे ॥ ४ ॥ श्रीकः ॥ ये स्वधर्मान् नुद्व्यंति धीराः कामार्थं हेतवे ॥ निःसंगान्यस्तक
र्माणाः प्रशांताः शुद्धचेतसः ॥ ५ ॥ अर्थः ॥ राविरित्ये वेदे कर्ह्यो जेपुहृति धर्म तेने विषे रस्यो जे

क. गी. टी.
६०

पुरुषते निगतिक ही ॥ अने हवे वेदेकस्यो जे निवृत्ति धर्म तेने विषेर घ्याने वासुदेव भगवाननी
विराट रूपे करिने उपासना कर नारा वा जे जो गीते मनि गतिक हे छे ॥ हे मात धार वा जे नि
वृत्ति धर्म वा ला जो गीते जे ते पोताना वाणां अमसंबंधि धर्मने काम सारुने अर्थ सारुन थो दोत
के तां धर्म के रिने काम रूप फलनेने अर्थ रूप फलनेन थो इ छता ॥ ने मोरुने अर्थ निष्काम प
णो करिने स्वधर्मने करे छे अने निः संग के ता स्वर्गादिक लोक निष्काम क्रिये रहित छे ने त्या
गक स्यां छे सर्व कर्मनां फल जे मणो पावा छे ने अति शोशात छे के तां आत्मनिष्ठ छे ने शुद्ध छे वि
त्त जे मनुं पावा छे ॥ ५ ॥ श्लोकः ॥ निवृत्ति धर्म निरतानिर्ममानिरहं कृताः ॥ स्वधर्मो रव्यं न सत्त्वे
न परिशुद्धे न वेतसा ॥ ६ ॥ सूर्यद्वारा ते यांति पुरुषं विश्वतो मुखम ॥ परा वरे चोपकृति म
स्यो यंत भावनम ॥ ७ ॥ अर्थः ॥ अने वली ते योग के वा छे तो निवृत्ति धर्मने विषे अति शो
षांति वा ला छे ने ममत्वे रहित छे ने देहने अहंकार रहित छे पावा जे योग ते जे ते निष्कामावां

६०

जे स्वधर्म ते रूप जे बल ते गोक रिने अने विराटपुरुष रूप पावा जे वासुदेव भगवान ते निउपा
सना ये करि ते अति शो शुद्ध य सुं पावुं जे चित ते गोक रिने सूर्यद्वारा ये पुरुष जे विराटपुरुष
तेने पां मे छे ते विराटपुरुष के वा छे तो सर्व दिशाने विषे छे मुख जे नां पावा छे ॥ अने पर जे बुद्धा
दिक देवने अवर जे स्थावर जंगम सर्व जीव ते ममानियंता छे अने आ विश्वना आदिकार
पा छे ने उत्यति स्थिति प्रलय ना कर नारा छे ॥ ६ ॥ ७ ॥ श्लोकः ॥ द्विपरार्द्धावसानेयः प्रलयो
ब्रह्मणस्तुते ॥ तावदध्यासते लोकं परम्यपरचितकाः ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ हे मात विराटपुरुष ना वि
तवने कर नारा अने पोताना देह नो त्याग करिने सँ ये विराटपुरुष ने साक्षात्कार पणो
पां म्या पावा जे ते योगी ते जे ते द्विपरार्द्ध कालने अंते जे पा विराटपुरुष नो महा प्रलय थ्या सु छे
ते महा प्रलय स्यां हो सु ध्यान थ्यो हो यत्नां हो सु ध्यान तात ना वा जे पा विराटपुरुष नो लोक
तेने विषे रे हे छे ने विराटपुरुष ना ध्यानने करे छे ने विराटपुरुष ना समानो श्रयं सुखने भो

पर्यवारा

गवे छे पणारा त्रिपलये करिने रा लो क नो ने रा योगी ना देह नो ने ए ना भोग नो नारा न था या तो
 ॥८॥ **श्लोकः** ॥ स्नां भोन लानि ल विद्यन्मन इन्द्रियार्थ भू ता दिभिः परिहृतं युति संजिहोषुः
 ॥ अत्र व्याकृतं विवा तिय हिं गुणत्रयात्मा कालं पराख्य मनुभूय परः स्वयं परः ॥८॥ **अर्थः** ॥
 अने गुणत्रयात्मा के तां सत्वर जने न म ए व रा गुणाना अभिमानिने पर के तां बुद्ध्या दिक प्रजा
 पतिना नियं ता ए वा स्वयं भुजे विराट् पुरुष ते जे ते पोताना अत्र्युप्य रूप जे द्विपराई कालं ते
 ने भोग वाने पछे ए थ वा आदिक पंच महा भूत मन दश इन्द्रियो पंच विषय अहेकार महत्त्व
 ने प्रधान राट लै युक्त ए वो जे पोतानो विराट् देह ते नो ज्यारे त्या ग कर वाने इ छे के तां रा दि
 राट देह नो ज्यारे त्या ग करे छे तारे सूत्रात्मा देहे करिने पोताना अत्र्युक्त त देह प्रत्ये प्रवेश
 करे छे अने ते अत्र्युक्त त देह नो त्या ग करी ने माया थकी परने प्रकृतियु रूष ना नियं ता
 ए वा जे वासुदेव भगवान तेने पां मे छे ॥८॥ **श्लोकः** ॥ एव परेत्य भगवंत मनुप्रविष्टा ॥ ये

योगिनो जित मरुन्मनसो विरागाः ॥ तेनैव साक ममृतं पुरुषं पुराणं बुद्ध्यु प्रधानमुपयो त्य ग
 ता भिमानाः ॥ १० ॥ **अर्थः** ॥ अने जित्या छे प्राण वायु ने मन जे मणो ए वाने ग यो छे विषय मां
 धिराग के तां प्रीति जे मने ए वा जे विराट् पुरुष ना उपासक सिद्ध देह वा जा यो गा ते जे ते पण
 विराट् पुरुष निपेठे पोताना सूक्ष्म देह नो ने कारण देह ने त्या ग करिने विराट् पुरुष प्रत्ये प्र
 वेशक स्वाशका ते विराट् पुरुष भे जे वासुदेव भगवान ने पां मे छे पण विराट् पुरुष थि मो
 रन थी पां मताशा सारु तो महा प्रलय थि पूर्व थ पा जे प्राणा क रा त्रिपल य तेने विषे न थी नि
 वृत्ति पां म्युं विराट् पुरुष संघा थे ए थ क पणो करिने अनन्य सेवक पणानुं अभिमान जे
 मने ए वा ते योगि छे ए हि तु माटे ॥ अने ते वासुदेव भगवान के वा छे तां अमृत छे के तां अदिना
 शि छे ने पुराण पुरुष छे ने बुद्ध के तां सर्व देव थी अति शो मोटा छे ने सर्व थी उक्त ए छे ॥ १० ॥
श्लोकः ॥ अथ तं सर्व भूतानां रुतयेषु कृतालय मश्रुता लुभा वेशरणां ब्रजभावेन भावि

नि ॥ ११ ॥ अर्थः ॥ हे भावि निकेतां मारे विषेया तिये जुळ्ळा वां देवरू ति मात जे कारण पणा
 मादे रा विरित्ये विराटना उया सना येक रिने जे वा सुदेव भगवानने यां सवा राजे मार्ग ते
 तिरो कवरा छे ते कारण पणा मादे सर्व भूत प्राणिमात्र नाह दयक मलने विषेक स्यो छे निवा
 सने गोरावाने सांभल्यो छे भक्तियोगे करिनेने अष्टांगयोगे करिने महिमा जे नो रावा जे श्री
 लक्ष्मी पति वा सुदेव भगवानते ना शरणा नेत मे जेते यां मोके तांत मे तो साक्षात्कार रावा जे
 रावा सुदेव भगवानतेने जपे म भक्तिये करिने से वो पणा त मारे विराटपुरुष ना उया सना
 करवी नही ॥ ११ ॥ श्लोकः ॥ आद्यः स्थिरचराराणो वेदगर्भः सहस्रिभिः ॥ योगेश्वरैः कुमारैः
 सिद्धैर्योगप्रवर्तकैः ॥ १२ ॥ भेददृष्टनाभिमानेन निःसंगेनापिकर्मणा ॥ कर्तृत्वात्सगु
 णा ब्रह्मपुरुषं पुरुषं भ ॥ १३ ॥ ससंस्त्ययुनः काले कालेने श्वरमूर्तिना ॥ जाते गुणाय
 तिकरेय आध्वेषु जायते ॥ १४ ॥ अर्थः ॥ पूर्वोद्धि पराह आयुषवाला जे विराटपुरुष ना उ

या सक योगाते मनिगतिकहा अने हवे विराटनारा कदा वस सुधा छे आवरदा जे मनी रावा जे
 विराटपुरुष रूप वा सुदेव ना उया सक ब्रह्मादिक प्रजापति ते मनिगतिकहे छे हे मात स्याव
 रजंगम जे सर्वे जव प्राणिमात्र ते निवत्यन्ति ना कारण रावा वेदगर्भ जे ब्रह्मा ते जे ते कृषि जे प्र
 वृत्ति धर्मने विषेर हिने विराटपुरुष ना उया सना ना कर नारा ने प्रवरता वनारा रावा मरीच्या
 दिक नव प्रजापति अने योग प्रवर्तक के तां निवृत्ति मार्गने विषेर हिने विराटपुरुष ना उया
 सना ना कर नारा ने प्रवरता वनारा ने सिद्ध रावा जे मनकादिकने शिवादिक योगेश्वराम
 गोसहित पुरुषमध्ये अष्टावा सगुण ब्रह्म जे विराटपुरुष रूप वा सुदेव भगवानतेने यां
 मिने पछे रात्रिपुलपने अंते श्वरमूर्तिके तां प्रकृति पुरुष ना नियंता रावा जे कालतेणे
 करिने सृष्टि नो हेतु रावो जे रजोगुणतेनो ह्यो भयसे सते विराटपुरुष जे ते जागे छे पछे कृषि
 ने योगेश्वर सहित रावा जे ते ब्रह्मा ते जे निःसंगक मजे अहसात्त्विककर्मतेना करवाला हे

क. गी. टी.
६३

राहेतु माटे सर्वक ल्यने विषे जे अधिकारे सहित विराटपुरुषने पांम्या ता तेना तेज अधिकारने लेईने वला ते विराटपुरुष थकी उपजे छे ते उपजवाने विषे हेतु छे तो राबु त्या रूषिने योगेश्वर रामवेने भेद दृष्टि छे के तो विराटपुरुष नो आत्माने देह ते छे का यो ताना आत्माने ने देहने ए थक करे छे ए हेतु माटे अने अभिमाने करिने विराटपुरुष ना कर्ता पणा थका पो तानु ए थक कर्ता पण छे ए हेतु माटे उपजे छे ॥ १३ ॥ श्लोकः ॥ गोश्रथे पारमेष्ठ्यवते पि धर्मविनिर्मितम् ॥ निषेव्य युनरायांति गुणव्यतिकरे सति ॥ १५ ॥ अर्थः ॥ अने स्वधर्मे करिने या सथ युंजे बुझ लोक संबंधितो श्रथ सुखतेने भोगवाने बुझ्या भेले विराटपुरुष रूपवा सुदेवने पांम्या हता जे रूषिने योगेश्वर ते पण ज्यारे उत्यक्तिकाल आवे छे तारे पो तपो ताना अधिकारने लेईने बुझ्या ना अंग थका वलि उपजे छे ॥ ए विरत्ये बुझ्या मराच्या दिकसनका दिकने शिवा दिक रामवे सिद्ध छे पूर्ण काम छे सुक छे बल निष्ठ छे ॥ ने पूर्वक ह्या जे द्विपराई आ

अ. टं

६३

जी

युषवाला योगा ते जे वा ज छे पण वा सुख भगवान निश्छाये करिने जगत निवत्यन्निस्थिति प्रलयने अर्थेने जीवना कल्याणने अर्थेने वेदोक्त जे प्रवृत्ति निवृत्ति रूप धर्म ते नि प्रवृत्तिने अर्थे ज्यारे ज्यारे रात्रि प्रलय आवे तारे तारे विराटपुरुषने विषे लान्थे ने वला रात्रि प्रलयने अंते विराटपुरुष थका उपजे छे पण बिजावैनापेठे रामने कर्मे करिने विराटपुरुषने विषे लय पां मवुंने उपजवुंन थ ॥ १५ ॥ श्लोकः ॥ ये त्विहा मरु मनसः कर्म सुश्रद्धयान्विताः ॥ कुर्वन्त्यपि विद्वानि नित्या न्यपि च क्लृप्ताः ॥ १६ ॥ अर्थः ॥ पूर्व विराटपुरुष रूप जे वा सुदेव भगवान ते ना वैषकार ना उया सक क ह्या ॥ अने हवे ए वा भगवान थि जे विमुख छे ने केवल धर्म अर्थका मपर छे ने सका मकर्मने करे छे ते मने निंदे छे ॥ हे मात जे पुरुष तो कर्मने विषे छे आसक्त मन जे मना रावा छे ने श्रद्धा ये युक्त थका वेद विहित जे नित्यने भिन्निक रावा सका मकर्मते मने म म य पणो करे छे ॥ १६ ॥ श्लोकः ॥ रजसा कुं व मनसः कामात्मानो जितेंद्रियाः ॥ पिच नय जंत्यनु

दिने गृहेष्वभिरताशयाः ॥ १७ ॥ अर्थः ॥ अनेरजोगुणोयुक्तं मनजेमनां रावानेका मात्मा
केतां कामा रावानेन यानि त्यां इंद्रियो जेम तो रावा अने घरने विषे अति आसक्त छे अंतःक
ररा जेमनां रावा जेतै पुरुष जेतै दिवस दिवस पयस्ये यितरने यजे छे ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ त्रैवर्गि
कास्ते पुरुषा विमुखा हरि मेधमः ॥ कथायां कथनी योरु विक्रमस्य मधु द्विषः ॥ १८ ॥ अ
र्थः ॥ अने जे संवेधि बुद्धि जेतै संसारने हरे छे रावाने गानकरवा योग्य छे घरां क पराक्रम जे नो
रावा मधु द्विष जे भगवान वासुदेव ते निजे कथातेने विषे विमुखा कथाते पुरुष जेतै त्रैवर्गिक
छे केतां केवल धर्म अर्थ काम परवरते छे ॥ १८ ॥ श्लोकः ॥ नूनं देवेन विहताये चाच्युत कथा
सूधाम ॥ हित्वा शृण्वं त्यस फायाः पुरीषमिव विजुजः ॥ १९ ॥ अर्थः ॥ अने रावा जे रापुरुष
ते जेतै अच्युत रावा जे वासुदेव भगवान तेने कथारूप जे अमृत तेनो त्याग करिने विष्टाना
पातल जे ग्राम शकरै ते जेम विष्टाने पाय छे ते म अमृत गथा जे भगवान विना अन्य देव संवे

धि कथातेने मां प्रले छे ते पुरुष जेतै निश्चै देव ते गोह राया छे ॥ १९ ॥ श्लोकः ॥ दक्षिणो नयथा
र्यमगः पितृलोकं व्रजति ते ॥ प्रजा मनु प्रजायंते रमशानांत क्रियाः कृतः ॥ २० ॥ अर्थः ॥ अने
ते पुरुष जेतै सूर्यने दक्षिण मार्ग करिने पितृलोकने पांमे छे ॥ अने ते पितृलोकने विषे पुण्य
फलने भोगवाने वलाया छापोतानो प्रजा जे पुत्रादिक तेने विषे जन्मने धरे छे ते पुरुष के वा
छे तो गभां धान थि आरंभिने रमशान ययंत जे क्रिया उतेने यथाशास्त्र करनारा छे ॥ २० ॥ श्लोक
ः ॥ ततस्ते क्षीणसूक्ताः पुनर्लोकमिमं सति ॥ पतंति विवशा देवैः सद्यो विभ्रंशितो दयाः ॥
२१ ॥ अर्थः ॥ हवे ते पुरुष जेतै पितृलोक थि जेम पउं छे ते कह छे ॥ हे सतिके तो पतिव्रता रावां
देव रूतिमा ता पुण्ये करिने पितृलोकने पां म्या रावाने पुण्य फलने भोगवै करिने क्षीण
थयां छे सुकृत जेमनां रावा जेतै पुरुष जेतै ते परवराथ कावलीया छा मर्त्यलोक पुत्ये पउं
छे ते केवा छे तो देव ते मरौत काल विभ्रंशित छे उदय केता भोग जे मनां साधन जेमनां रा

वाञ्छेकेतोदेवतेमणोपितलोकश्चकठेलियाउनाञ्छे ॥२१॥ **श्लोकः** ॥ तस्मात्सर्वभावेन भज
 स्वपरमेष्ठिनमृतदुःखाश्रयया भक्त्या भजनीयपदांबुजम् ॥२२॥ **अर्थः** ॥ हे मातजेकारण
 पणामादेवत्यादिकनीपेवेविराटपुरुषरूपेक रिनैवा सुदेवनेपोमवाएजेमार्गतेअतिक
 वणाञ्छेनेएजेविराटपुरुषतेजेतेमायामयञ्छेनेजगतनिउत्पत्तिस्थितिपुलयनेअर्थेञ्छेअ
 नेजेपुरुषसकामकर्मनाकरनाराञ्छेनेअन्यदेवनाउयासकञ्छेनेभगवानथकीविमुषञ्छे
 तेतोवारंसंस्तितेनेपामेञ्छेतेकारणमादेहेमाततमेतोएविराटपुरुषनाकारणनेनियेता
 नेभजवायोग्यञ्छेवरणारविंदजेनांएवाजेसाहाकारभगवानवासुदेवनायाएपुरुषो
 त्तमविष्णुलक्ष्मीपतितेनेअतिप्रतिभेनुक्तएवातेनेवासुदेवनागुणनेआशरिनेरहि
 एवाजेअवणादिकभक्तितेएक रिनैभजोपणतमारेविराटपुरुषनीउयासनाकरवो
 ॥२२॥ **श्लोकः** ॥ वासुदेवै भगवति भक्तियोगः प्रयोजितः ॥ जनयत्याश्वं वै राग्यं जानं यद्

परा

सदर्शनम् ॥२३॥ **अर्थः** ॥ हे मातभगवानरावाजेवासुदेवतेनेविषेजोउजोएवाजेभक्तियो
 गतेजेतेतकालवैराग्यनेउपजावेञ्छेअनेब्रह्मनुंछेदर्शनजेनेविषेकेतोअनायासेकरिने
 जजावनेब्रह्मसंघाशेएकत्वपणुजेनेविषेएवुजेजानतेनेतकालउपजावेञ्छे ॥२३॥ **श्लोकः**
 ॥ यदात्मचित्तमर्थेषु ममेषिदियदृत्तिभिः ॥ न विगृह्णाति वैषम्यं प्रियमप्रियमित्युत ॥२
 ४॥ **अर्थः** ॥ अनेज्यारेएभक्तनुंचितजेतेभगवाननागुणनेअतिशोअनुरागेकरिनेते
 भगवाननेविषेजनश्चलसंयुक्तुंपंचभूतनिदृष्टियेकरिनेविचारेतारेतुत्यजणताएवा
 जेशाहादिकपंचविषयतेमनेविषेइदियुनिदृत्तियेकरिनेप्रियनेअप्रियएवि
 रित्यनुंजेविषमपणुतेनेग्रहणनथाकरतु ॥२४॥ **श्लोकः** ॥ सर्वदेवात्मनात्मानं निःसंगं
 समदर्शनम् ॥ हेयोपादेयरहितमारूढं यदमारूढते ॥२५॥ **अर्थः** ॥ तारेजतेभक्तजेतेपो
 तानाजीवात्मासंघाथेआत्माजेब्रह्मतेनेएकत्वपणुदेवेञ्छे ॥ तेआत्माब्रह्मकेवाञ्छेतोप्रक

तिनेसंगेरहितछेनेसमदर्शनकेतांआकाशनिषेवेपरिपूर्णाछेनेहेयजेअविद्यानेउपादे
यजेविद्याएवेयेरहितछेनेनिजानंदरूपछे॥२५॥श्लोकः॥ज्ञानमात्रेपरंब्रह्मपरमात्मेश्वर
ःपुमान्॥दृश्यादिभिःदृश्यग्रावैर्भगवानेकईयते॥२६॥अर्थः॥अनेतेब्रह्मपुरुषकेवाछेते
ज्ञानमात्रछेपुरुतिथिपरछेपरमात्माछेईश्वरकेतानियंताछेनेपुरुषकेतांपुरुकतिनाअ
धिष्ठाताछेनेभगवानकेतांषट्गुणारोप्यसंयन्त्रछेएवाजेएएकब्रह्मतेजेतेदृश्यादिकभाव
जेपुरुकतिवोविसतत्वनेविराटपुरुषएरूपेकरिनेजगतनिउत्पत्तिस्थितिप्रलयरूपजेएम
तुंकार्यतेनेअर्थेपृथक्पृथक्जगणायछे॥२६॥श्लोकः॥एतावानेबयोगेनसमयेगोहयो
गिनः॥युज्यतेभिमतोल्लोख्यदसंगस्तुक्तस्तथाः॥२७॥अर्थः॥अनेभक्तियेकरिनेए
ब्रह्मसंघाथेएकत्वपणानेपांम्होएवोजेयोगितेनेसमग्रभक्तियोगेकरिनेवांछितअर्थ
तोएतजोजयोग्यछेतेशुंतोएकवासुदेवभगवाननेविषेपीतिनेएविनाविजाजेसर्वेयदा

अ. टं
६६

र्थतेनेविषेअसंगरेहेबुं॥२४॥श्लोकः॥ज्ञानमेकंपराचीनेरिंदिथैर्ब्रह्मनिर्गुणम्॥अव
भात्यर्थरूपेणभ्रंत्वाशब्दादिधर्मिणा॥२८॥अर्थः॥अनेपराचीनकेतांदृष्टाजेब्रह्मते
यकीबहिर्मुखनेजोमपरोकरिनेविषयनेविषेवरततांएवांजेइंदिथीतेणोकरिनेएयोभि
नेअइंजेदेहादिकआकारनेविषेसत्तारूपभ्रंतितेणोकरिनेनिर्गुणनेज्ञानरूपनेएवाजेब्र
ह्मतेनेतेणयोगिनेशशादिकविषयरूपेकरिनेजणायछेकेतांपंचविषयजगणायछेयसास
त्तामात्रब्रह्मनथाजगताअनेजोएयोगिनांसर्वेइंदियोदृष्टाब्रह्मनेविषेयुतिजोमपरोव
रतेतोरांपंचविषयनजणायनेएकसत्तामात्रब्रह्मजगणायमादेदेहादिकआकारथिनेपं
चविषयथिअसंगरेहेबुंनेइंदियोनेब्रह्मयकीबहिर्मुखथावादेवांनदी॥२८॥श्लोकः॥
यथामहानंहरूपस्त्रिहृत्यंविधःस्वराद्॥एकदशविधस्तस्यवपुरंउजगद्यतः॥२९॥
अर्थः॥हवेरायोगिनांइंदियोजेतेज्यारेब्रह्मथिबहिर्मुखथायतारेजेआकारनेजेविषय

देवाय छे तेने के हे छे ॥ हे मात महत त्व अहंकार अने त्रगा गुण रूप वरा प्रकार नो अहंकारने
ते अहंकार जे ते पंच भूत पंच मात्रा रूपे छे ने अगपार इंद्रियो रूपे छे ने देव तारूपे छे अने स्वरा
ट जे विराट पुरुष अने महत त्वादिक तत्व थकि तत्त्व थयो एवौ जे विराट पुरुष नो बुझा उरू
पदेह अने महत त्वादिक थका उ पनु जे बुझा दि संव पर्यं त सर्व जगत ए जे सर्व आकार ते जे जे
म छे ते म पृथक पृथक पणो ब्रह्म थि व हि सुख ईंद्रिय वाला योगिने जगाय छे ॥ अने ज्यारि ए
योगिना इंद्रियो निवृत्ति थुं प्रतिलो म पणो ब्रह्म समुख थ्या य छे तारे रायोगिने एक ब्रह्म जज
गाय छे पण ए महत त्वादिक सर्व आकार न थो जगा ता ॥ २८ ॥ श्लोकः ॥ एतद्वैश्वर्या भक्त्या
योगाभ्यामेन नित्यशः ॥ समाहितात्मानिः संगो विरक्तः परिपश्यति ॥ २९ ॥ अर्थः ॥ हे मा
त श्रद्धा भक्ति ने नित्ये अष्टांग योगो ने सांख्य योगो अभ्यास राटले साधने करि ने निश्चल
छे मन जे तुं एवौ ने विरक्त के तां वैराग्ये जुक्त एवौ ने निःसंग के तां देहादिक निःआसक्ति येर दि

त एवौ जे योगी जे ते ए ब्रह्म ने साक्षात्कार देखे छे ॥ २९ ॥ श्लोकः ॥ इत्येतत्कथितं गुर्विज्ञानं
तद्गुप्त दर्शनम् ॥ येनानुबुध्यते तत्प्रकृतैः पुरुषस्य च ॥ ३० ॥ अर्थः ॥ हे गुर्विके तो पृथ्वी रावो
देवरू नि माता ब्रह्म छे योगिने एक त्वा वै साक्षात् दर्शन जे ने विषे रावो जे ए ज्ञान जे जे ते ते
एते मने एरि से कथुं जे ज्ञाने करि ने प्रकृति ने पुरुष एवे तुं तत्व जे यथार्थ स्वरूप ते जे जे रागा
य छे ॥ ३१ ॥ श्लोकः ॥ ज्ञानयोगश्च मन्त्रिणो नै गुणयो भक्ति लक्षणाः ॥ ह्योरप्येक रावार्थो भग
वच्छब्द लक्षणाः ॥ ३२ ॥ अर्थः ॥ हे मात प्रकृति पुरुषना लक्षण ने जोगा वे करि ने ते प्रकृति
पुरुष थि परावो पुरुषोत्तम जे ईं तै मारे विषे ज छे एक निष्ठा जे नी रावो जे ज्ञान योग अने नि
गुण रावो जे भक्ति योग रावै यो गनो एक ज अर्थ छे ते कियो अर्थ तो भगवान वासुदेव वि
ष्णु नारायण परमात्मा पुरुषोत्तम परमेश्वर ब्रह्म ज्ञान मात्र निगुण तत्व आत्मा इत्यादिक
शब्द छे जगा वनारा जे नारावो छे के तां ए ज्ञान योग ने भक्ति योग रावै ये करि ने अनंत को दिवं

क. गी. टी.
६८

इस्य अग्निनेनायकाश्विअधिकप्रकाशमानरावोजेतेज नोस सह तेने विषेरह्या रावा
मद्धिदानंदमूर्त्तिजेरावासुदेवभगवान्तेज जाणवायो ग्यछेररित्येभक्तिनेजानरावेयनुं
एकस्वरूपकृत्यु ॥ ३२ ॥ श्लोकः ॥ यथेन्द्रियैः पृथग्दृष्टैरर्थोवक्र गुणाश्रयः ॥ राकोनाने
यतेतद्वद्रगवानशास्त्रवर्त्मभिः ॥ ३३ ॥ अर्थः ॥ हेमातजेमघणागुणाजैराष्टस्यर्शरूपपर
सगंधतेनोआश्रयरावोजेएकपृथवीरूपपदार्थतेजेतेनाना प्रकारना क्रियानामार्गनेवि
षेपवरत्यांरावांजेइन्द्रियोतेगोक रिनेनाना प्रकारनोजणायछेकेतांजेमपृथवांछेतेनेत्रेक
रिनेश्वेतरक्तपीतकृष्णजणायछेनेश्रोत्रेकरिनेनाना प्रकारनाशब्देजुक्तजणायछेनेना
सिकायेकरिनेनाना प्रकारनासुगंधेजुक्तजणायछेनेत्वचायेकरिनेश्रोत्रेणमृदुकवणा
एवेरूपेजणायछेनेजिह्वायेकरिनेतीक्ष्णारोमधुरइत्यादिकरसेजुक्तजणायछेतेमरा
कभगवानवासुदेवजेतेभक्तिशास्त्रयोगशास्त्रसौख्यशास्त्रवेदपुंराणानेइतिहासइत्या

अ. ८
६८

दिकशास्त्रनामार्गैकरिनेनाना प्रकारेजणायछेकेतांभक्तिशास्त्रवालाणनेवासुदे
वकेहेछेभगवानेकहेछेअनेयोगशास्त्रवालाणनेपरमात्माकेहेछेअनेसांख्यशास्त्रवा
लाणनेद्वैतज्ञपुरुषकेहेछेअनेवेदवालाणनेविष्णुकेहेछेनेउपनिषदवालाणनेअद्वै
तब्रह्मकेहेछेनेपुराणाइतिहासवालाणनेनारायणकेहेछे ॥ ३३ ॥ श्लोकः ॥ क्रिययाक्र
तुभिर्दानैस्तयः स्वाध्यायमर्शनैः ॥ आत्मैन्द्रियजयेनापिसंन्यासेनचर्मणाम् ॥ ३४ ॥ अ
र्थः ॥ हेवैतेशास्त्रनामार्गनेजदेपाउंछे ॥ हेमातक्रियाजैवाव्यक्तवातलावयोदाववारूप
तेगीकरिनेनेक्रतुजेनाना प्रकारनायज्ञतेगीकरिनेनेदानेकरिनेतपेकरिनेवेदाध्याय
नेकरिनेमांसांसायेकरिनेमनइन्द्रियोनेजितवेकरिनेसर्वकर्मनेत्यागेकरिने ॥ ३४ ॥
श्लोकः ॥ योगेन विविधांगेन भक्ति योगेन वैवहि ॥ धर्मेणोभयविक्रानयः प्रहृतिनिवृ
त्तिमाच ॥ ३५ ॥ अर्थः ॥ अनेनाना प्रकारनांछेअंगेनारावोजेअष्टांगयोगतेगीकरिने

क. गी. टी.

८८

अने भक्तियोगेक रिनेने प्रवृत्तिने निवृत्तिरूपजे वेप्रकारनो धर्मते गोक रिने ॥ ३५ ॥ **श्लोकः**
 ॥ आत्मतत्त्वावबोधेन वैराग्येण दृढेन च ॥ ईयते भगवानेभिः सगुणैर्गुणाः स्वदृक् ॥ ३६ ॥ **अर्थः**
 ॥ अने आत्मस्वरूपसुं ज्ञे ज्ञानजेने विषे रावो जे सांख्ययोगते गोक रिने अने दृढरावो जे वैराग्यते गोक रिने इत्यादिक जे एना नाप्रकारना शास्त्रना मार्गते गोक रिने स्वप्रकाशरावो जे भगवान्
 भगवान् वासुदेव ते जे ते सगुणाने निर्गुणरावो जे जगत्तय छे ते मां वैराजै पुरुषरूपेक रिने सगुणजगत्तय छे अने अक्षरब्रह्मरूपेकरीने निर्गुणजगत्तय छे अने रासगुणानिर्गुणरावो जे वेप्रकारना रूपते ना धरना रावो जे अक्षरातीतपुरुषोत्तम भगवान् वासुदेव ते जे ते जे मष्टयबी शश्वत्परीरूपर संगंधरागुणानो आश्रय छे ते म सर्वशास्त्रना मतना आश्रय छे के तां रासर्वशास्त्रजे ते साक्षात्कारपणो क रिने अने सगुणानिर्गुणपणो क रिने रावासुदेव भगवान् जे जपति पादन करे छे ॥ ३६ ॥ **श्लोकः** ॥ श्रोवाचं भक्तियोगस्य स्वरूपं ते चतुर्विधम् ॥ कालस्य वा

अ. टं

८९

व्यक्तगते यौतर्द्धावतिजंतुषु ॥ ३७ ॥ **अर्थः** ॥ हे मात भक्तियोगसुं जे स्वरूपते चार प्रकारे मेते गीत मने पूर्वक कळ अने अव्यक्त छे गतिजेनी रावो जे कालते सुं जे स्वरूपते मेते गीत मने कळते कालके बो छे तो सर्वजीव प्राणी मात्रने विषेशी घृणतिने करे छे के तां जीव प्राणी मात्रने उ पज्जवे छे ने नाश करे छे ॥ ३७ ॥ **श्लोकः** ॥ जीवस्य संसृती बंधी रविद्या कर्मनिर्मिताः ॥ यास्वंगद्युविशान्नात्मानवेदगतिमात्मनः ॥ ३८ ॥ **अर्थः** ॥ हे मात अविद्याने कर्मते गोक रिने ई रावो जे जीवने घणिका संसृति युं ते जे ते कही जे संसृतिने विषे प्रवेशने करतो रावो जे जीवते जे ते पोता ना आत्मानो गतिने नथा जां रातो ॥ ३८ ॥ **श्लोकः** ॥ नैतस्वला योपदिशेन्नाविना ता य कर्हि वित ॥ नस्तर्थाय न भिन्नाय न वै धर्मध्वजाय च ॥ ३९ ॥ **अर्थः** ॥ हे मात भक्तियोगस्य सांख्ययोग अष्टांगयोग स्वधर्मने वैराग्यते गोक रिने जे आमेत मने कळं शास्त्रते नो उ पदेशरु लपुरुष जे सर्वजीवने उ हे गनो करनारो तेने न करवो अने अविनीत जे गुरुने साधुतेना सत्ता

क. गी. टी.
१७७

रने **आशास्त्र नोउपदेश** न करनारो एवो पुरुषते नै क्यारे यन करवो अने सव्य जे अनस एवो
 अतिमानि पुरुषतेने आशास्त्र नोउपदेश न करवो अने भिन्न जे उष्ट आचरणो युक्त होयने
 साधना आचारे रहित होय एवो पुरुषने आशास्त्र नोउपदेश न करवो अने धर्म ध्वज जे
 आजाविकाने अर्थने पोतानीय तिष्ठाने अर्थक पटे करिने भगवाननी भक्तिने धर्मतेने
 आशास्त्रो एवो पुरुषतेने आशास्त्र नोउपदेश न करवो ॥३६॥ **श्लोकः** ॥ न लो लुपायो
 पदिशो भगवद्गुरुं त्वे तमे ॥ नाभक्त्या यवमे जातु न मद्रक्तुं द्विषामपि ॥४०॥ **अर्थः** ॥ अने
 लो लुप जे कामी पुरुषतेने आशास्त्र नोउपदेश न करवो अने घरने विषे अतिशो आसक्त
 छे चित्त जे सुं एवो जे पुरुषतेने आशास्त्र नोउपदेश न करवो अने जे मारो अने भक्त होयतेने
 क्यारेय आशास्त्र नोउपदेश न करवो अने जे मारो भक्त नाई करनारा होयतेने पण आ
 शास्त्र नोउपदेश न करवो ॥४०॥ **श्लोकः** ॥ अद्धानाय भक्त्या य विनीता यानस्य वै ॥

अ० ८

१७७

भते पुरुष तमे त्रायश्च श्रुषाभिरतायव ॥४१॥ **अर्थः** ॥ हे मात जे पुरुष अद्धान लो होय अने
 मारो भक्त होयने साधनेने गुरुने सन्मान नो करनारो होयने ईर्ष्या ये रहित होयने सर्वभूत प्रा
 णिमात्रने विषे मित्रता ये युक्त होयने मारिकथासां भलवाने विषे प्रीतिवा लो होय एवो जे पुरु
 षते मने आशास्त्र जे ते देवुं ॥४१॥ **श्लोकः** ॥ बहिर्जात विरागाय शान्तचित्ताय दीयते ॥ निर्मंश
 रायश्च येष्य स्यादंशेष्यसां प्रियः ॥४२॥ **अर्थः** ॥ अने ऊं विना बिजा सर्वपदार्थने विषे उत्यक्त
 ययो छे वैराग्यतेने एवो अने शांत छे चित्त जे सुं एवो ने मत्सर रहितने पवित्र अने जेने ऊं जे ते दे
 वपुत्र स्त्री धनादिक थकियण अतिशो बालो अद्धान जे पुरुषते मने आशास्त्र जे ते देवुं ॥४२॥
श्लोकः ॥ य इदं शृणुयादं व अद्धाना पुरुषः सक्त ॥ यो वा निधत्ते मच्चित्तः सत्येति पदवोच
 मे ॥४३॥ **इति श्री महागवते महापुराणोपारमहं स्यां संहितायां तृतीयस्कंधे कपि
 लगीतायां योगशास्त्रे श्रीकविलदेवहृति संवादे मकामनिष्ठासकर्म भगवद्भक्त**

लनिरूपराणांमात्रमष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ हे मातजेयुर्न जेते मारे विषे छे चित्तं जे
 नुं एवोथको अष्टायेक रिने आशास्त्रने एकारसंभले छे अथवा के हे छे ते पुरुष जे ते नि
 श्रेय मारि पदवाजे बुद्ध्या गति तेने पांमे छे ॥ ४३ ॥ एरित्ये श्रीमद्भागवतनामै जे मोदुपुराणा पर
 महं मनिसे हि तारूप तेने विषे जे तृतीय स्कंध ते मांक यिलगा तारूप जे योगशास्त्र तेने विषे
 जे श्रीकयिलदेव हूति नो संवाद तेने विषे मका मनिष्काम कर्मना फल नुं ने भगवद्गर्मना फ
 ल नुं निरूपराक स्तुतानामे आठमो अध्याय जे ते संसृताथयो ॥ ८ ॥ श्रीमंत्रेय उवाच ॥

श्लोकः ॥ एवं निराम्य कयिलस्य वचो जनित्री मा कर्दमस्य दधि ता किल देव हूतिः ॥ विस्
 त्तमो हृपटलातमभियुगम्य तु श्वावतस्व विषयां किं तमिद्धि भूमिम् ॥ १ ॥ अर्थः ॥ हवे ए
 कथा मैत्रेय कयिल जे ते विदुरजापुत्रे के हे छे हे विदुरजा कयिल देवना जे नाने कर्दमपुत्रा
 पतिना पत्नी एवां जे देव हूति ते जे ते रायकारे कयिल देवना वचनने सांभलाने टला गयो छे

अहं ममत्व मोहरूप आवरण जेने एवां थकांते कयिल देवने नमस्कार करिने स्तुतिकर
 तां हवांते कयिल देवके वा छे तो तत्व जे सांख्ययोग भक्तिने वैराग्यतेना स्वरूप नो छे निर्णय
 जेने विषे एवुं जे आकयिलगा तारूपशास्त्रतेना पुवर्त्तक छे ॥ १ ॥ देव हूति रुवाच ॥ श्लोक
 ॥ अध्याप्य जितः मलिलेशयानं भूतैर्द्रियार्थात्मयं वयुस्ते ॥ गुणप्रवाहं मदशेषवाजं द
 ध्यौ स्वयं यज्ज्वराज्जगतः ॥ २ ॥ अर्थः ॥ हवे प्रकृति पुरुष थि परने प्रकृति पुरुष नानियं
 ता एवायु रूषो जमवा स्तु देव नारायण जे कयिल देव ते नो प्रथम पुरुषावतार छे माटे देव
 हूति जे ते राकयिल देवना स्तुति पुरुषावतार रूपे करे छे ॥ हे भगवन् जे तमारिनामिक म
 लथि त्वन्मथया जे बुद्ध्या ते जे ते परायो ते सृष्टि सामर्थ्यने पांमवाने अर्थे जे तमारिना
 टरूपशरीर नुं ध्यान कर ता हवा ते तमारु विराटशरीर के तुं छे तो जलना मध्यने विषे स्तु
 तुं एवुं अनेयं वमहा भूतदशं द्रियोपंचविषयने अतः करणा ए जे वो विसतत्व तेणोयु

क. गी. टी.
१०२

कृणुं अने गुणजे सत्त्वादि कृते नो छे प्रवाह जेने विषे ण बुं दे तां बुद्ध्या विष्णु शिव रूपे क
रिने जगत निउत्पत्ति स्थिति प्रलय नुं कारणा ण बुं अने सत के तां स्थुल थकी पण स्खल छे अ
ने समग्र स्थावर जंगम रूप जे जगत ते निउत्पत्ति नुं कारणा छे ने आ धार छे ॥२॥ श्लोकः ॥ स
णव विश्वस्य भवान् विधत्ते गुणप्रवाहेण विभक्त वार्यः ॥ सर्गाद्यनाहो वितथा भिसंधिरा
त्तेश्वरोऽतर्क्य महसशक्तिः ॥२॥ अर्थः ॥ अने बुद्ध्या विष्णु शिव रूपे कृ रिने वें बुं छे वार्य के
तां सामर्थ्य जे णो ण वा जे ते विराटरूप त मे ते त मे जे ते आ विश्व नी उत्पत्ति स्थिति प्रलय ने क
रो छो ते त मे के वा छो तो अनी ह के तां ण विश्व नी उत्पत्त्यादिक क्रियाने कर ता थका पण
अकर्ता छो अने सत्स संकल्प्य छो अने समग्र जीवना नियंता छो अने अतर्क्य ण विछे
जगत नी उत्पत्ति स्थिति प्रलय ने कर नाराह जारो शक्तियुं जे नी ण वा छो ॥२॥ श्लोकः ॥ स
त्वं भूतो मे ज वरे णाना थक थं नु यस्यो दरा त दा सी त ॥ विश्व युगां ते वट त्र ण कः शी ते स्म मा

अ. ६

प

या शिशुरंघ्रियाणाः ॥४॥ अर्थः ॥ हे नाथ हे भगवन् रात्रि प्रलय ना समय मां जे ना उदर ने
विषे आस मग विश्व जे ते ही तुं ह बुं ण वा जे त मे ते त मे जे ते मे ते णो उदर ने विषे के मधस्या छे के तां
रात्रि प्रलय ने विषे समग्र जगत जे ना उदर मां र हे छे ण वा विराट पुरुष रूप जे त मे ते त मे ण व
जा मोटा ते मारा उदर मां के मस मां ओ न समा ओ ॥ अने त मे के शी जे ऊं तो त मारो पुत्र छुं ते
मुने ण व डी मोट प के मक हो छो तो ऊं ऊं बुं जे हे भगवन् विराटरूप ण वा जे त मे ते त मे जे
ते पोताना चरणानां अंगु गुणै पोताना योग माया ये क रिने बालक थया थका रात्रि प्रल
य मां वज्र नायां न जाने विषे जे मणक लाज कृ ता ह वा ते मज ते विराटरूप जे त मे ते त मे जे ते
पोताना योग माया ये क रिने मारा उदर मां आ व्या छो ने मारा पुत्र थया छो ॥४॥ श्लोकः
॥ त्वं देह तंत्रः प्रशमाय पाप्मनां निदेश भाजो व विभो विभूतये ॥ यथावतारास्तव शूक
रादयस्तथायमस्यात्पथो पलब्धये ॥५॥ अर्थः ॥ हे विभो के तां समर्थ ण वा क थिल

धावताने

देवतमेजेते अधर्मसर्गनेपुष्टिकरनाराजेयापितेनानाशने अर्थे अनेतमारीआज्ञा
 नाकरनाराजेधर्मसर्गनेविषेरद्याएवासाधतेनिवृद्धिनेअर्थेप्रगटथाओछोतेजेमनमा
 राबाराहादिकअवतारजेतेदेत्यनानाशनेअर्थेनेसाधुनारक्षानेअर्थेतमाराइछायेकरि
 नेथयातातेमआतमारोकपिलअवतारपराभक्तिसांख्ययोगनेवैराग्यरूपजेपीतानीप्र
 सिनांसाधनतेनेदेयाउबानेअर्थेछे ॥ ५ ॥ श्लोकः ॥ यन्नामधेयश्रवणानुकीर्तनाद्यत्
 रूणाद्यस्मरणादपि क्वचित् ॥ श्वादीयिसद्यः सवनायकल्पतेऽकृतः पुनस्तेभगवन्नुदर्शना
 त् ॥ ६ ॥ अर्थः ॥ हेभगवन्जेतमारानामनुश्रवणानेकीर्तनतेथकिअनेजेतमनेनमस्कारकर
 वाथकिअनेजेतमारास्मरणथकीकदाचित्श्रुपवहोयतोतेयणासीमयागनेअर्थेतत्क
 लयोग्यथासुखंकेतांतेनांयायदलिजायनेअतिशोपवित्रथायछेनेजन्मांतरेगानेबाह्या
 नोअवतारआवेछे ॥ तोतमारासाक्षात्कारदर्शनथकीपवित्रथायतेमांशुकेबुएकारणा

ति

पणामादेऊं तोतमारादर्शनथकीजहुतार्थछईछं ॥ ६ ॥ श्लोकः ॥ अहोबतश्रुपवोतीगरा
 यानयज्जिह्वाग्नेवर्त्ततेनामतुभ्यम् ॥ तेषुस्तपसेजुहुबुः ससुरार्याब्रह्मचरुन्नामगरांतिथेते
 ॥ ७ ॥ अर्थः ॥ अहोइतिआश्रयवतइहैर्यहेभगवन्जेनिजिह्वानाअग्रनेविषेतमाहं नामव
 रतेछेनेतेजोश्रुपवछेतोयगातेअतिशोप्रेछे ॥ अनेजेपुरुषतमारानामनुउच्चारणकरेछे
 तेषुरुषजेतेतयनेकरताहवानेयजनेकरताहवानेतीर्थनेविषेस्नाननेकरताहवानेसमग्रवेद
 नेभगाताहवानेअतिशोपूज्यमोटाषणातेजपुरुषछे ॥ ७ ॥ श्लोकः ॥ तंत्वा महं ब्रह्म परं भुमां
 संपत्यकस्मि तस्यात्मनि संविभाभ्यम् ॥ स्वतेजसाध्वस्तगुणप्रवाहं वंदे विष्णुं कपिलं वै दगर्भ
 म् ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ हेभगवन्जेनानामोउच्चारणनोएवीमहिमाछेएवाकपिलदेवनेतमेतेतम
 नेऊंनमस्कारकरूंछेतैतमेकेवाछोतोपरब्रह्मछोपुरुषोत्तमछोअनेरुदयसन्मुखययुं
 एवुंजेमनतेनेविषेचितवनकरवायोग्यछोअनेयोतानेतेजेकरिनेटालीनार्याछेमायाना

क. गी. टी.
१०४

गुणानां कार्यते जे गो एवाञ्चोने विष्णुके तां मायाने मायाना गुणाने मायानां कार्यण सर्वेने विषे ।
 व्यापकञ्चो अने वेदञ्चो गर्भने विषे जेने एवात मेञ्चो ते तमने ऊं न मकारकं ब्रं ॥ ८ ॥ श्रीमंत्रेय
 उवाच ॥ श्रीकः ॥ इडितो भगवानेवं कथितारस्यः परः पुमान् ॥ वाचा विष्णुव्येत्याह मातरं मा
 तृवत्सलः ॥ ८ ॥ अर्थः ॥ ह वै मैत्रेयकथिके हे छे हे विदुरजी एषकारे देवकृतिते गोसूतितेने कस्या
 एवाकथिलना मे जे पुरुषोत्तम भगवाने ते जे ते योताना माता उपर आ विछेदया जेने एवाथका
 गंधारवाणीयेकरिने आ विरियेबोलता हवा ॥ ८ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ श्रीकः ॥ मार्गंगा
 नेन मातस्तेसु सेव्ये नोदिते न मे ॥ आस्त्रिते न परां कष्टामचिरादवरोच्यति ॥ १० ॥ अर्थः ॥
 हे मात त मारे सुखे सेववा यो ग्य एवावी मे ते गो कथो जे आ मार्गते मार्गने ते मे आशर जो ते गो क
 रिने त मे जे ते थोडे काले करिने ज परमकाष्टा जे ब्रह्म गतिने ते पां मशी ॥ १० ॥ श्रीकः ॥ अह
 र्वैतन्मते मद्यो मुष्टं यद्ब्रह्मवादिभिः ॥ येन मामजयं यो यामृत्युमुच्छंत्यत द्विदः ॥ ११ ॥ अर्थः ॥ हे

अ. ८

मात भक्ति सांख्य अष्टांगयो गने वैराग्य एवो क रिते जीवने ते ब्रह्मसंघाष्टेण कल्पणाने पां मे ए
 जे मारो मत ते ब्रह्मवादि जे ब्रह्माशिवसनकादिकने नारदादिक ते मारो सेव्यो छे ते मारो मतने त
 मे अहायेक रिते धारोके तां ए मारो मतयत्ये विश्वास करो ॥ अने जे मारे मते करिने त मे जे ते
 जीवने जन्म मृत्युना भय नो निवर्त्तक एवा जे ऊं ते मुने पां मशी ॥ अने ए मारो मतने जे पुरुष नशि
 जां एता ते जे ते मृत्युने पां मे छे ॥ ११ ॥ श्रीमंत्रेय उवाच ॥ श्रीकः ॥ इति षडवर्ष भगवानुवाच ॥
 मास्यनो गतिम ॥ स्वमात्रा ब्रह्मवादिन्या कथिलो नुमतो यथो ॥ १२ ॥ अर्थः ॥ मैत्रेयकथिके हे
 छे हे विदुरजी भगवान एवा जे कथिल देवते जे ते योताना माताने अति श्रेष्ठ एवा जे योताने पां
 म्यानि गतिके तां योताने पां म्यानी मार्गते ने देखाडने पञ्च ब्रह्मवादिनी एवां जे योताना माता
 देवकृतिते गो आ जाने आ प्याथका जाता हवा ॥ १२ ॥ श्रीकः ॥ साचायितनयोक्ते नयोगा
 देशे नयोगयुक् ॥ तस्मिन्नाश्रम आयाजे मरस्वत्याः समाहिता ॥ १३ ॥ अर्थः ॥ अने ते देव

क. गा. टी.
१०५

रू तिजेतेपणयोतानामुन्नजेकपिलदेवतेगोकखोजेआयोगशास्त्रनोउपदेशतेगोक रि
नेयोगनेजोउतांथकां सरस्वतीनेकां वेपुष्यनामुगटनापेवेरह्योएवो जेयोतानोविदुसस्ना
मेआश्रमतेनेविषे निश्चलहोतां हवां ॥१३॥ श्लोकः ॥ अभाङ्गावगाहकपिशानजदिला
नक्रुटिलालकां ॥ आत्मानेवोग्नतयसाविधतीवारिणोऋशाम ॥१४॥ अर्थः ॥ अनेतेस
रस्वतानेविषेत्रागावारनिस्थेस्नानकरबुंतेगोक रिनेपीलाथैगयानेजटाबंधाईगयेलागवा
नेक्रुटिलएवाजेयोतानामाथाकां के शतेनेधारतां एवांने अतिउग्नतयेक रिनेऋशानेजुनां
वस्त्रेयुक्तरावो जेदेहतेनेधारतांथकां देवहू तिजेतेते आश्रमनेविषेरेहताहवां ॥१४॥
श्लोकः ॥ प्रजापतेः कर्ममस्यतपोयोगविजंभितम् ॥ स्वगाहंस्थामनौपम्यं प्राथ्यंवेमानि
कैरपि ॥१५॥ अर्थः ॥ अनेप्रजापतिरावाजेकर्मरूषितेनोजेतपनेयोगतेगोक रिने अ
तिशोममृद्वियेयुक्तराबुंने अनौपम्यकेतांजेनेकोइनीउपमानदेवायराबुंनेविमाननार्वेसना

अ. ६

१०५

राजेइं प्रादिक देवतातेमणोपराधार्यनाकरवायोग्यराबुंजेयोतानुं गृहस्थपरंतेनोत्यागक
रिनेतेदेवहू तिजेतेकपिलनावियोगेक रिनेम्याकलथातां हवां ॥१५॥ श्लोकः ॥ पयः फेननि
भाः शय्यादां तारुकापरिच्छदाः ॥ आसनानिबहेमानिस्मृश्रीस्तरणानिव ॥१६॥ अर्थः ॥
अनेजेगृहस्थपणानोदेवहू तियेत्यागक स्योतेगृहस्थपरं केबुंछेतोजेविषेडुधनाफरा
सरयांश्वेतनेकोमलरावाशान्याउछेअनेहाथीनादांतनाटोलीयाछेअनेसुवर्णानीसामग्रायुं
छेअनेअतिशोमवालांमखमलनांछेपाथरणंजेनेविषेरावांरूवनेआसनछे ॥१६॥ श्लो
कः ॥ स्वच्छस्फटिककुंडेषुमहामारकतेषुच ॥ रत्नप्रदीपां आभांतिललनारत्नसंयुताः ॥
१७॥ अर्थः ॥ अनेनिर्मलरावाजेस्फटिकमणितेनिजेभायुंनेमोटाएवाजेमरकतमणिते
नीजेभायुंतेनेविषेरत्ननादावाजेतेशोभेछेअनेअतिशोमरूपवांनरावाजेस्त्रियुंतेजेतेशोभे
छे ॥१७॥ श्लोकः ॥ गृहोद्यानेकुरुमिनेरम्यंवरुमरडुमैः ॥ कुरुद्विहंगमिथुंनगायन्त्रमध

ल

क. गी. टी.
१०६

ब्रतम् ॥ १६ ॥ अर्थः ॥ अने फुल्यां छे पुष्यजे मने विषे रावां जे घरां क देवता नां ह्नुते ते गोक रिने शी
भायमान रावुं ने रावुं ने करतो छे ना ना प्रकार ना पक्षि ना जो उलां जेने विषे रावुं ने गान करता छे रु
गंधे क रिने मदीं न्न भमरा जेने विषे रावुं जे गहोद्यान के तां घरने समापे फुलवाडी ते छे जेने विषे
रावुं गह स्थपणुं छे ॥ १६ ॥ श्लोकः ॥ यत्र पविष्टमात्मानं विबुधानुचराजगुः ॥ बाय्यामुत्पल गंधि
न्यां कर्दमेनी पला लितम ॥ १७ ॥ अर्थः ॥ अने जे फुलवाडीने विषे यवे राकरतां रावां जे देवरू ति
तेने देवताना अ सुचर जे ईंद्रने रावां ने आग लगाना रा गंधवंते गा ता हवा ते देवरू तिके वां छे तो
कमलना छे रु गंध जेने विषे रावां जे वाय तेने विषे पोताना पति जे कर्दम ते गोज लकी डाये क रि
ने लडायां छे ॥ १७ ॥ श्लोकः ॥ हित्वा तदा क्षित तम मय्या खंडल योषिताम् ॥ किं चिच्चकार वर
ने पुत्र विष्टे यणातुरा ॥ १८ ॥ अर्थः ॥ अने ईंद्रनी स्त्रियुं जे रावां आदिक ते मने पण अति शी
इच्छवायौ गये तां ईंद्रना गे श्वर्य सुख थकी अधिक छे गे श्वर्य सुख जेने विषे रावुं जे पोतानुं गह

अ. ७

१०६

स्थपणं तेनो वैराग्ये क रिने त्याग क रिने ते देवरू ति जे ते पोताना पुत्र जे कपिल देव परमेश्वर
तेना वियोगे क रिने आतुर थकां पोताना मुखने शी के क रिने आकुल करतां हवां के तां रावा
गह स्थपणमनो त्याग क स्तोतेनो पोताना मनमां कां ईशोक नथयो परा भगवाने रावा पोताना
पुत्र जे कपिल ते चालिनि सस्या छे तेने विद्योगे क रिने अति शी शोकना समुद्रने विषे बुडि जातां
हवां ॥ १८ ॥ श्लोकः ॥ बनें पुत्र जिते पत्या वपत्य विरहातुरा ॥ सा तत स्वाप्य भूत्सं वसे गारिव
वसला ॥ १९ ॥ अर्थः ॥ अने पति जे कर्दम पुत्रा पति ते जे ते वनपत्य गये सते अयत्य जे कपि
ल देव पुत्र तेना विरहे क रिने आतुर रावां थकां देवरू ति जे ते जाणुं छे आत्मतत्व जे गो रावां
छे तो परातरतनी वाये ली जे गायते नो वा छे डी मरि जायने मते गायत्या कुलथाय ते ममा ज
कुलथा तां हवां के तां देवरू ति जे ते पोताना पति जे कर्दम कथिते वनमां गया ते गोक रिने
शीकातुर नथयां ने घरनी त्याग क स्तोते गोक रिने शीकातुर नथयां ने स्त्री पुरुषना आ

ज

क. गी. टी.
१०७

कारे र हित जे आत्मसत्ता ने निनिष्ठाने पांम्यां छे तो य रा पुत्र रूप जे भगवा क देव क पिल ते ना वि
 रहने सहन न करि सक तां हवां ॥ २१ ॥ श्लोकः ॥ तमेव ध्यायता देव मयं क पिल हरि म ॥ व
 भवाऽ चिर तो व सनिः स्पृहा ता दृशो गृहे ॥ २२ ॥ अर्थः ॥ अने हे व स के तां पुत्र विदुर जी पुत्र रू
 परा वा हरि जे ते क पिल देव ते ना ज ध्यान ने कर तां थ कां देव रू ति जे ते थो डे क काले करि ने जे पूर्व
 क युं जे पो ता नुं ते गृह ते ने विषे नि स्पृहा था तां हवां ॥ २२ ॥ श्लोकः ॥ ध्यायंती भगव दु पंथ दा ह
 ध्यान गी चर म ॥ सू तः प्र सन्न व द नं स म स्त व्य स्त चिंत या ॥ २३ ॥ अर्थः ॥ ते वार प छे पो ता ना पु
 त्र जे क पिल देव ते जे ते पो ता युं जे भगवान ना रू प नुं ध्यान यो गा ध्याय ने विषे के हे ता ह वा ते
 प्र सन्न छे सु ख क म ल जे नुं रा वुं ने पो ता ना ध्यान ने विषे ज रा तुं रा वुं जे ते भगवान नुं रू प ते ने ते क
 पिल नुं ज अ ना दि रू प छे रा म जां गि ने स म य अं ग नुं भे लुं चिंत व न कर वुं ने नी खा नो खा अं ग नुं
 चिंत व न कर वुं ते गी क रि ने ध्यान कर तां थ कां देव रू ति जे ते रे हे तां हवां ॥ २३ ॥ श्लोकौ ॥

अ०६

१०७

न

भक्ति प्रवाह योगे न वे रा ग्ये रा व ली य सा ॥ यु क्तानु ष्ठान जा ते न ज्ञाने न ब्र ह्म हे तु ना ॥ २४ ॥ विश्व
 रू न त दा त्मान मा त्म ना वि श्व तो सु ख म ॥ स्वा नु भू त्या ति रो भू त मा या गु णा वि शी ष रा म ॥ २५ ॥
 ॥ अर्थः ॥ अने वै धा भक्ति नो छे प्र वा ह जे ने विषे रा वी जे नि गुं रा भक्ति यो ग अ ने अति व ली
 यो जे वै रा ग्य अ ने यु क्तानु ष्ठान जे यु क्त आ हा र यु क्त वि हा र यु क्त चै षा यु क्त सु वुं यु क्त जा ग वुं
 रा गी क रि ने उ त्प न्न थ युं ने जा व ने ब्र ह्म सं घा थे रा क त्व प रा नुं प मा उ त ल रा वुं जे सा ख्य ज्ञान रा
 सं वें जे व लि ष सा ध न ते गी क रि ने अति शो श्रु जे पो ता नुं म न ते गी क रि ने दे व रू ति जे ते ते वारे
 पो ता ना जी वा त्मा ने वि श्व तो सु ख जे प रि पू र्ण ब्र ह्म ते सं घा थे रा क त्व प री वि चार तां ह वां ते ब्र
 ह्म के वा छे तो पो ता ना स्व रू प ने थ कां शो क रि ने टा ली नां र ब्या छे मा या ने मा या ना गु णा ना भे
 द जे गी रा वा छे ॥ २४ ॥ २५ ॥ श्लोकः ॥ ब्र ह्म रा प व स्थि त म ति भ ग व त्या त्म सं श्र ये ॥ नि वृ त्त जी
 वा प त्ति त्वा त्क्षी ण क्ले शा त्ति र्हे ति ॥ २६ ॥ अर्थः ॥ अने ब्र ह्म सं घा थे पो ता ना आ त्मा ना

एकत्वविचारेक रिनेनिदृष्टिपांमिगयोछे जीवपराणा नो अहंकारजेनोरावांछे राहे तु माटे ना रा
पांमागया छे समग्र केंराजे नारावांने पांम्यु छे परमानंदरू खजे गोरावांजे देवहू तितेजे ते भग
वानवासुदेवने विषे अचलमतिहीताहवां ॥ ते भगवानके वाछे तो सर्व जीवघाणि मात्र ना अ
अयछे अने ब्रह्मके तां सर्व देवथका मोटा रावा छे ॥ २६ ॥ श्लोकः ॥ नित्यारूटसमाधित्वा त्य
राट्टन्नगुणभ्रमा ॥ नसम्यारतदात्मानं स्वयं हृष्टमिवोत्थितः ॥ २७ ॥ अर्थः ॥ अने लक्ष्मीप
तिरावाजे वासुदेव भगवानतेने विषे नित्ये आरूटसमाधिपणुं छे राहे तु माटे टलिगयो छे गुण
भ्रमके तां जागतस्वयं रूप्ति अथवा स्वरूपभ्रमजेने रावां थकां देवहू तितेजे योता ना देहने न
संभारतां हवां के ना येते तो रूईने उवां जेयु रू यतेजे ते जेम स्वप्नमादिबुं जे योता नुं सूहने देहतेने
नथा संभारतो ते मदेवहू तितेजे योताना स्थूलदेहने न संभारतां हवां ॥ २७ ॥ श्लोकः ॥ तद्देहः प
रतः यो योप्यरू राश्याध्यसंभवात् ॥ वज्रो मजे रवञ्जलः सधूम इव पावकः ॥ २८ ॥ अर्थः ॥

नेते देवहू तिनो देह जे ते क र्दमे सजिजे सो रा सो विद्याधरियुं ते मरोक सुं छे समय वि
ना योषण जे सुरावो छे तो पणारू रानथा तो हवी के मजे साक्षात्कार भगं वासुदेव
ना ध्यानरू रवेक रिने मनमांषी जानो अ भाव छे राहे तु माटे ॥ अने मैलेक रिने ठे
कांणो थकी पणधू मे सहित रावो जे अग्नि ते नियेते दे देवहू तिनो देह जे ते शी भतो
रूवो ॥ २८ ॥ श्लोकः ॥ स्वांगंतयो यो गमयं सुरू के रा गतां वरम ॥ देव गुप्तं न बुंधे
वासु देवघ विष्टधाः ॥ २९ ॥ अर्थः ॥ अने तपने योगते गी युक्त ने बूटा छे के रा जे
नारावुं ने पडिग युं छे वस्तु जे थकी रावुं ने देव जे वारभ्य क र्म फ लषदा ताई अ
रते गौर दानिक सुं रावुं जे योता नुं रा रीरतेने वासु देव भगवानने विषे यवे
शक रा विछे बुद्धि जे गोरावांजे देवहू तितेजे ते न जाण तां हवां ॥ २९ ॥ श्लोकः ॥

वान

बु

एवंसाक यिलोक्ते नमार्गेणा चिरतः परम ॥ आत्मानंब्रह्मनिर्वाणं भग
 वंतमवापुह ॥ २० ॥ अर्थः ॥ एषकारेते देवहूति जेतैक यिलदेवैक ह्यो रा
 बीजिमा र्गतेरौ करिनेथोडाक कालमांज प्रकृतिपुरुषथि पररावानेस
 र्व नाश्रंतया मिरा वा नेब्रह्म निर्वाण जेब्रह्म गतितेना आषनारा एवाजे
 वासुदेव भगवानक यिलतेने जलतलनी धारणा करिने देहने मुकानेयां
 मतां हवा ॥ २० ॥ श्रीश्लोकः ॥ तद्द्वारा सीत्युप्यतमं द्वैत्रं त्रैलोक्यविश्रुत
 म ॥ नाम्ना सिद्धपदं यत्र मासे सिद्धि सुपेयुषा ॥ २१ ॥ अर्थः ॥ हे वीरविदुर
 जी जे स्थलने विषेक यिल देवने प्रतापे करिने ते देव हूति जेतै संसिद्धि जे
 ब्रह्म गतितेने यां मतां हवा ते स्थल जेतै त्रिलोकीने विषे विख्यातने नामेक

रिने सिद्धपदने अतिपवित्रा वुं तार्थक्षेत्रहोतुह वुं ॥ २१ ॥ श्रीश्लोकः ॥ तस्या
 स्तद्योग विष्कत मास्यं मस्यं मभूत्सरित ॥ स्तोतसो प्रवरासो म्यसिद्धिदा सि
 द्धसेविता ॥ २२ ॥ अर्थः ॥ हे सोमके तो साधरा वा विदुरजी अश्रं गयोग
 निक्रियाये करिने टालि गया छे देहना वातपित्तकफादिक मलजेना वुं
 जेतै देव हूति माता सुं चारीरते जेतैनेदीरूपये जातुं हवुं तेनदी के विच्छेता
 विजिनदीयं मध्ये श्रेष्ठ छे नै सिद्धि नीदे नारी छे नै सिद्धे तरो सेवा छे ॥ २२ ॥
 श्रीश्लोकः ॥ कयिलोपिमहायोगी भगवान् पितुराश्रमात् मातरं समनुजा
 प्यया गुदीचीं दिवां ययौ ॥ २३ ॥ अर्थः ॥ हे विदुरं जी महायोगी रावाजे
 भगवानक यिल देवते जेतै सर्वमातानी आत्ता मागीने चाली निसस्था

कगी.टी०
११०

तातेयोतानापिताजेकदंमरुषितेनोऽप्राश्मजेविंडुसरतेथकोचोल्या
थकाईशानकोराप्रत्येजाताहवा ॥३३॥ श्रीकौ ॥ सिद्धचारणागंधर्वमुनिः
भिश्चाप्सरो गणैः ॥ स्तयमानः समुद्रेणदत्ताईरानिकेतनः ॥३४॥ आस्तेयो
गंसेमास्थायसांख्याचार्यैरभिष्टुतः ॥ त्रयाणांमपिलोकानामुपशान्त्येस
माहितः ॥३५॥ अर्थः ॥ पञ्चेतेकपिलदेवजेतेपूर्वदिशानेविषेगंगानेसमु
द्रनोसेगमजेस्थलनेविषेथयोछेत्यांजाताहवाअनेसमुद्रतेणोऽप्रायुंछेपु
जननेनिकेतनकेतारह्यानुस्थानकजेनेरावानेसिद्धचारणागंधर्वनेमु
निनेअप्सरानागणतेमणोस्ततिनेकस्यावाअनेवलीसांभ्यनाआचार्यजे
आसुरिकृषिनेपंचशिरवकृषिआदिकतेमणोस्ततिनेकसारावाजेकपिलदेवतेजेतेध्यान ११०

योगनेआचारिनेत्रालोकनाकरवनेअर्थेनिश्चलथकारह्याञ्जे ॥३४॥ ३५॥ श्रीकः ॥
रातन्निगदितंतातयस्त्वेहंतवानघ ॥ कपिलस्यवसेवादीदेवरूत्याश्वपावनः ॥३६॥
अर्थः ॥ हेतातपुत्रहेअनघकेतानिष्यामएवाविडुरजातमेतेणोसुंपुत्र्येजेपुत्रहंतुंतेण
मेतमनेकहंतेशुतोपवित्राणवोजेकपिलदेवनोनेदेवरूतिनोसंवादतेजेतकह्यो ॥३६॥
श्रीकः ॥ यद्दमनुशृणोतिथोभिधत्तेकपिलमुनेमंतमात्मयोगगुह्यम भगवतिरु
तर्थाः स्यर्णकेताबुपलभतेभगवत्यदारविदम ॥३७॥ ॥इतिश्रीमद्भागवनेमहापु
राणोपारमहंस्यासहितायादृतीयस्कंधकपिलगीतायायोगशास्त्रेश्रीकपिलदेवरूति
संवादेदेवरूतिमिद्धदत्तानिरूपणानामानवमोऽध्यायः ॥६॥ ॥अर्थः ॥ हेविडुरजा
गरुडध्वजरावाजिबासुदेवभगवानलक्ष्मीपतितेनेविषेकृषिबुद्धिजेणोरावोथकोजेपु
रुपजेतेसर्वात्माजेभगवानवासुदेवतेनिष्ठासिनेअर्थेकह्याजेअनेकपुकारनायोग

क. गी. टी.
१११

तेमध्ये प्रतिशो गोप्यरावोजे श्रीक पिलमुनिनो भक्ति सांख्ययोगने वैराग्यरूपमतेने सांख्य
भले छेने केहे छेते युरुषजेते भगवान् वासुदेवनाचरणारविंदने यां मे छे ॥ २७ ॥ एरित्ये श्री
मद्भागवतनामे जे मोदुपुराणा परमहंसनि संहिता रूपते विषे जे तृतीयस्कंधते सांख्य
लगाता रूपजे योगशास्त्रतेने विषे जे श्रीक पिलदेवरूतिनो संवादतेने विषे देवरूति
निसिद्धदत्तातुं निरूपणाक सुंरानामे नवमो अध्यायजेते संपूर्णाथयो ॥ ७ ॥ इति श्री
नीलकंठस्वामिशिष्यनित्यानंदमुनिविरचिता श्रीक पिलगीताटीका संपूर्णा ॥ ॥
~~...~~ ॥ श्रीनीलकंठस्वामिने नमः ॥ ॥ श्रीभक्तिधर्मात्मजः प्रस
न्नो भूयात् ॥ ॥ ॥ ॥ श्रीवासुदेवस्वामिने नमो नमः ॥ ॥ ॥ अथ गुणविभागादि
रव्यते ॥ ॥ ॥ ॥ पूर्वेश्रीक पिलगीतानामे जे प्रथमं नुं रत्नतेने विषे स्वधर्मसांख्ययोग
वैराग्यने सगुणभक्तिइत्यादिक साधने करिने शुद्धयुं छे अंतःकरणाजे नुं एवो जे

१११